

საქართველოს მუსლიმი ქალების ყოფა და მათი ჩაგვრის მრავალშრიანი აღწერა

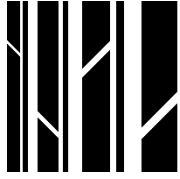

სოციალური
სამართლიანობის
ცენტრი

საქართველოს მუსლიმი ქალების ყოფა და მათი ჩაგვრის მრავალშრიანი აღწერა

სოციალური სამართლიანობის ცენტრი

2021

სოციალური
სამართლიანობის
ცენტრი

კვლევა შესრულდა სქესობრივი განათლების შვედური ასოციაციის (RFSU) მხარდაჭერით. კვლევაში გამოთქმული მოსაზრებები გამოხატავს „სოციალური სამართლიანობის ცენტრის“ პოზიციას და არ შეიძლება განიხილებოდეს სქესობრივი განათლების შვედური ასოციაციის (RFSU) შეხედულებების ამსახველად.

კვლევის ავტორი: მარიამ შალვაშვილი, მკვლევარი-ანთროპოლოგი

კვლევის ასისტენტები: ნესტან ანანიძე, გიულგიუნ მამედხანოვა (მამმადლი)

კვლევის ხელმძღვანელი: თამთა მიქელაძე, ასოცირებული პროფესორი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ფოტო ყდაზე: ნათელა გრიგალაშვილი

ყდის დიზაინი: სალომე ლაცაბიძე

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, „სოციალური სამართლიანობის ცენტრის“ წერილობითი ნებართვის გარეშე.

© სოციალური სამართლიანობის ცენტრი

მისამართი: ი. აბაშიძის 12ბ, თბილისი, საქართველო

ტელ: +995 032 2 23 37 06

<https://socialjustice.org.ge/>

info@socialjustice.org.ge

<https://www.facebook.com/socialjustice.org.ge>

სარჩევი

შესავალი.....	5
ქალების ცხოვრების ინტერსექციული კვლევა	5
ძალაუფლების დერძები საქართველოში, რომელიც გავლენას ახდენს არადომინანტური ჯგუფების ქალების ყოფაზე.....	6
მეთოდოლოგია	8
I ჯანმრთელობა, რეპროდუქცია, სერვისები და უფლებები	9
მარნეულის მუნიციპალიტეტი:.....	9
სოციალური პრობლემები და ჯანდაცვა.....	9
ენის ბარიერი.....	11
კლინიკების მომსახურების ხარისხი და მედპერსონალის კვალიფიკაცია	12
ორსულობა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა	13
საყოველთაო დაზღვევის საჭიროება	14
აჭარა.....	15
სოციალური პრობლემები და ჯანდაცვა.....	15
ინფორმაციის ნაკლებობა და უნდობლობა	16
საყოველთაო დაზღვევა	18
ჯანდაცვასთან დაკავშირებული სხვა პრობლემები	18
რეპროდუქციული ჯანმრთელობა	19
II ქალთა დასაქმება, შრომა და შინშრომა	19
მარნეულის მუნიციპალიტეტი.....	19
ოჯახის შემოსავალი და ქალების დასაქმება	19
აჭარა.....	22
ოჯახის შემოსავალი და ქალების დასაქმება	22
რელიგიური დისკრიმინაცია დასაქმების დროს.....	25
შინშრომა	25
აჭარის და მარნეულის მუნიციპალიტეტის გამოცდილება	25
III ქალთა მიმართ ძალადობა	27
ფიზიკური, ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა.....	27
IV პოლიტიკური მონაწილეობა	31
მარნეულის მუნიციპალიტეტი.....	31
დასახლების კრებები	31
სახელმწიფოსთვის ხმის მიწვდენა	33

აჭარა.....	35
დასახლების კრებები	35
პესის მიმართ წინააღმდეგობა	36
არსებული პოლიტიკა აჭარაში.....	36
V განათლების პოლიტიკა და შესაძლებლობები ქალებისთვის.....	37
მარნეულის მუნიციპალიტეტი.....	37
განათლებაზე ხელმისაწვდომობა: უმაღლესი განათლება.....	37
განათლებაზე ხელმისაწვდომობა: საშუალო სკოლა	39
დისკრიმინაციის გამოცდილება	42
აჭარა.....	43
განათლების გამოწვევები: უმაღლესი განათლება.....	43
განათლების გამოწვევები: საშუალო სკოლა	45
დისკრიმინაციული მოპყრობა.....	47
VI დომინანტური მზერა მუსლიმი ქალების მიმართ.....	48
დასკვნა.....	50

შესავალი

ქალების ცხოვრების ინტერსექციული კვლევა

აღნიშნული კვლევა არის მცდელობა, ნიუანსირებულად აჩვენოს ის სირთულეები და დაბრკოლებები, რომლებიც უდგათ ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების ქალებს აჭარასა და მარნეულის მუნიციპალიტეტში. კვლევა დაფუძნებულია იმ რწმენაზე, რომ ადამიანების ცხოვრებაში გავლენას მხოლოდ ერთი ძალაუფლების ღერძი არ განაპირობებს და ადამიანებზე ძალაუფლების მოქმედება ინტერსექციულია. მჩაგვრელი პოლიტიკონომიკური სისტემა, ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმი და საქართველოში არსებული პატრიარქატი ის მთავარი ძალაუფლების სისტემებია, რომლებიც თანადროულ გავლენას ახდენს არადომინანტური ეთნიკური და რელიგიური ჯგუფების ქალების ყოველდღიურ ცხოვრებასა და მდგომარეობაზე. ქართველი მუსლიმი ქალებისა და საქართველოს აზერბაიჯანელი ქალების გამოცდილებების აღწერა გვაჩვენებს, თუ როგორ განაპირობებს ადამიანების ცხოვრებას არსებული სოციალური სისტემები და რა სახის ძალაუფლების ღერძები ქმნიან მათთვის ყოველდღიურ დაბრკოლებებს.

ინტერსექციულობა ნიშნავს ძალაუფლების, ადამიანების ცხოვრებისა და გამოცდილებების მრავალმრიან ანალიზს (Hill Collins და Bilge 2016, 2). პოლიტიკური და სოციალური მოვლენები და სისტემები მხოლოდ და მხოლოდ ერთი ფაქტორით ვერ აიხსნება და ისინი განპირობებულია სხვადასხვა ძალაუფლების ღერძებითა და მიზეზებით. ხშირად ძალაუფლების ღერძები ერთმანეთთან იკვეთებიან, თანამშრომლობენ ან ერთმანეთზე გავლენას ახდენენ. ადამიანების ყოველდღიურობის, წუხილებისა და პრობლემების ანალიზის ამგვარი პრიზმა უფრო მეტად ნიუანსურ და კომპლექსურ მიდგომას გულისხმობს (იქვე). ინტერსექციული მიდგომის მომხრეების აზრით, იმგვარი სოციალური დაყოფები, როგორებიცაა კლასი, რასა, ეთნოსი, გენდერი, სექსუალობა, ასაკი, ქმედუნარიანობა და ა.შ., ურთიერთგამომრიცხავი ღერძები არ არის, ერთად ქმნის ძალაუფლების სისტემებს და ერთობლივად ახდენს გავლენას ადამიანების სოციალურ პოზიციებსა და მდგომარეობაზე (იქვე, 4).

არ არსებობს „ქალობის“ ერთნაირი გაგება ყველა ჯგუფსა და კონტექსტში და ქალები სხვადასხვა გამოწვევების წინაშე დგანან არა მხოლოდ სხვადასხვა კულტურასა და საზოგადოებაში, არამედ ერთი საზოგადოების შიგნითაც. „ქალები“ ჰეტეროგენული ჯგუფია, რომლებიც ფლობენ სხვადასხვა ტიპის ძალაუფლებას, განიცდიან სხვადასხვა ტიპის ჩაგვრას და აქვთ განსხვავებული მიმართება კაცებისა და ერთმანეთისადმი. (Lorde 2021; hooks 2015; Mohanty 1984; Narayan 1998; Abu-Lughod 2016). ამის გათვალისწინებით, ქალებს ყოველდღიურობაში სხვადასხვანაირი პოზიციები უჭირავთ და სხვადასხვა გამოწვევები აქვთ იმის გამო, რომ მათზე ძალაუფლების განსხვავებული ფორმები მოქმედებს. ინტერსექციული მიდგომის სულისჩამდგმელად აფრო-ამერიკელი ფემინისტები მიიჩნევიან, რომლებიც აჟღერებდნენ იდეებს იმის შესახებ, რომ თეთრკანიანი ქალების მიერ აღწერილი პრობლემები და ჩაგვრა უნივერსალური არ ყოფილა ამერიკულ საზოგადოებაში. თეთრკანიანი, საშუალო კლასის წარმომადგენელი ქალების მიერ დაწყებული ქალთა მოძრაობა ვერ ხედავდა და შესაბამისად, ვერ აჟღერებდა იმ ყოველდღიურობასა და პრობლემებს, რაც შავკანიან ქალებს აწუხებდათ. შავკანიანი ქალები მიუთითებდნენ, რომ მათ ყოველდღიურობაში კლასი და კანის ფერი ისეთივე მნიშვნელოვანი მსაზღვრელი ხდებოდა, როგორც ქალობა (Lorde 2021; Hooks 2000). მათი თქმით, აქცენტის მხოლოდ და მხოლოდ ქალობაზე დასმა ფემინისტური დღის წესრიგიდან ამოშლის გარკვეულ ქალთა ჯგუფებს და ვერ მოიცავს ქალთა ფართო მასებს (Crenshaw 1989), მაგალითად, ღარიბ და არადომინანტური ეთნიკური კუთვნილების მქონე ქალებს. აფრო-ამერიკელი ფემინისტების

აზრით, მხოლოდ ქალებს შორის განსხვავებული პოზიციონირების დანახვითა და აღწერით არის შესაძლებელი მათი ყოფის მრავალმრიანი ანალიზი (Lorde 2021; Hill Collins და Bilge 2016).

ინტერსექციული ანალიზის მომხრეები ამბობენ, რომ, ზოგადად, არასწორია ძალაუფლების ერთ-ერთი ფორმის აღება, როგორც დომინანტური მჩაგვრელისა, მნიშვნელოვანია ყველა ძალაუფლების ღერძი თანადროულად გავაანალიზოთ და ადამიანები ამ კომპლექსურ სისტემაში წარმოვისახოთ, რომელსაც ეს მკვლევრები „დომინაციის მატრიცას“ უწოდებენ (Hill Collins 1991). ამასთან, ინტერსექციული კვლევების მომხრეებისთვის მნიშვნელოვანია კვლევის ცენტრში ჩააყენონ ჯგუფები, რომლებზეც ბევრი სახის ძალაუფლება ზემოქმედებს, რადგან ასეთ შემთხვევებში უფრო ნათლად ჩანს ძალაუფლების ბუნება და სხვადასხვა ღერძის ერთმანეთთან თანაკვეთისა და გამყარების პრაქტიკები (იქვე).

ძალაუფლების ღერძები საქართველოში, რომელიც გავლენას ახდენს

არადომინანტური ჯგუფების ქალების ყოფაზე

საქართველოს მოსახლეობის უმრავლესობა სიღარიბესა და ეკონომიკურ უთანასწორობაში ცხოვრობს,¹² რაც გამოაჩენს, რომ არსებული სოციო-ეკონომიკური სისტემა ძალაუფლების ერთ-ერთი მთავარი ღერძია. ის, რასაც, როგორც წესი, საშუალო კლასს ვეძახით, უფრო და უფრო ღარიბდება ქარბვალთანობის, საცხოვრისების უკიდურესად გაძვირებისა და დაბალი ხელფასების გამო. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ არსებობდა მოსაზრება, რომ ტრანზიციის პროცესში წარმოქმნილი მერყევი მდგომარეობა და ადამიანების ძირითადი ნაწილის არაფორმალურ სექტორში დასაქმება თანდათან გაუჩინარებას დაიწყებდა, ეკონომიკა დასტაბილურდებოდა, ხოლო ადამიანები ნელ-ნელა, კაპიტალიზმში გადასვლის პარალელურად, ფორმალურ სექტორში გადაინაცვლებდნენ (Knudsen and Frederiksen 2015; Verdery 2003; Pedersen 2011). თუმცა საშუალო კლასები ამჟამად თითქმის ისეთივე პრეკარიული ხდება, როგორც ღარიბი მოსახლეობა. ხოლო ღარიბი მოსახლეობა ხშირად ცხოვრობს ყველა იმ სიკეთის მიღმა, რაც მათი სოციალური უფლებაა: ჯანდაცვის, განათლების, ბაზისური ინფრასტრუქტურის გარეშე³. ამ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გარემოში პერიფერიებში მცხოვრებლები, მათ შორის მაღალმთიან სოფლებში მცხოვრები აჭარლები და არაქართულენოვან სოფლებში მცხოვრები აზერბაიჯანელები კიდევ უფრო მოწყვლადები არიან და უფრო მეტად არიან მოწყვეტილები მინიმალურ სიკეთეებს.

საქართველოში არსებული ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმი, რომელიც უფრო აგრესიული მეოცე საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოს ხდება და 90-იან წლებში დომინანტური იდეოლოგია ხდება (Jones 2013), ძალაუფლების კიდევ ერთი ღერძია, რომელიც მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების ცხოვრებას. ამ პერიოდში საქართველოში ხდება ეთნო-პოლიტიკური კონფლიქტები, ამასთან, საქართველოს სხვადასხვა ეთნიკური უმცირესობა ტოვებს. 90-იან წლებში რამდენიმე ქალაქში მომხდარი ეთნიკური დაპირისპირებები დღესაც საკმაოდ ბევრ ტრავმას უკავშირდება და ხელშესახები შედეგები აქვს. ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმის დომინანტური პოზიციის გამო, კანონმდებლობისა და პოლიტიკის დონეზე თანასწორობის პრინციპის აღიარების მიუხედავად, ეთნიკური და

¹ On.ge 2021

სოციალური მომსახურების სააგენტო 2021

გაეროს ბავშვთა ფონდი 2018

² საქსტატი 2021 (ა), (ბ)

³ გაეროს ბავშვთა ფონდი 2018

რელიგიური უმცირესობები ხშირად უცხოებად, სტუმრებად და ხანდახან საფრთხეებადაც კი მოინიშნებიან. ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმი ეთნიკურ და რელიგიურ უმრავლესობას საქართველოში უპირატეს ჯგუფად წარმოისახავს, სხვა ჯგუფები კი ხდებიან “პრობლემა,” რომელსაც საქართველოს სახელმწიფო უნდა „გაუმკლავდეს“. იმის მიუხედავად, რომ საქართველოს კონსტიტუცია არ განასხვავებს საქართველოს მოქალაქეებს ეთნიკური კუთვნილების მიხედვით, ეს იდეები იმდენად ძლიერდება, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლების, ყოველდღიური ენის, სკოლის მასალის, ისტორიის სახელმძღვანელოების განუყოფელი ნაწილი ხდება⁴. ეს რიტორიკა და პოლიტიკური პრაქტიკები გარიყავს გარკვეულ ჯგუფებს მოქალაქეობიდან. ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმი ახლოს არის გადაჯაჭვული საქართველოს პოლიტ-ეკონომიკური სისტემის მიერ შექმნილ იერარქიებთან. შედეგად, ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობებით კომპაქტურად და ტრადიციულად დასახლებული რეგიონების პოლიტიკური და ეკონომიკური პერიფერიალიზაცია და მარგინალიზება ხდება. ამ რეგიონებში მკვეთრად დაბალია უმცირესობების პოლიტიკური რეპრეზენტაცია და საჯარო ცხოვრებაში მონაწილეობა, მკვეთრად დაბალია ბაზისურ სახელმწიფო სერვისებზე, მათ შორის, განათლებაზე, სკოლამდელ აღზრდაზე, ჯანდაცვაზე წვდომაც⁵.

ბოლოს, გენდერული იერარქიები დღეს საქართველოში კიდევ ერთი ძალაუფლების ღერძია, რომელიც დიდწილად განაპირობებს ადამიანების ცხოვრების მიმართულებებს. ბევრი ქალისთვის საკუთარი გენდერი შეიძლება გახდეს ნაკლები შესაძლებლობების არსებობის და ბევრი დაბრკოლების მიზეზი, გამონაკლისი არც რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობები არიან, სადაც კაცებთან შედარებით ქალებს კიდევ უფრო მეტი ბარიერი ექმნებათ პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის, ჯანდაცვის, განათლების, დასაქმების კუთხით⁶. სამწუხაროდ, ეთნიკურ და რელიგიურ უმცირესობებში ქალების ჩაგვრის ერთადერთ ღერძად ხშირად ხედავენ თემის შიგნით არსებულ, კულტურულად და რელიგიურად დეტერმინირებულ პატრიარქატს და არა ზოგადად საქართველოში არსებულ პატრიარქატს და ძალაუფლების სხვა ასპექტებს, რომლებიც ქალების ცხოვრებას განაპირობებენ. ამიტომ საჭიროა ამ ჯგუფებში პატრიარქატზე საუბარი კონტექსტუალური იყოს და ქალების ჩაგვრაზე და მათ პრობლემებზე საუბარი კონკრეტული თემების ორიენტალიზების გარეშე მოხდეს. საქართველოს აზერბაიჯანელ და მუსლიმ აჭარელ ქალებზე საუბრისას ხშირად ახსენებენ ისეთ კონცეპტებს, როგორებიცაა „თავისუფლება“ ან „თავისუფლების არარსებობა“, თუმცა ხშირად ავიწყდებათ სხვა სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური პრობლემები, რომლებიც ქალებს ამ რეგიონებში უდგათ. ყურადღებას არ აქცევენ იმ ფაქტსაც, რომ ამ ქალებს დომინანტური ჯგუფის ქალებთან და არადომინანტური ჯგუფის კაცებთან შედარებით კიდევ უფრო მეტი ბარიერი ექმნებათ დასაქმების, განათლების, ჯანდაცვის კუთხით, რადგან მათზე ორმაგი, ან სამმაგი ჩაგვრა ზემოქმედებს.

სწორედ ამიტომ არის მნიშვნელოვანი ქალების ყოველდღიური გამოწვევები ინტერსექციული მიდგომით ვიკვლიოთ. ამგვარი ანალიზი მნიშვნელოვანია, რათა ამ ჯგუფებისთვის შეიქმნას

⁴ TDI [2016](#)

რადიო თავისუფლება [2021](#)

ფორმულა [2021](#)

საქართველოს ინსტიტუციონალური განვითარების ცენტრი (GIDC) [2017](#)

⁵ გაეროს ბავშვთა ფონდი [2020](#), [2018](#)

⁶ გაეროს ქალთა ორგანიზაცია 2014 ([ა](#)), ([ბ](#))

უფრო სამართლიანი გარემო და განხორციელდეს ცვლილებები, რომლებიც მიმართული იქნება მრავალმხრივი ჩაგვრისა და ძალაუფლების წინააღმდეგ.

მეთოდოლოგია

აღნიშნული კვლევის ფარგლებში გამოიკითხა ჯამში 37 ქალი. 17 ქალი მარნეულის მუნიციპალიტეტიდან, ხოლო 20 ქალი აჭარიდან, მათ შორის ხულოს, შუახევის, ქედას მუნიციპალიტეტებიდან და ბათუმიდან, რომელთა სრულ უმრავლესობას აქვთ მაღალმთიან აჭარაში ცხოვრების გამოცდილება. კვლევისთვის შემუშავდა რამდენიმე ნაწილიანი კითხვარი და მასზე დაფუძნებით ჩატარდა ჩადრმავებული სტრუქტურირებული და ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუები. კვლევის ფარგლებში გამოკითხულები იყვნენ თემში აქტიური ქალებიც, რომლებსაც ხშირად აქვთ შეხება სხვადასხვა სოფლის ქალებთან და კარგად იცნობენ მათ პრობლემებს. კვლევა ძირითადად დაფუძნებულია 35 სტრუქტურირებულ, ფორმალურ ინტერვიუზე (ერთი ინტერვიუ ჩატარდა სამ ქალთან ერთდროულად), თუმცა გარკვეულ ნაწილებში ეყრდნობა მაღალმთიანი აჭარისა და მარნეულის მუნიციპალიტეტების შესახებ სოციალური სამართლიანობის ცენტრის ფარგლებში დაგროვებულ ანთროპოლოგიურ და სამართლებრივ ცოდნას, მათ შორის სოფლებში ვიზიტებისა და მოსახლეობასთან ინტერვიუების დროს დაგროვილ ინფორმაციას, სოფლების საჭიროებების კვლევის დროს წამოწეულ საკითხებს, ვორქშოპების და ფოკუს ჯგუფების დროს აღნიშნულ მოსაზრებებს, ასევე სტრუქტურირებულ ინტერვიუებს და არაფორმალურ საუბრებს აჭარელ და საქართველოს აზერბაიჯანელ აქტივისტებთან, თემის ლიდერებთან და რიგით მოსახლეობასთან. კვლევა ასევე ეყრდნობა სხვადასხვა სახის რელევანტური კვლევების დამუშავების შედეგად მოპოვებულ მონაცემებს.

ინტერვიუს ფარგლებში რესპონდენტები შეირჩა მკვლევარისა და კვლევის ასისტენტების მიერ თოვლის გუნდის პრინციპით, როდესაც წინა რესპონდენტები რეკომენდაციას უწევდნენ შემდეგ რესპონდენტებს, ამას გარდა კვლევის ასისტენტები ნაცნობების წრის მეშვეობით ეძებდნენ ისეთ რესპონდენტებსაც, რომლებიც ერთმანეთს არ იცნობდნენ და უცნობები იყვნენ კვლევის ასისტენტებისთვისაც.

აჭარისა და მარნეულის მუნიციპალიტეტის არჩევა განაპირობა რამდენიმე ფაქტორმა. პირველ რიგში, გვსურდა კვლევის ფარგლებში აგვერჩია სულ მცირე ორი უმცირესობების ჯგუფი, რათა შედარებითი ანალიზის საშუალება გვქონოდა. იმისთვის, რომ შედარებითობა ლოგიკური ყოფილიყო, მნიშვნელოვანი იყო, უმცირესობების ორ ჯგუფს ჰქონოდათ გარკვეული საერთო. ამ შემთხვევაში მუსლიმური რელიგია აღმოჩნდა ის ფაქტორი, რომელიც საკვლევ ჯგუფებში საერთო მახასიათებელი აღმოჩნდებოდა. თუმცა კვლევის ფარგლებში გვინდოდა მოგვეცვა როგორც ეთნიკურად, ასევე რელიგიურად განსხვავებული ჯგუფები, რათა დაგვენახა რა გავლენა შეიძლება ჰქონდეს თითოეულ ფაქტორს ადამიანების ცხოვრებაზე - რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობების შესწავლით შესაძლებელი ხდება რელიგიური და ეთნიკური ფაქტორების ერთმანეთთან შედარებაც.

აჭარის შემთხვევაში კვლევის გეოგრაფიული საზღვრები მოიცავდა მაღალმთიან აჭარას, მათ შორის იმ ადამიანებსაც, რომლებიც ახლა ბათუმში ცხოვრების მიუხედავად ცხოვრების გარკვეულ ეტაპზე მაღალმთიან აჭარაში ცხოვრობდნენ. ეს არჩევანი გამოწვეული იყო იმ ფაქტორით, რომ მუსლიმების დიდი ნაწილი მაღალმთიან აჭარაში ცხოვრობს. ამასთან, ზედმეტად ვრცელი გეოგრაფიული ტერიტორიის დაფარვისას არსებობს რისკი, რომ კვლევის ფოკუსი დაიკარგოს. მეორე მხრივ, მარნეულის მუნიციპალიტეტით კვლევის შემოფარგვლა

განაპირობა იმან, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტი დასახლებულია დაახლოებით იმდენი ადამიანით, რამდენითაც ქედის, შუახევისა და ხულოს მუნიციპალიტეტები ერთად. იგი საქართველოს უმცირესობებით დასახლებული ყველაზე დიდი რეგიონია ქვემო ქართლში და ამასთან, მარნეულში მცხოვრები მოსახლეობის ყოფის განზოგადება მეტ-ნაკლებად საქართველოს აზერბაიჯანელებით კომპაქტურად დასახლებულ სხვა ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებზეც არის შესაძლებელი.

კვლევის ფარგლებში გამოკითხული ქალების ასაკი იყო 19-დან 80 წლამდე. მკვლევარების მიერ შერჩეული იყო სხვადასხვა ასაკის, განათლების, გამოცდილებისა და ოჯახური მდგომარეობის მქონე ქალები. ქალების ნაწილი დაოჯახებულია, ნაწილი არ არის დაოჯახებული, ზოგი მათგანი გამოჩენილია. ნაწილს ჰყავს შვილები, ნაწილს - არა. რამდენიმე მათგანი მრავალშვილიანი დედაა. ქალები არიან როგორც საშუალო სკოლადამთავრებულები, ასევე სტუდენტები, ქალები უმაღლესი განათლებით, პროფესიული განათლების მქონენი, არასრული საშუალო განათლების მქონენი, ნაწილს დამთავრებული აქვს მაგისტრატურაც. მარნეულში ინტერვიუები ჩატარდა როგორც აზერბაიჯანულ, ასევე ქართულ ენებზე. ქალების ნაწილი დიასახლისია, ზოგი მათგანი თვითდასაქმებულად ითვლება სოფლის მეურნეობაში მუშაობის გამო, ზოგი დასაქმებულია, დასაქმებულებს შორის არიან დღიურად დასაქმებულებიც. რესპონდენტთა მრავალფეროვნება განპირობებული იყო სურვილით, რომ კვლევაში წარმოჩენილიყო სხვადასხვა გამოცდილების მქონე ქალების ყოველდღიურობა, გამოწვევები და წუხილები.

რა თქმა უნდა, რესპონდენტები ვერ ასახავენ ყველა იმ ქალს, რომელიც აჭარაში ან მარნეულის მუნიციპალიტეტში ცხოვრობს. ისინი ვერც ყველა იმ ქალს წარმოადგენენ, ვისაც მსგავსი ოჯახური მდგომარეობა, დასაქმებისა და განათლების ხარისხი ან შემოსავალი აქვს. თუმცა, კვლევა მაინც ასახავს და გამოკვეთს იმ სტრუქტურულ პრობლემებს, რაც ადამიანებს ამ რეგიონებში ბარიერებს უქმნით. რესპონდენტების გამოცდილებები ასახავს ბევრ სტრუქტურულ ბარიერს, ხარვეზს და დაბრკოლებას, რაც მომავალში უფრო დრამატიკულად არის შესასწავლი, თუმცა ამჟამად ხატავს იმ ზოგად სურათს, რაც ქალებს 2021 წლის მდგომარეობით აჭარასა და მარნეულის მუნიციპალიტეტში აწუხებთ.

აღნიშნული კვლევა ძირითადად არის აღწერიითი ხასიათის და ეს უკავშირდება კვლევის ავტორების სურვილს, ქალებს თავად მივცეთ ლაპარაკის საშუალება და მათი ხედვები და წუხილები უშუალოდ წარმოვადგინოთ. ჩვენი მიზანია მათი ხმების რეპრეზენტაციის, გაძლიერების და დღის წესრიგში შემოყვანის ხელშეწყობა.

I ჯანმრთელობა, რეპროდუქცია, სერვისები და უფლებები

მარნეულის მუნიციპალიტეტი:

სოციალური პრობლემები და ჯანდაცვა

მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოკითხული ყველა რესპონდენტი საუბრობდა იმაზე, რომ ბოლო წლების მანძილზე ახსენდებათ საკუთარი და ახლობელი ქალების უამრავი გამოცდილება, როდესაც ისინი საავადმყოფოებში ან ექიმთან ვერ ახერხებენ მისვლას სხვადასხვა მიზეზის გამო. რამდენიმე გამონაკლისის გარდა, რესპონდენტების სრული უმრავლესობა ამის მიზეზად თანხების არარსებობას და ჯანმრთელობის სერვისების სიძვირეს ასახელებს. იმ პირობებში, როცა ექიმთან კონსულტაცია, ანალიზები და დიაგნოსტიკა ძვირია, განსაკუთრებით ხელფასებთან შედარებით, ქალების სრულ უმრავლესობას (რამდენიმე დაზღვეულის ან საშუალო შემოსავლის მქონე ქალის გარდა) პრობლემა ექმნება ექიმთან

მისვლაზე. ქალების უმეტესი ნაწილი აღნიშნავს, რომ მხოლოდ დიაგნოსტიკა შესაძლოა იმდენი დაჯდეს, რაც მათი ოჯახის მთელი თვის შემოსავალია ან რამდენჯერმე აღმატებოდეს ოჯახის თვიურ შემოსავალს.

გამოკითხული ქალების ნახევარზე მეტმა აღნიშნა, რომ მუდმივად აწუხებთ ქრონიკული ტკივილი ან ჯანმრთელობის პრობლემა. ისინი ტკივილთან თანაცხოვრებას სწავლობენ, რადგან ქალების დიდი ნაწილი ვერ მიდის ექიმთან იმ შემთხვევაშიც, როდესაც დიდი ხნის მანძილზე - თვეობით ან წლობით აწუხებს ჯანმრთელობის პრობლემა და ტკივილი. მათმა დიდმა ნაწილმა თქვა, რომ წლებია მუდმივად არიან დამოკიდებული ტკივილგამაყუჩებლებზე. რესპონდენტების უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ ეს პრობლემა მხოლოდ მათ არ ეხებათ, მათ სოფლებსა და ქალაქ მარნეულში ბევრი შემთხვევა იცინ, როდესაც ქალები სიღუხჭირის გამო ვერ დადიან ექიმთან და ეს საყოველთაო პრობლემაა.

ის ქალებიც კი, ვინც მუშაობენ და საკუთარი შემოსავალი აქვთ, რთულად ახერხებენ ექიმთან ვიზიტს. გამოკითხული ქალების სრული უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ ისინი არასდროს ყოფილან ექიმთან ან საავადმყოფოში უბრალო პრევენციის მიზნით. ისინი მხოლოდ მაშინ მიდიან ექიმთან, როდესაც ორსულად არიან ან რაიმე ჯანმრთელობის პრობლემა აწუხებთ. ორი რესპონდენტი, ვინც ექიმებთან რეგულარულ ვიზიტებზე დადის და პრევენციის მიზნით ჯანმრთელობას ამოწმებს დაოჯახებული არ არის და საკუთარი შემოსავალი აქვს. დაოჯახებული ქალები, რომლებსაც საკუთარი შემოსავალი აქვთ ექიმთან ძირითადად ბავშვების ჯანმრთელობის პრობლემების გამო მიდიან, თავად მხოლოდ იმ შემთხვევაში დადიან ექიმთან, თუ ჯანმრთელობის პრობლემა ძალიან აწუხებთ. ერთ-ერთი რესპონდენტი, მარტოხელა დედა, ექიმთან კონსულტაციაზე ნამყოფი არ არის 2009 წლის შემდეგ იმის მიუხედავად, რომ აქვს მწვავე ჯანმრთელობის პრობლემები, რაც წლობით აწუხებს. მისი თქმით, ექიმთან მიდის მხოლოდ შვილის ავადმყოფობის დროს, როცა ვალს იღებს და ასე ახერხებს ექიმთან შვილის მიყვანას. საკუთარი პრობლემის გამო კი ათ წელზე მეტია ექიმთან არ ყოფილა. მისი თქმით, მას არც დიაგნოსტიკების და არც მკურნალობის გავლის არანაირი სახსრები არ გააჩნია.

ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს: „სახელმწიფო ზოგადად პრევენციაში არ დებს რესურსს, და ეს ხელმიუწვდომელი რჩება მოსახლეობისთვის, იმდენად ძვირია ... სახელმწიფო დაფინანსება არის უკიდურესი ზომისთვის განკუთვნილი.“ მისი თქმით, ოპერაციები ხშირად სახელმწიფოს მიერ მხოლოდ მაშინ ფინანსდება, როცა ადამიანი უკიდურეს მდგომარეობაშია ჩავარდნილი და ასეთი ადამიანების დიდი ნაწილი იღუპება. ამის მაგივრად კი უფასო პროგრამები უნდა ეხებოდეს პრევენციული ტიპის ლაბორატორიულ კვლევებსაც და ანალიზებსაც, რომ ადამიანებმა აირიდონ ჯანმრთელობის უკიდურესი კრიზისის შემთხვევები.

ზოგმა რესპონდენტმა თავადაც აღნიშნა, რომ ხანდახან გამოსავლის სახით ისინი მიდიან ექიმებთან, რომლებთან მისვლაც ბევრად უფრო იაფი ღირს და რომლებსაც შესაძლოა საექვო რეპუტაციაც ჰქონდეთ. რესპონდენტების თქმით, ეს ტყუილად გადაყრილი ფული აღმოჩნდება ხოლმე. ქალები იხსენებდნენ, რომ საექვო რეპუტაციის მქონე ექიმებმა მათ ჯანმრთელობის პრობლემა უფრო გაუმწვავა.

ქალები აღნიშნავენ, რომ დიაგნოსტიკების პრობლემის გარდა, დიაგნოზის დასმის შემთხვევაშიც უჭირთ ჯანმრთელობის პრობლემებთან გამკლავება. რესპონდენტების უმრავლესობა დიდ დაბრკოლებად ასახელებდა მედიკამენტების სიძვირეს. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს: „ვერ ვუმკლავდები [მედიკამენტების ყიდვას], რადგან მაქვს ფინანსური

პრობლემები. ზოგჯერ დროულად ვერ ვყიდულობ მედიკამენტებს ან ნახევარს ვყიდულობ და ნაწილს ვერა.” ამ რესპონდენტის გარდა კიდევ ერთი ადამიანი საუბრობდა იმაზე, რომ საჭირო წამლის მხოლოდ ნახევარს ყიდულობს და მთლიანი დოზის მაგივრად ნახევარს სვამს. რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ მედიკამენტების ფასი განსაკუთრებით ბოლო წლებში გაიზარდა. ერთ-ერთი რესპონდენტის დაკვირვებაა, რომ ექიმები ზოგიერთ ფირმასთან გარიგებაში არიან და მხოლოდ იმ ფირმის წამლებს ნიშნავენ, რაც ისედაც ძვირიანი წამლების არსებობის პირობებში შესაძლოა კიდევ უფრო უძვირებდეს ადამიანებს მედიკამენტებს. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პირები დაზღვეულები იყვნენ საყოველთაო დაზღვევით, მათ არ ჰქონიათ გამოცდილება, როცა ამ დაზღვევას მათთვის საჭირო მედიკამენტის თანხა მთლიანად ან ნაწილობრივ მაინც დაუფარავს.

გაჭირვებული ფენისთვის აშკარაა სოფლებიდან ტრანსპორტირების პრობლემაც, რადგან ქალებს წასვლა მუნიციპალურ საავადმყოფოებშიც კი უჭირთ. ზოგ სოფელში მუნიციპალური ტრანსპორტი არ მოძრაობს, ხოლო კერძო ტრანსპორტი არარეგულარულად მოძრაობს და სადამომდე შეიძლება უკან არ ბრუნდებოდეს. ამიტომ თუ ოჯახს მანქანა არ ჰყავს, სოფელში მცხოვრებლებს დიდი დაბრკოლება ექმნებათ გადაადგილების მხრივ, რაც ართულებს ქალების საავადმყოფოში ვიზიტებსაც.

ენის ბარიერი

ყველა რესპონდენტი, ვინც ქართულად ან რუსულად ვერ საუბრობს, ჯამში 11 რესპონდენტი, აღნიშნავს, რომ ჯანდაცვაში ერთ-ერთი მთავარი დაბრკოლება მათთვის ენის ფაქტორია. ისინი, ვინც რუსულად საუბრობენ, დამოუკიდებლად ახერხებენ ექიმებთან მისვლას და კომუნიკაციის პრობლემა არ ექმნებათ, თუმცა ისინი, ვინც მხოლოდ აზერბაიჯანულად ლაპარაკობენ, დამოუკიდებლად ექიმთან ვერ დადიან. შესაბამისად, ისინი იძულებულები არიან თან წაიყვანონ ადამიანები (ოჯახის წევრები, ახლობლები ან ნათესავები) და მათი მეშვეობით გააგებინონ პრობლემა ექიმებს. ბევრ კლინიკაში არ არსებობს პერსონალი, რომელიც უშუალოდ გაიგებს პაციენტების პრობლემებს, ან უთარგმნის მას ექიმებს. ეს დამატებით ბარიერებს ქმნის ადამიანებისთვის პირველ რიგში იმიტომ, რომ მათ მუდმივად ესწრება ახლობელი, რომელსაც ისევე უნდა გააგებინონ და გაუზიარონ პრობლემა თუ ავადმყოფობის ისტორია, როგორც ექიმს. ზოგ შემთხვევაში ეს თანხმლები პირი მამაკაცია და ზოგი ქალისთვის ეს უხერხულობას ქმნის, ქალების ნაწილი ამ დროს ზოგიერთი კითხვის დასმას ან ყველა პრობლემაზე საუბარს ერიდება. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთ ქალს ყოველთვის დაჰყვება ექიმთან დედამთილი, ან სხვა ოჯახის წევრი იმის მიუხედავად, იცის თუ არა ქალმა, ან მისმა დედამთილმა თუ ოჯახის სხვა წევრმა ქართული ან რუსული ენა. ზოგი რესპონდენტისთვის ეს კომფორტია და მათი თქმით, ურჩევნიად ახლობელთან ერთად სიარული. თუმცა ზოგი მათგანი გამოთქვამს წუხილს იმასთან დაკავშირებით, რომ მათ გამო ექიმებთან ბოლომდე გულახდილები ვერ არიან და ყველა კითხვას ვერ სვამენ.

მეორე მხრივ, ქართული ენის მცოდნე ქალების გამოკითხვიდან დადგინდა, რომ თუ ოჯახში არ არსებობს ქართული ან რუსული ენის მცოდნე, ადამიანები იძულებულები არიან ახლობლები ან უბრალო ნაცნობები გაიყოლონ ექიმთან, გამოკითხული რესპონდენტები თავადაც ხშირად დაჰყვებოდნენ არაქართულენოვან ნაცნობებსა და ნათესავებს ექიმებთან. ის, ვინც ქართული იცის ხშირად ძალიან დაკავებულია, მუშაობს, სწავლობს ან სხვა ქალაქში ცხოვრობს და ამიტომ ქალები იძულებულები არიან კიდევ უფრო გადადონ ვიზიტის დრო თანმხლები ადამიანების ლოდიჩის გამო. ამას გარდა, მკურნალობის დროსაც იქმნება რისკები, რადგან მიმყოფმა, ქართული ენის მცოდნე ადამიანებმა წამლების რეცეპტებიც ზედმიწევნით კარგად უნდა

თარგმნონ პაციენტებისთვის და შეცდომები არ უნდა დაუშვან. რისკები განსაკუთრებით დიდია მაშინ, როდესაც მიმყოლის ქართულის ცოდნის დონეც დაბალია, ხოლო სამედიცინო ენა - სპეციფიკური.

ერთ-ერთი რესპონდენტის დაკვირვებაა, რომ ენობრივი ბარიერების გამო აზერბაიჯანელმა ქალებმა ხანდახან საკუთარი დიაგნოზიც არ იციან. ქართულად მოსაუბრეები პროფესიონალი თარჯიმნები არ არიან და ხშირად არც სამედიცინო განათლება აქვთ, ამიტომ შესაძლოა ქალებს ვერ გააგებინონ ზუსტად რა არის მათი დიაგნოზი. ქალებს შესაძლოა ძალიან ბუნდოვანი წარმოდგენა ჰქონდეთ იმაზე, თუ რაში მდგომარეობს მათი პრობლემა. არასწორი დიაგნოზის დასმის შემთხვევაშიც უჭირთ იმის გაგება, თუ რა ტიპის აცდენაა დიაგნოზებს შორის: „[ადამიანმა] საკუთარი დიაგნოზი კარგად არ იცის. ვერ გიხსნის ... გეუბნება, რომ ამა და ამ კლინიკაში შეცდომა დაუშვეს, მაგრამ ვერ გიხსნის რაში მდგომარეობდა შეცდომა,“ ამბობს რესპონდენტი.

იმავე რესპონდენტის თქმით, ბოლო წლებია თბილისის ზოგიერთ კლინიკაში დაიწყეს სამსახურში ეთნიკური უმცირესობების აყვანა და იმ ადამიანების დასაქმება, რომლებიც ამ ენებზე საუბრობენ, რამაც ოდნავ გააუმჯობესა მდგომარეობა, თუმცა რეგიონში ეს პრობლემები მაინც მწვავედ დგას და არც თბილისის ბევრ კლინიკას ჰყავს აზერბაიჯანულენოვანი პერსონალი. მარნეულის მუნიციპალიტეტში ქალები ენის არცოდნას ჯანდაცვის კუთხით ერთ-ერთი ყველაზე დიდ დაბრკოლებად მიიჩნევენ. რესპონდენტების ნაწილი გამოსავალს ხედავს ექთნების, ან თარჯიმნების სახით კლინიკებში აზერბაიჯანულენოვანი პერსონალის დამატებაში, განსაკუთრებით იმ რეგიონში, რომელიც აზერბაიჯანულენოვანი უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულია.

რესპონდენტები, რომლებიც თავად ქართულად საუბრობენ, აღნიშნავენ, რომ აზერბაიჯანულად მოსაუბრეებისადმი მედპერსონალის დამოკიდებულება სრულიად განსხვავდება ქართულად მოლაპარაკებისადმი დამოკიდებულებისგან. მათ, ვინც ქართული ენა არ იცის, ბევრად უფრო უხეშად ექცევიან და ეს განსხვავებები ბევრჯერ საკუთარი თვალით უნახავთ. თუმცა ერთი რესპონდენტი ამბობს, რომ ქართული ენის ცოდნის მიუხედავად, მის მიმართ ყოფილა უხეში მომართვის შემთხვევები, რასაც მიაწერს საკუთარ ეთნიკურ წარმომავლობას: „როგორც ქართული ენის მცოდნე, შევსწრებივარ, როგორ აკეთებენ ექიმები ეთნიკური სახის კომენტარებს ... შეურაცხყოფელი სიტყვებითაც მოიხსენიებენ გარკვეულ ეთნიკურ ჯგუფებს ... მე თვითონ შევსწრებივარ და პროტესტიც გამომიხატავს. მათი დამოკიდებულებაც განსხვავებული ყოფილა ხოლმე.“ ზოგიერთი რესპონდენტი ეჭვს გამოთქვამს, რომ გარკვეულ შემთხვევებში ექიმების ზოგიერთი პაციენტისადმი გულგრილობაც შესაძლოა გამოწვეული იყოს პაციენტების ეთნიკური წარმომადგენლობით.

კლინიკების მომსახურების ხარისხი და მედპერსონალის კვალიფიკაცია

მარნეულის მუნიციპალიტეტში რესპონდენტების ნაწილს უნდობლობა აქვს მარნეული მუნიციპალიტეტის საავადმყოფოების მიმართ. ზოგიერთი მათგანი ერიდება ადგილობრივ საავადმყოფოებს, ზოგი კი ამბობს, რომ თბილისში წასვლის სახსრები არ აქვს. რადგან თბილისის კლინიკები უფრო ძვირია, სიღუხჭირის გამო ბევრი ქალი მაინც ადგილობრივ ამბულატორიებსა და კლინიკებში დადის იმ იშვიათ შემთხვევებში, როცა ექიმთან მისვლას ახერხებს. რესპონდენტებს კლინიკების მიმართ ეჭვები აქვთ საკუთარი და ახლობლების მძიმე გამოცდილების გამო. მაგალითად, რამდენიმე მათგანი იხსენებს ახლობლების არასწორად დასმულ დიაგნოზს, ასევე ნათესავების ფატალურ შემთხვევებს, რომლებსაც არასწორ

დიაგნოზსა და მკურნალობას მიაწერს. ისინი ეჭვქვეშ აყენებენ მედ-პერსონალის კვალიფიკაციის დონეს და უნდობლობა აქვთ რეგიონის კლინიკების და ექიმებისადმი, მაგრამ ასევე ამბობენ, რომ მარნეულის კლინიკებში ერთ ადამიანს ბევრი საქმის კეთება უწევს და სიტუაციას ესეც ართულებს. ერთი რესპონდენტი აღნიშნავდა, რომ ამ კლინიკებში შედარებით ძველი თაობის ექიმებს უფრო ენდობა, თუმცა რამდენიმე ქალი ამბობდა, რომ უნდობლობის გამო დიაგნოზს სხვა კლინიკაშიც ამოწმებენ. იმ რამდენიმე სოფელში, სადაც საავადმყოფო არსებობს, პერსონალმა ენა შეიძლება იცოდეს, პერსონალი აზერბაიჯანულენოვანი იყოს და ამიტომ პაციენტების ნაწილი ამჯობინებდეს ამ კლინიკებში სიარულს, მაგრამ სოფლებში განსაკუთრებით ეჭვქვეშ დგება პერსონალის კვალიფიკაცია და მომსახურების ხარისხი.

ამას გარდა, რამდენიმე რესპონდენტი აღნიშნავდა გულგრილი მოპყრობის შემთხვევებს, როცა ექიმები მათ არც კი სინჯავენ ან მათ წუხილებს სერიოზულად არ იღებენ. ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ რეგიონულ კლინიკებში მისი პრობლემები მედპერსონალს რამდენჯერმე სერიოზულად არ მიუღია. მაგალითად, დიაგნოზის დასმის მაგივრად ეუბნებიან, რომ „თბილად იყვნენ,“ „გაუვლით“ და სხვა.

კლინიკებში პანდემიამდეც კი ახლობლებს უჭირდათ პაციენტის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის მიღება და საკმაოდ დიდი ხანი სჭირდებოდათ, რომ ინფორმაცია მიეღოთ პაციენტზე. ამას გარდა ერთმა რესპონდენტმა, რომელიც თავად ქართულად საუბრობს, გაიხსენა შემთხვევა, როდესაც მარნეულის ერთ-ერთ კლინიკაში ახლობლის ჰოსპიტალიზაციის დროს ხელის მოწერას სთხოვდნენ დოკუმენტზე, რომლის შინაარსსაც მას არ აცნობდნენ, სანამ თავად რამდენჯერმე მკაცრად არ მოითხოვა დოკუმენტის გაცნობა. ამიტომ ის ფიქრობს, რომ ეს რეგიონულ კლინიკებში ჩვეული პრაქტიკაა.

მომსახურების ხარისხის გამო რამდენიმე ადამიანი ამჯობინებს თბილისში ვიზიტს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მათ თბილისში ექიმთან სიარულის ფინანსური შესაძლებლობა აქვთ, ქალებს მუშაობის ან სახლის საქმეების გამო თვეობით ეწელებათ ექიმებთან ვიზიტი, რადგან დედაქალაქში ჩასვლას და უკან დაბრუნებას რამდენიმე საათი სჭირდება, ხოლო შაბათ-კვირას ბევრი ექიმი არ მუშაობს.

ორსულობა და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა

ზოგიერთი რესპონდენტის დაკვირვებაა, რომ ინფორმაციის ქონა კონტრაცეპტივებსა და სექსობრივი ურთიერთობისას თავდაცვის სხვადასხვა საშუალებებზე გეოგრაფიულად, თაობების მიხედვით და ქალების განათლების კუთხით განსხვავდება. განათლებულ ქალებს, ახალგაზრდა თაობებსა და ქალაქში მცხოვრებლებს მეტი ინფორმაცია აქვთ. თუმცა ქალების დაკვირვება იყო, რომ კონტრაცეპტივებზე ინფორმაციის ქონის შემთხვევაშიც ქალები ხშირად ფინანსურად ვერ წვდებიან კონტრაცეპტივებს. რესპონდენტები ზოგადად მაინც ფიქრობენ, რომ თავდაცვის საშუალებების შესახებ ინფორმაცია რეგიონში საკმაოდ დაბალია. ასევე დაბალია სექსუალური ცხოვრების და ქალის სხეულის შესახებ ინფორმაციის ცოდნა. მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს, რომ საკმაოდ ხშირია არარეგულარული მენსტრუალური ციკლი და მასთან დაკავშირებული პრობლემები, რასაც ჯანმრთელობის სხვა პრობლემები შეიძლება ედოს საფუძვლად. თუმცა ამგვარ პრობლემებს ქალები და გოგონები მალავენ, ან არ აქვთ ინფორმაცია, რომ არარეგულარული ციკლი ჯანმრთელობის სხვა პრობლემაზე შეიძლება მიუთითებდეს, შესაბამისად ექიმთანაც არ მიდიან. მომავალში ამან სერიოზული რეპროდუქციული პრობლემები შეიძლება მოჰყვეს, თუმცა ინფორმაციის და რესურსების ნაკლებობის გამო ამის დიაგნოსტიკა დროულად ვერ ხერხდება.

გამოკითხულებს შორის იყვნენ რესპონდენტები, რომლებიც ორსულობის დროს სხვადასხვა მიზეზით მხოლოდ 2-ჯერ ან 3-ჯერ იყვნენ შემოწმებაზე. ზოგიერთმა მათგანმა ახსენა, რომ ეს ფინანსური დაბრკოლებებს უკავშირდებოდა, ერთმა კი აღნიშნა, რომ ფინანსურ პრობლემებთან ერთად მას რცხვენოდა გინეკოლოგიურ შემოწმებაზე მისვლა. როგორც ჩანს, ბოლო დროის პროგრამებმა, რომლებიც უფასო 8 ვიზიტს ითვალისწინებს, გარკვეულად შეცვალა ტენდენცია. ყველა გამოკითხულმა ქალმა, რომელმაც ბოლო წლებში იმშობიარა, სრულიად გამოიყენა ეს ვიზიტები. შესაბამისად, ამგვარ წამოწყებებს დადებითი ეფექტი აქვს ორსული ქალების შემოწმებებზე სიარულის კუთხით.

ორსულობის ან მწვავე გინეკოლოგიური პრობლემების გარდა, ქალების უმრავლესობა გინეკოლოგთან სხვა შემთხვევებში საერთოდ არასდროს ყოფილა. ამის მიზეზი პირველ რიგში არის როგორც ფინანსური დაბრკოლებები, ასევე სირცხვილის გრძნობა, რომ მათ გინეკოლოგთან სიარულის გამო განსჯიან. გინეკოლოგთან პროფილაქტიკურ შემოწმებებზე მხოლოდ ისინი იყვნენ ერთხელ მაინც ნამყოფები, ვისაც კერძო დაზღვევა ან საკუთარი შემოსავალი ჰქონდა, თუმცა იყვნენ ქალები, ვისაც საკუთარი შემოსავალი აქვს, მაგრამ გინეკოლოგიურ პროფილაქტიკურ შემოწმებაზე მაინც არ იყო ნამყოფი.

რესპონდენტების თქმით, მათ რეგიონში იშვიათობას არ წამოადგენს თვითნებური აბორტები. რამდენიმე რესპონდენტმა თქვა, რომ ბოლო წლებში ამგვარ აბორტებზე აღარ გაუგიათ, თუმცა გამოკითხულთა ნახევარზე მეტმა აღიარა, რომ ბოლო 5 წლის მანძილზე რამდენიმე შემთხვევა მაინც გაუგიათ საახლობლოში თვითნებური აბორტების შესახებ. ზოგიერთი რესპონდენტი აღიარებს, რომ ეს რეგიონში საკმაოდ გავრცელებული პრაქტიკაა. რესპონდენტების ინფორმაციით, ქალები ძირითადად მედიკამენტოზურ აბორტს თვითნებურად, ექიმების კონსულტაციის გარეშე მიმართავენ. რესპონდენტების თქმით, ეს გამოწვეულია იმით, რომ კლინიკაში კონსულტაცია და აბორტი ძვირია და ასევე, ქალებს არ სურთ აბორტის ამბავი გამჟღავნდეს. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, დღეს ასევე გამოიყენება ბალახეულის რეცეპტები, თუმცა ეს ძალიან იშვიათ შემთხვევებში ხდება და უფრო მეტად მედიკამენტოზურად კეთდება. ერთ-ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ სმენია არალეგალურ აბორტებზეც, როცა ზოგ შემთხვევაში ექიმები სახლებში ფარულად არალეგალურ აბორტს აკეთებდნენ, თუმცა ბოლო 1-2 წლის განმავლობაში ამ ტიპის შემთხვევებზე აღარაფერი გაუგია. რესპონდენტების სრული უმრავლესობა ფიქრობს, რომ ეს ერთ-ერთი ყველაზე საშიში პრაქტიკაა ქალებისთვის და რეგიონში ერთ-ერთ დიდ გამოწვევას წარმოადგენს. მათ ახსენდებათ შემთხვევებიც, როდესაც თვითნებური აბორტები ცუდად დასრულებულა.

საყოველთაო დაზღვევის საჭიროება

რესპონდენტებიდან კერძო დაზღვევით დაზღვეული სამსახურის მემკვიდრით მხოლოდ 1 ადამიანი იყო. ის კერძო დაზღვევას აქტიურად იყენებს. რამდენიმე რესპონდენტი, ვისაც ქრონიკული ჯანმრთელობის პრობლემა აქვს საყოველთაო დაზღვევას იყენებს, თუმცა ეს დაზღვევა მათ მედიკამენტებს მაინც არ ფარავს. რაც შეეხება დანარჩენებს, ამკარაა, რომ რეგიონში ინფორმაცია შეზღუდულია საყოველთაო დაზღვევის შესახებ. ქალებმა (და კაცებმაც) ხშირად ან არ იციან, რომ საყოველთაო დაზღვევა ეკუთვნით, ან ის არ იციან, თუ როგორ გამოიყენონ იგი და ისეთ კონსულტაციებში იხდიან ფულს, რასაც საყოველთაო დაზღვევა ფარავს. მათ, ვისაც აქვთ ინფორმაცია საყოველთაო დაზღვევაზე, აქტიურად იყენებს მას, რაც მათ მდგომარეობას შედარებით უმსუბუქებთ. ადამიანები, ვინც იცის ამ პროგრამებზე, ძირითადად ქრონიკული დაავადებების (ჩიყვის, დიაბეტის) მქონეები არიან. საყოველთაო დაზღვევა და სხვადასხვა მუნიციპალური პროგრამები ოდნავ უმსუბუქებს მდგომარეობას შშმ

პირებსაც, თუმცა ისეთ ოჯახებს, ვისაც შშმ პირები ჰყავთ, ჯანდაცვაში მაინც დიდი თანხის ჩადება უწევთ.

გამოკითხულ რესპონდენტებზე დაყრდნობით აშკარაა, რომ სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებულ პროგრამებთან დაკავშირებით ასევე ინფორმაციის ნაკლებობაა. ბუნდოვანება არსებობს იმის შესახებ, თუ რა ტიპის ოპერაციები ფინანსდება მუნიციპალიტეტის ან სახელმწიფოს მიერ. მაგალითად, ერთ-ერთმა რესპონდენტმა აღნიშნა, რომ მერიაში დაფინანსების სათხოვნელად მისული გამოაბრუნეს და უთხრეს, რომ უფასო პროგრამები არ ჰქონდათ. იგივე რესპონდენტის თქმით, „სოფლის ხალხი ამბობდა, რომ არის [სახელმწიფო] უფასო პროგრამები. მაგრამ სხვები გვეუბნებიან, რომ არ არის ისეთი პროგრამა. აი, ასეთი გაურკვევლობა.“ ქალებს არ ჰქონდათ ინფორმაცია უფასო სკრინინგ პროგრამების შესახებაც და არ იცოდნენ, რომ გარკვეული ჯგუფებისთვის მსგავსი პროგრამები არსებობს.

კვლევისას აშკარა იყო, რომ უფასო პროგრამებსა და სახელმწიფო დაფინანსების გზებზე მოსახლეობის დიდ ნაწილს ინფორმაცია არ აქვს, ან არასწორად არის ინფორმირებული. არასწორი ინფორმირებულობის ერთი მიზეზი შესაძლოა იყოს ენობრივი ბარიერი, თუმცა არასწორი ინფორმირებულობის პრობლემა აჭარაშიც შეიმჩნევა, ამიტომ მხოლოდ ენის ბარიერს ვერ მივაწერთ. აშკარაა, რომ ინფორმაცია ბევრი ადამიანისთვის მაინც მიუწვდომელია და მაშინაც კი, როდესაც ადამიანები მერიაში მიდიან, მერიის თანამშრომლები შეიძლება ამომწურავ ინფორმაციას არ აწვდიდნენ მოქალაქეებს.

სახელმწიფო დაფინანსებების მიღების პროცესში გამოიკვეთა ისიც, რომ სასწრაფო ოპერაციების დროს ამ ტიპის ოპერაციის დაფინანსება ხანდახან ვერ უსწრებს პაციენტებს. თანხის მიღების პროცედურა იწელება, დიდი რიგებია, რამდენჯერმე მისვლაა საჭირო და ამ მიზეზების გამო ზოგ პიროვნებას მაინც საკუთარი ჯიბიდან უხდება ოპერაციის დაფინანსება.

აჭარა

სოციალური პრობლემები და ჯანდაცვა

მარნეულის მსგავსად აშკარაა, რომ აჭარაში ქალების უმრავლესობა ექიმთან არ მიდის, სანამ ჯანმრთელობის მწვავე პრობლემები არ ექმნება. კლინიკაში და ექიმთან მისვლის ერთ-ერთ მთავარ დაბრკოლებად ასახელებდნენ სოციალურ გაჭირვებას და ჯანმრთელობის სექტორში სიძვირეს. რესპონდენტები აღნიშნავენ, რომ დიაგნოზის დასმა ექიმთან კონსულტაციით არ შემოიფარგლება და სწორედ ანალიზებისა და ექოსკოპიების თანხების პრობლემა ჩნდება, ეს დაბრკოლებები უჩნდებათ საშუალო შემოსავლის მქონეებსაც კი, რომ არაფერი ვთქვათ ღარიბ ფენებზე. მარნეულის მსგავსად აჭარაშიც, განსაკუთრებით კი მაღალმთიანი აჭარის სოფლებში, ქალები ტკივილით ცხოვრობენ და დიდი ხნის განმავლობაში არ დადიან ექიმთან. ისინი ექიმს მხოლოდ მაშინ მიმართავენ, როდესაც მდგომარეობა ძალიან მძიმდება და ტკივილი გაუსაძლისია. ფინანსური პრობლემების გამო ქალები ხანდახან პაუზას იღებენ დიაგნოზის დასმის ან მკურნალობის დროს. მაგალითად, ზოგიერთი ქალი ფინანსურად მხოლოდ ექიმთან კონსულტაციას სწვდება, მაგრამ ანალიზებსა და სხვა ტიპის გამოკვლევებს დიდ ხანს ვერ იტარებს. ზოგი მათგანი დიაგნოზის შედეგ მედიკამენტებს ვერ ყიდულობს. ხანდახან ამგვარ პრაქტიკას სავალალო შედეგები მოჰყვება. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „უმეტეს შემთხვევაში რჩებიან სახლში და იმ რთულ დაავადებასთან ერთად, იმ რთულ ყოფასთან ერთად აგრძელებენ ცხოვრებას და ხშირად ფატალური შედეგებითაც ძალიან ბევრი დასრულებულა. თუნდაც, ქალური პრობლემები, ქალური დაავადებები, გინეკოლოგიური, საშვილოსნოს, ბოდიშით და სისხლდენა და ესეთი ბევრი როცა ან არ მიდის ან თვითონ არ აქცევს ყურადღებას

ქალი ამ საკითხს ან ვერ მიდის და ამის გამო სრულდება ძალიან ცუდი შედეგით. ძალიან რთულია ამ მხრივ ქალის ყოფა და ბედი სოფლად განსაკუთრებით.”

რესპონდენტების სრული უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ეს პრობლემა აჭარაში ძალიან მასიურია. „შეიძლება რამე გტკიოდეს მაგრამ ითმენ იმის გამო რომ ექიმთან მისვლით უფრო მეტი ხარჯებია. არ არის ჩვენთან ის სიტუაცია რომ ფული გქონდეს და გაიქცე საკუთარი თავისთვის წინასწარ. მართალია, ჯერ საკუთარი თავისთვის უნდა იზრუნო, მაგრამ უკან როცა ოჯახს ხედავ, [რომელსაც] არ აქ საშუალება ... თავს არ აძლევ უფლებას რომ მიხვიდე და წინასწარ ჩაიტარო კვლევა საკუთარ თავზე,“ ამბობს სხვა რესპონდენტი.

აჭარაში რამდენიმე ქალი ამბობდა, რომ ჯანმრთელობას დიდ ყურადღებას აქცევს მაშინაც კი, როდესაც პრობლემები ან ტკივილი არ აწუხებს, პრევენციულ ზომებს მიმართავს და გეგმიურ შემოწმებაზე დადის. თუმცა გამოკითხულ ქალებში მათი რაოდენობა საკმაოდ დაბალი იყო.

რესპონდენტები ერთხმად აღიარებენ, რომ ბოლო წლებში განსაკუთრებით გაიზარდა წამლების ფასები და ისინი ხშირად ვერ წვდებიან საქართველოში წარმოებულ, ან ქართულ აფთიაქებში გასაყიდ წამლებს. მათი თქმით, თურქეთში გადასვლა და წამლების იქ ყიდვა ბევრად უფრო იაფი უჯდებათ და ხანდახან ამ გზას მიმართავენ. ერთმა პენსიონერმა გაიხსენა შემთხვევა, როცა მუნიციპალიტეტიდან ერთ-ერთმა ქალმა საკუთარი ქრონიკული დაავადების სამკურნალოდ წამლები უფასოდ მიიღო და შემდეგ მეგობარს გაუყო, რადგან მის მეგობარს არ ჰქონდა წამლის ყიდვის საშუალება. აჭარაში გამოკითხული რესპონდენტები წამლების ფასებს ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად ასახელებენ საქართველოს ჯანდაცვის სფეროში. ამას გარდა, რესპონდენტების დიდი ნაწილი ეჭვქვეშ აყენებს ქართული წამლების ხარისხსაც. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით: „თურქეთში რომ გადავდიო, 50%-ით იაფად შევიძინეთ წამლები. ეს წამლები უფრო იაფი იყო, ვიდრე ჩვენი. ჩვენი წამლები კი ძვირია და უხარისხო. კოვიდის პრობლემა რომ იყო, ავადმყოფობაც გამოიყენეს და წამლების ფასები გააორმაგეს და გაათმაგეს.“

ინფორმაციის ნაკლებობა და უნდობლობა

გამოკითხულების უმეტესობამ აღიარა, რომ არასდროს ყოფილა კლინიკაში ან ექიმთან გეგმიური ან პრევენციული მიზნით. ზოგიერთის თქმით, მათ აწუხებთ ჯანმრთელობის მწვავე პრობლემები, მაგრამ სხვადასხვა მიზეზით ექიმთან ვიზიტს ვერ ახერხებენ. ეს ტენდენცია კიდევ უფრო გაართულა კოვიდ-19-ის პანდემიამ. იმის შიშით, რომ ვირუსი არ დაემართოთ, ქალები კიდევ უფრო იშვიათ შემთხვევებში მიდიან ექიმებთან. ექიმთან მისვლის პრობლემებს, რასაკვირველია, დიდწილად ფინანსური დაბრკოლებები წარმოადგენს, თუმცა ეს არ არის ერთადერთი მიზეზი.

მაგალითად, ერთ-ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ადამიანებს ფინანსური პრობლემა არ აქვთ, ექიმთან მისვლას ერიდებიან. ერთი მხრივ ამას რესპონდენტები ხსნიან იმით, რომ განსაკუთრებით რეპროდუქციულ ჯანმრთელობაზე რესურსებისა და ინფორმაციის ცოდნა ძალიან დაბალია. ქალებმა ხშირად არ იციან იმ რისკების შესახებ, რის წინაშეც შეიძლება მომავალში დადგნენ, თუმცა კვლევაში ჩანს, რომ ბევრ ქალი უნდობლობით არის განწყობილი ჯანდაცვის სექტორის მიმართ.

ახალგაზრდა ქალი, რომელსაც გინეკოლოგიური პრობლემები მწვავედ აწუხებს და გინეკოლოგის კონსულტაცია სჭირდება, ამბობს: „არ ვყოფილვარ [კონსულტაციაზე]. ნაწილობრივ ეკონომიკურ მდგომარეობას ვუფრთხილდები და ნაწილობრივ ეს არის უნდობლობა. მე მირჩევნია ცოტა მოვითმინო ტკივილი და იმ ექიმთან წავიდე, ვისაც ვუნდობი,

თუნდაც სხვა ქვეყანაში, რადგან ბევრი მსმენია, რომ არასწორ მკურნალობას უფრო ცუდად გაუხდია ბევრი მოქალაქე.“

სხვა ქალი, რომელსაც საყოველთაო დაზღვევა აქვს, ამბობს, რომ თუ პრობლემა სერიოზულია, ის არ ენდობა კლინიკებს, რის ხარჯებსაც საყოველთაო დაზღვევა ფარავს. მისი თქმით, სერიოზული ჯანმრთელობის პრობლემის დროს კერძო კლინიკებს მიმართავს ხოლმე, თუმცა ეს ძალიან ძვირი სიამოვნებაა და ეჭვი კერძო კლინიკების ხარისხშიც ეპარება: „უმეტესად ძალიან დიდ შეცდომებს უშვებენ და აი ვერ ვენდობი იმიტომ, რომ მე ვისთანაც მინდა იმასთან არ მიშვებენ და ისეთი მთაბუჯდილება მრჩება, რომ წამლების გასაღება ხდება. თავიდან რომ წამოვიდა საყოველთაო, ერთ-ორხელ ვიყავი, დამაზღვიეს მაგრამ მე არასდროს საყოველთაო დაზღვევით არ მისარგებლია. მირჩევენია აი კრედიტი გამოვიტანო ფული დავისესხო და ვისთანაც მინდა იმ ექიმთან მივიღე მაგალითად, მაგრამ იმ დონის ფულსაც ვიხდი მაგრამ იმ დონის შედეგსაც ვერ ვიღებ, მიუხედავად იმისა რომ ფულს ვიხდი. ძალიან არ ვენდობი საყოველთაო დაზღვევის ექიმებს ... კიდევ მაქვს შემჩნეული რომ ერთი ექიმი რომ უწერს წამალს, მეორე ექიმი არ ამოწმებს, რომ ეგება იმისმა გამოწერილმა წამალმა რეაქციაში შევიდა. აი მთავარია წამლები გაიყიდოს.“

რესპონდენტების ნახევარზე მეტს უნდობლობა აქვს ექიმებისა და კლინიკების მიმართ. ისინი იხსენებდნენ საკუთარ გამოცდილებას, ოჯახის წევრების, მეზობლებისა და ახლო ნათესავების შემთხვევებს, როდესაც არასწორ დიაგნოზს ან არასწორ მკურნალობას რთული ჯანმრთელობის პრობლემები გამოუწვევია, მათ შორის ადამიანების სიკვდილიც. გამოკითხულთა ნაწილი ასევე ეჭვქვეშ აყენებს კერძო კლინიკების ხარისხსაც. მათი თქმით, ხულოს ამბულატორიაში მხოლოდ მარტივი მომსახურების მიღება შეიძლება. ხშირად მათ უხდებათ დიაგნოზის სხვა ადგილას გადამოწმება და მუდამ ეჭვის პროცესში არიან იმის შესახებ, თუ რამდენად კვალიფიციურია ექიმი. ქალების ნაწილი მიიჩნევს, რომ ჯანდაცვის მთლიანი სისტემა პრობლემურია, რასაც ის ფაქტიც ამდაფრებს, რომ ერთი ექიმი 2-3 ადგილას შეიძლება მუშაობდეს და რამდენიმე ცვლაში.

გამოკითხულები ასევე იხსენებენ ექიმების მხრიდან კლინიკებში არასათანადო ყურადღების და გულგრილობის შემთხვევებს. ზოგიერთი რესპონდენტი ყვება, რომ მწვავე ჯანმრთელობის პრობლემებით მისულებს ყურადღებით მხოლოდ მას შემდეგ მოეპყრნენ, როცა კლინიკაში ნაცნობები იპოვეს. რესპონდენტები მრავლად იხსენებდნენ საკუთარი და ახლობლების გამოცდილებას, როდესაც საქართველოში სწორი დიაგნოზი ექიმებს ვერ დაუსვამთ და თურქეთში გადასულან დიაგნოზის დასასმელად და სამკურნალოდ.

უნდობლობის მიზეზებად იკვეთება როგორც ექიმების კვალიფიკაციის მიმართ ეჭვები, ასევე მათი გადაღლილობა. ამას გარდა, აჭარაში, ისევე როგორც მარნეულში, რესპონდენტები აჟღერებდნენ ეჭვებს იმის შესახებ, რომ ექიმებსა და ფარმაცევტულ კომპანიებს პირველ რიგში მოგება აინტერესებთ და ხშირად ბევრ არასაჭირო ლაბორატორიულ კვლევას უნიშნავენ პაციენტებს. რესპონდენტთა ნაწილი ამბობს, რომ გეგმიური და პრევენციული შემოწმებებისგან თავის შეკავება გარკვეულწილად ამ შფოთსაც უკავშირდება. მათ ემინიათ, შემოწმებაზე მისულებს არასაჭირო კვლევები არ დაუნიშნონ: „თუ ვინმე ისე დაინახეს, ბევრ ამბავს მოაბამენ. ფულის შოვნას უფრო უყურებენ, ვიდრე მკურნალობას,“ ამბობს ერთ-ერთი რესპონდენტი. სხვა რესპონდენტის თქმით, როდესაც ხედავენ არასწორი ოპერაციებისა და დიაგნოზის შემთხვევებს, „არც ვარ გასამტყუნი რომ არ ვენდობი ამ სისტემას. თბილისში და დიდ ქალებში კიდევ შეიძლება ნდობა, მაგრამ ვფიქრობ, რომ ექიმების 60%-ისთვის ფულის კეთება უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მოსახლეობის ჯანმრთელობაზე ზრუნვა.“

რესპონდენტების თქმით, ხულოში მხოლოდ ელემენტარულ პრობლემებზე შეიძლება მისვლა, თუ უფრო სერიოზული პრობლემა აქვთ ბათუმში ან თურქეთში მიდიან, რაც უფრო ძვირი ჯდება. მაგრამ ამაზე მეტად თბილისის საავადმყოფოებს ენდობიან, რომელიც კიდევ უფრო მეტ ფინანსურ ხარჯებთანაა კავშირში. თუმცა თბილისის საავადმყოფოების მიმართაც არსებობს დიდი უნდობლობა და ყველაზე დიდი ნდობა რესპონდენტების ნაწილს თურქული ჯანდაცვის სისტემის ჰქონდა, თუმცა ამისთვის საკმაო თანხების მობილიზება სჭირდებათ.

საყოველთაო დაზღვევა

საყოველთაო დაზღვევის არსებობის შესახებ აჭარაში გამოკითხულმა რესპონდენტებმა უფრო იციან, ვიდრე მარნეულის მუნიციპალიტეტში, მაგრამ მაინც ამ ტიპის დაზღვევაზე ბევრ რესპონდენტს ფრაგმენტული ან არასრული ინფორმაცია ჰქონდა. აჭარაში ამ ტიპის დაზღვევაზე ყველაზე მეტი ინფორმაცია ჰქონდათ ჯანდაცვის სექტორში მომუშავე ადამიანებს და მასწავლებლებს, ასევე ქრონიკული დაავადებების მქონე ადამიანებს. თუმცა ისინი, ვინც სარგებლობენ საყოველთაო დაზღვევით აღნიშნავენ, რომ ეს დაზღვევა ბევრ მათ საჭიროებას არ ფარავს.

რესპონდენტების ნაწილი ყვებოდა, რომ მას შემდეგ, რაც საყოველთაო დაზღვევის პაკეტი შეიცვალა, მნიშვნელოვან ოპერაციებს მათ ეს დაზღვევა აღარ უფინანსებთ. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „უმეტესად უფრო მეტად მინდოდა საავადმყოფო ყოფილიყო უფასო იმის გამო, რომ საავადმყოფო არის ძვირი და ფასიანი. ტკივილები თუ რაღაც პრობლემა [მექნებოდა] საავადმყოფოში მქონდა ადვილად მისვლის შესაძლებლობა, მაგრამ რა ვიცი, ეს არ არის, თქვენ არ გეკუთვნიო, ქულა მაღალი გაქვთ, არ გეკუთვნიო სამედიცინო დახმარებაო, ბევრჯერ მიმიღია ასეთი პასუხი.“ ამგვარ წუხილებს აჟღერებენ სხვებიც.

ჯანდაცვის სფეროში დასაქმებული ქალის აზრით, ბევრს არასწორი ინფორმაცია აქვს საყოველთაო დაზღვევის შესახებ. ადამიანებმა ხშირად არასწორად იციან, ან ზუსტად არ იციან რას ეხება დაზღვევა და რომელ კატეგორიაში გადიან თავად. ინტერვიუების დროს ასევე ცხადი იყო, რომ ადამიანები ერთმანეთისგან არ მიჰნავენ საყოველთაო დაზღვევის სერვისებს, მუნიციპალიტეტის უფასო სერვისებს (მაგალითად, პენსიონერებისთვის მუნიციპალიტეტის უფასო მედიკამენტების პროგრამას) და მუნიციპალიტეტის მიერ სხვადასხვა ოპერაციის დაფინანსებას და ამის გამო ნაწილობრივ (ან იშვიათ შემთხვევებში, სრულიად) ვერ იყენებენ ამ რესურსებს. შესაბამისად, ზოგადად, მაინც დაბალია სახელმწიფო დაფინანსებებისა და სერვისების შესახებ ინფორმაციაზე წვდომა. ამ ყველა პრობლემის მიუხედავად, სოციალური პრობლემებიდან გამომდინარე, საყოველთაო დაზღვევის პროგრამა, სხვა ჯანდაცვის პროგრამებთან და სერვისებთან ერთად, მაინც მნიშვნელოვანი რესურსია აჭარის მოსახლეობისთვის.

ჯანდაცვასთან დაკავშირებული სხვა პრობლემები

როგორც აღმოჩნდა, იმის მიუხედავად, რომ აჭარაში არ არსებობს ენის ბარიერი, ქალები მაინც აღნიშნავენ, რომ მათთვის რთულია სამედიცინო ენის გაგება და კარგი იქნებოდა, ექიმებს მარტივ ენაზე განემარტათ პაციენტებისთვის, თუ რას ნიშნავს მათი დიაგნოზი. მათი თქმით, ხანდახან ვერ იგებენ იმას, თუ რაში მდგომარეობს თავიანთი ჯანმრთელობის პრობლემა.

ამას გარდა, ქალები, რომლებიც სოფლებში ცხოვრობენ ამბობენ, რომ ჯანდაცვის სერვისების მიღებაში ხელს ძალიან უშლით ცუდი გზა, სატრანსპორტო საშუალების არყოლა ან საავადმყოფოების სიმორე. ისინი იხსენებენ შემთხვევებს, როცა სასწრაფო დიდ ხანს ვერ მოდის

(თუმცა მათი თქმით, სასწრაფოს გამოძახების სერვისი ბოლო წლებში უფრო გაუმჯობესებულია). თუ სოფელი რაიონულ ცენტრს მოწყვეტილია, ხშირად ძალიან რთულდება მოულოდნელ ავადობასთან გამკლავება. ერთ-ერთი მაღალმთიან სოფელში მცხოვრები ახალგაზრდა სტუდენტი იხსენებს, რომ მისი ახლობლები გადაუდებელი ჯანმრთელობის პრობლემების დროსაც კი დიდთოვლობის დროს რაიონულ საავადმყოფოშიც ვერ წასულან. რესპონდენტების თქმით, არათუ უხარისხო სერვისი, მათ სოფლებში არანაირი სერვისი არ არსებობს, სოფლის ექთნის ან ექიმის გარდა, რომლის რესურსებიც ძალიან ლიმიტირებულია.

რეპროდუქციული ჯანმრთელობა

აქალების ნახევარზე მეტს გაუგია რეგიონში თვითნებური, ან არალეგალური აბორტების არაერთი შემთხვევის შესახებ. მარნეულის მსგავსად, ქალები აჭარაშიც ექიმთან კონსულტაციის გარეშე თვითნებურად იღებენ მედიკამენტებს. რესპონდენტებმა გაიხსენეს ახლობლების გარდაცვალების შემთხვევებიც. ქალების აზრით, ქალები ამ მეთოდს რამდენიმე მიზეზის გამო მიმართავენ. ერთი მიზეზი ისაა, რომ ქალებს არ აქვთ ინფორმაცია იმ რისკების შესახებ, რაც თვითნებურ აბორტებს შესაძლოა მოჰყვეს. მეორე მიზეზი ისაა, რომ ქალებს არ უნდათ ამის შესახებ სხვებმაც იცოდნენ და აბორტის ამბავი გამჟღავნდეს. მესამე მიზეზი კი ისევ და ისევ ფინანსური დაბრკოლებებია. ქალებს უჭირთ აბორტში ფულის გადახდა, როცა თვითნებური მედიკამენტოზური აბორტი ბევრად იაფი უჯდებათ.

რაც შეეხება სქესობრივი აქტის დროს თავდაცვის საშუალებებზე ინფორმაციის ქონას, ქალების უმეტესი ნაწილი ფიქრობს, რომ ამისი ცოდნა რეგიონში დაბალია. ქალების ნაწილი აუცილებლობას ხედავს, თავიანთ რეგიონში რეპროდუქციულ ჯანმრთელობაზე მეტი ინფორმაცია გავრცელდეს, ან სკოლებში განათლების სახით ან მუნიციპალიტეტების მიერ ორგანიზებული საინფორმაციო შეხვედრების მიერ. ერთ-ერთი რესპონდენტის აზრით, ადამიანების უმრავლესობა მხოლოდ მაშინ იგებს თავდაცვის საშუალებებზე ინფორმაციას, როდესაც ექიმთან მიდის, რაც არასაკმარის რესურსად მიაჩნია.

II ქალთა დასაქმება, შრომა და მინშრომა

მარნეულის მუნიციპალიტეტი

ოჯახის შემოსავალი და ქალების დასაქმება

მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოკითხული ქალებიდან 7 დიასახლისია და ასევე სოფლის მეურნეობაშია ჩართული, ერთი დამლაგებელია, რომელიც დღიურად მუშაობს, სამი - მასწავლებელია, ორი სრულ განაკვეთზე მუშაობს, ერთი სტუდენტია და ჯერ არ მუშაობს, ერთმა ახლა დაასრულა უნივერსიტეტი და ჯერჯერობით სრულ განაკვეთზე დასაქმებული არ არის, თუმცა ჩართულია სხვადასხვა ანაზღაურებად და არაანაზღაურებად პროექტში.

დიასახლისების და დაუსაქმებელი ადამიანების სრული უმრავლესობა ამბობს, რომ დასაქმების სურვილი აქვს, მაგრამ ვერ საქმდება გარემო-ფაქტორების გამო. ისინი ძირითად მიზეზებად ასახელებენ იმას, რომ საკმარისი სამუშაო ადგილები არ არის, განსაკუთრებით სოფლებსა და რეგიონებში, სამსახურის პოვნა რთულია, სახლში საქმეების გამო სხვა არაფრის დრო არ რჩებათ, ან ბავშვებს მართო ვერ ტოვებენ და ასევე ფიქრობენ, რომ განათლების არქონის და ქართულის არცოდნის გამო დასაქმების საშუალება არ აქვთ. საშუალო ან არასრული საშუალო განათლების მქონე ქალების აზრით, მათ ქართული რომ ცოდნოდათ და უმაღლესი განათლება ჰქონოდათ (პროფესია ჰქონოდათ), ისინი უფრო მარტივად შეძლებდნენ დასაქმებას. თუმცა ის ქალები, ვისაც ბუღალტერია ჰქონდათ ნასწავლი (კოლეჯში ან უნივერსიტეტში), ამბობდნენ, რომ

მათთვის მთავარი დაბრკოლება ქართული ენის და კომპიუტერის არცოდნაა. ზოგიერთი ქალი იმასაც ამბობდა, რომ დასაქმებას ოჯახის წევრები, ქმარი, დედამთილი ან ორივე უშლის.

ყველა გამოკითხული რესპონდენტის აზრით, სხვადასხვა მიზეზის გამო ქალებისთვის ბევრად უფრო რთულია დასაქმება, ვიდრე კაცებისთვის. ისინი მიიჩნევენ, რომ კაცები ცოდნისა და გამოცდილების გარეშეც დასაქმდებიან სხვადასხვა ადგილას, ხოლო ქალებს ამისი საშუალებაც იშვიათად აქვთ. ამას გარდა, ისინი ვერ ტოვებენ საკუთარ შვილებს, რადგან მათზე ზრუნვა ქალებს აწევთ და ბევრ სოფელში არ არსებობს საბავშვო ბაღი, იშვიათია გახანგრძლივებული გაკვეთილები, სადაც სკოლის მოსწავლეებს ქალები უფრო დიდი ხნით დატოვებდნენ. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღნიშნავს: „*კაცებისათვის უფრო მეტია საშუალო ადგილი, ვიდრე ქალებისათვის. კაცს ყველგან შეუძლია იმუშაოს, მაგრამ ქალს - ვერა. ამბობენ, რომ კაცი და ქალი თანაბარია, მაგრამ ეს მარტო ლაპარაკად რჩება. რეალობაში სულ სხვანაირადაა. კაცებს უფრო მეტ უპირატესობას ანიჭებენ საშუალო ადგილებზე, ვიდრე ქალებს ... მაგრამ ამ ყველაფრის მიუხედავად ჩვენს სოფელში ქალები უფრო მეტად მუშაობენ ვიდრე კაცები ... ქალები მთელი დღე საოჯახო და სასოფლო საქმეებით არიან დაკავებულინი.*“

ზოგადად, აღსანიშნია, რომ დასაქმება გამოკითხულ ქალებს უნდათ ძირითადად ორი მიზეზით, პირველი ისაა, რომ მათი ოჯახი ეკონომიკურად უზრუნველყოფილი არ არის და სურთ, მეტი შემოსავალი ჰქონდეთ. მუშაობის მოტივაციად ქალები ამ მიზეზს ყველაზე ხშირად ასახელებდნენ. მეორე, რაც ქალებმა დაასახელეს, იყო გარკვეული ტიპის დამოუკიდებლობის მოპოვება. ზოგი რესპონდენტის აზრით, დასაქმების საშუალებით ისინი მეტ ავტონომიურობას შეიძენენ და მეტად აიღებენ საკუთარ ცხოვრებაზე კონტროლს.

გამოკითხული ქალების ოჯახებში თვიური დანახარჯი ძირითადად მერყეობდა 300-დან 800 ლარამდე. ზოგიერთ დიდ ოჯახში (8-9 ადამიანი) და იმ ოჯახებში, სადაც ქალები მუშაობდნენ, დანახარჯი აღიოდა 1000 ან მეტ ლარამდე. ერთი მარტოხელა დედა ამბობს, რომ მისი შემოსავალი და დანახარჯი თვეში მხოლოდ 110 ლარია სოციალური დახმარების სახით, რაც ელემენტარულ საჭიროებებსაც ვერ წვდება.

გამოკითხულ რესპონდენტებს შორის ყველაზე მცირე შემოსავალი და დანახარჯი ჰქონდა ორ მარტოხელა ქალს. 100 და 300 ლარის სახით, არც ერთი მათგანი ალიმენტს არ იღებს, რადგან ერთ-ერთის ყოფილი ქმარი გარდაიცვალა, მეორე კი ამბობს, რომ ყოფილი ქმარი თავად პენსიონერია, რომელსაც ჯანმრთელობის პრობლემები აქვს და ალიმენტს ვერ გადაიხდის. ორივე იღებს სახელმწიფო დახმარებას, თითო ბავშვზე 110 ლარს.

მარტოხელა ქალებს ბევრად უფრო დაბალი შემოსავლები აქვთ და სახეზეა სიდარობის ფემინიზაცია, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქალები უფრო მეტად არიან სიდარობის ზღვარზე და ის ოჯახები, სადაც ოჯახის თავი ქალია, ბევრად უფრო გაჭირვებულები არიან. ამას ემატება ის, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტიდან გამოკითხული ქალებიდან მხოლოდ ორს აქვს საკუთარ სახელზე კერძო საკუთრება: ერთს მანქანა, მეორეს - სახლი. სხვა ქალებს საკუთარ სახელზე არანაირი ქონება არ გააჩნიათ. ზოგადად, საქართველოში იშვიათია, ქალიშვილებს მშობლებმა ქონება გადაუფორმონ და გოგო და ბიჭ შვილებს შორის ქონება თანაბრად გაყონ. რადგან ოჯახის შექმნის შემდეგ ბიჭები, ძირითადად, სახლში რჩებიან, ხოლო გოგოები სახლიდან მიდიან, მშობლების გარდაცვალების შემდეგ ქონებაც კაცებს რჩებათ.

თავად ის პრაქტიკაც, რომ სახლი ბიჭ შვილს მანამ არ ეკუთვნის, სანამ მშობელი არ გადაიცვლება, ასევე ართულებს კაცისთვის განქორწინების პროცესში ქონებრივი

ვალდებულებების დაკისრებას, რადგან მის სახელზეც შეიძლება არ ფიქსირდებოდეს არანაირი ქონება.

რადგან ქალების განათლება და ენის ცოდნა სამსახურის პოვნის პროცესში ასე ძალიან მნიშვნელოვანია, ქალები ყველანაირი შემოსავლის გარეშე რჩებიან და იძულებულები არიან იარსებონ სოციალურ დახმარებასა და მშობლების პენსიაზე. მარტოხელა ქალებს არ ეძლევათ ან მინიმალურად ეძლევათ ეკონომიკურ აქტივობებში ჩართვის საშუალება და არსებობენ მინიმალურ სოციალურ პროგრამებზე, რომელთაც არ აქვთ ადამიანების მხარდაჭერის მდგრადი მიზნები, ქველმოქმედების სახის უფრო და ადამიანებს სიღარიბეში ტოვებენ. მარტოხელა ქალები ასევე იძულებულები არიან ჩაერთონ პრეკარიულ შრომაში, იმუშაონ დღიურად, დაბალ შემოსავალზე, რთულ პირობებში.⁷

ბევრი ოჯახი, რომელთა წევრების რაოდენობა 4 და მეტი წევრია, თვითონ ხარჯებში ასახელებდა 300-დან 600 ლარს, თუმცა ამ ოჯახებს სოფლის მეურნეობებიც აქვთ, რისი საშუალებითაც საკვები პროდუქტები შეუძლიათ საკუთარი სახლიდან მოიხმარონ. ამის მიუხედავად, ქალები ხაზს უსვამენ, რომ ელემენტარულ საჭიროებებში ეს თანხები ძლივს ჰყოფნით და ეს ფული დამატებით ვერანაირ ხარჯს ვერ ფარავს, მათ შორის ვერ წვდება სამედიცინო ხარჯებს. ის ქალები, ვინც არ მუშაობენ, ამბობენ, რომ მათ ოჯახებს შემოსავალი ძირითადად სოფლის მეურნეობიდან, მიგრანტების მიერ ფულადი გზავნილებიდან, (კაცების) მშენებლობაზე ან სხვა ტიპის დღიური დასაქმების ადგილებიდან აქვთ. სოფლის მეურნეობაში ქალების საქმიანობის წილი ძალიან მაღალია და ძირითადად, ამ ტიპის მეურნეობა ქალების მძიმე შრომაზე დგას.

გამოკითხული ქალების ოჯახების უმეტესობას აქვს სხვადასხვა სახის ვალი. ოჯახების უმეტესობას აქვს ვალი. ვალის აღების მიზეზებად სახელდება სოფლის მეურნეობის ხარჯებისა და მეურნეობის ხარჯები, ყოველდღიური, საყოფაცხოვრებო ხარჯები. რესპონდენტები ამბობენ, რომ სოფელში ცხოვრება რთულია, სოფლის მეურნეობას მუდმივი ყურადღება სჭირდება და ასევე განუჭრეტელია მომავალი. ამიტომ რთულია განსაზღვრო იმ წელს სოფლის მეურნეობისთვის გაწეული ხარჯი ნამდვილად მოიტანს თუ არა მოსავალს და შემოსავალს. ვალის აღების კიდევ ერთ მთავარ მიზეზად დასახელდა სამკურნალო და ექიმთან მისასვლელი თანხის დაფარვის საჭიროება, ბინის კრედიტი, ასევე სტუდენტებისთვის სწავლის გადასახადი და თბილისში საცხოვრებელი ხარჯები. ზოგადად, სამედიცინო ხარჯები მცირე შემოსავლიანი ოჯახებისთვის ძალიან მძიმე ტვირთია. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „*კრედიტი მაქვს, უკვე 5 წელია, რაც ვერ ვიხდი. ბავშვი ავად იყო, ამისთვის ავიღეთ კრედიტი, შემდეგ ვერ გადავიხადეთ და ნელ-ნელა პროცენტი დაემატა.*“ ოჯახების უმეტესობას სესხი აქვს ბანკისგან, საკრედიტოებისგან, ლომბარდიდან, ახლობლისგან, არაოფიციალური პირისგან, ზოგ ოჯახს მართებს როგორც ბანკის, ასევე არაოფიციალური პირის ვალი. გამოკითხულთა შორის რაიმე ტიპის დანაზოგი აქვს მხოლოდ 2 ადამიანს. სხვა ქალების თქმით, მათი ოჯახის შემოსავლით დანაზოგის დაგროვება შეუძლებელია. ვალები და ვალდებულებები შეუძლებელს ხდის ოჯახებმა სიღარიბისა და გაჭირვების ჩაკეტილი წრე გაარღვიონ.

ის ქალები, ვინც მუშაობენ სკოლაში ან სხვადასხვა ორგანიზაციაში, მუშაობის ერთ-ერთ მთავარ მოტივაციად ასახელებს არა მხოლოდ ფინანსურ სარგებელს, არამედ საკუთარი თავის და ცოდნის რეალიზაციის სურვილს. ხოლო ის, ვინც დღიურად და პრეკარიულად არის დასაქმებული, ამბობს, რომ მხოლოდ საჭიროების და გამოუვალი სიტუაციის გამო უწევს

⁷ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, [2019](#)

მუშაობა. ერთ-ერთმა რესპონდენტმა, რომელიც დამლაგებელია და დღიურად მუშაობს, აღნიშნა, რომ პანდემიამ ძალიან ცუდი გავლენა მოახდინა მის შემოსავალზე არა იმიტომ, რომ დალაგების მსურველები შემცირდნენ, არამედ ტრანსპორტის არარსებობამ მკვეთრად გააუარესა დღიურად დასაქმების ისედაც მწირი შესაძლებლობები. მას უკვე აღარ შეეძლო გადაადგილება და დასაქმების ადგილზე მისვლა.

დასაქმებულებიდან მასწავლებლები ახმოვანებენ მათ რამდენიმე პრობლემას. რადგან აზერბაიჯანულენოვან სკოლებში სერტიფიცირების და გამოცდების ჩაბარების პროცესს ბევრი ბუნდოვანება, გეგმების ცვლილება და მრავალნაირი ადაპტირება მოჰყვა, სადაც გათვალისწინებული არ იყო ის საჭიროებები, რაც აზერბაიჯანულენოვან სკოლებსა და სექტორებზე მასწავლებლებს აქვთ, ბევრი მასწავლებელი რჩება მწირე შემოსავლის ხარჯზე. მაგალითად, ერთ-ერთი მასწავლებელი ამბობს, რომ მისი ხელფასი 400 ლარია მაშინ, როცა დღეში 4 ან 5 საათს ასწავლის. სხვა მასწავლებელი აჟღერებს იმ წუხილს, რაც იმ მასწავლებლებს უდგათ, ვინც შტატში არ არიან ჩასმულები. მისი თქმით, პროგრამებით მოსული მასწავლებლები მხოლოდ ერთ წლიან კონტრაქტს იღებენ, შესაბამისად, მათ არასდროს იციან მეორე წელს ექნებათ თუ არა სამსახური. იმის გამო, რომ ისინი კონკრეტული პროგრამის ფარგლებში არიან სკოლაში მისულები, არდადეგების დროს 3 თვის მანძილზე ისინი ხელფასს არ იღებენ სხვა მასწავლებლებისგან განსხვავებით. მასწავლებლის თქმით, ის 5-ზე მეტი წელია სკოლაში მუშაობს დამხმარე მასწავლებლად, თუმცა მაინც არ აქვს მუდმივი კონტრაქტი. ეს პრობლემა სხვა დამხმარე მასწავლებლებსაც აწუხებთ, რადგან სტატუსის მოპოვება რთულია და პროგრამის გაუქმების შემთხვევაში ისინი სამსახურის გარეშე რჩებიან.

მასწავლებლები ამბობენ, რომ მათზე უზომოდ დიდი დატვირთვა მოდის. რესურსების სიმწირის პირობებში განათლების სისტემა სწორად მასწავლებელს სთხოვს აანაზღაუროს ბევრი ის ჩავარდნა, რაც სისტემაში არსებობს. მასწავლებლებს ბევრი სხვა მოვალეობის შესრულება უწევს და ხშირად ეს შრომა ფარულია და არც ხელფასში აისახება. ეს საკითხი განსაკუთრებით გამწვავდა პანდემიის პერიოდში, რადგან მასწავლებლებს ხარისხიანი გაკვეთილის ჩატარებისთვის ბევრად მეტი შრომა სჭირდებათ.

აჭარა

ოჯახის შემოსავალი და ქალების დასაქმება

გამოკითხული რესპონდენტების უმრავლესობა დასაქმებული ან თვითდასაქმებულია, თუმცა ქალებს შორის იყვნენ სტუდენტები და დიასახლისები, რომლებიც ამჟამად არ არიან დასაქმებულები.

ქალების სრულ უმრავლესობას ჰყავს 4 და მეტ-სულიანი ოჯახები. მარნეულის მუნიციპალიტეტისგან განსხვავებით, თვიური დანახარჯების გამჟღავნება ბევრმა რესპონდენტმა არ ისურვა. თუმცა დასახელებული თანხები მერყეობდა 500-დან 3000 ლარამდე. დანახარჯები მკვეთრად იმატებდა მაშინ, თუ ოჯახში იყო სტუდენტი ან სტუდენტები. აჭარაში, მარნეულის მუნიციპალიტეტისგან განსხვავებით, ყველა ქალი ამბობდა, რომ მუშაობის რაიმე გამოცდილება მაინც აქვს. რესპონდენტების ნაწილი მინიმუმ 6 თვე მაინც მუშაობდა არასტაბილურ სამსახურებში, სამკერვალოებში, თეატრებში და სხვა. ამ ტიპის დასაქმება ხშირად განპირობებულია მყისიერი თანხების აუცილებლობით, მაგალითად, სტუდენტებისთვის თანხების მოძიებისთვის, შვილების ტანსაცმლის ყიდვისა და რეპეტიტორების დასაფინანსებლად და სხვა. ზოგ ქალს საკუთარი სოფლებიდან რამდენიმე თვით სხვაგან უწევს გადასვლა, რომ საჭიროებისთვის თანხა შეაგროვოს.

რესპონდენტების მეორე ნაწილს სტაბილური სამსახურები აქვს ან წარსულში ჰქონია, მათ შორის იყვნენ სხვადასხვა საგნის მასწავლებლები (მათ შორის, რელიგიის), ექთანი, ბანკში მომუშავე პერსონალი, ქალები, ვისაც საკუთარი ან საოჯახო ბიზნესი აქვთ ან წარსულში ჰქონიათ. სტაბილური სამუშაოების მქონე თითქმის ყველა დასაქმებული ამბობს, რომ უწევს ზეგანაკვეთური შრომა, რომელიც არ ანაზღაურდება. ზეგანაკვეთური შრომა მოიცავს როგორც საკუთარი საქმიანობისთვის დამატებითი დროის საჭიროებას, ასევე სხვების დახმარებას და დამატებითი საქმიანობების აღებას მაშინ, როდესაც დასაქმებულს ოფიციალურად ეს არ ევალება. ამას გარდა, დასაქმებულების მონაცოლიდან გამომდინარე ამკარაა, რომ ისინი დიდ ემოციურ შრომას დებენ საკუთარ საქმეში და ხშირად საკუთარ მოვალეობად თვლიან სხვების დახმარებას იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მათი სამუშაო ამას პირდაპირ არ ითვალისწინებს.

გამოკითხული მარტოხელა დედის თქმით, ის ალიმენტს იღებს, თუმცა ამისთვის ბევრი ბრძოლა და სამართალდამცავი სტრუქტურისა და სასამართლოს ჩართვა დასჭირდა. ალიმენტის მიუხედავად, მას მუშაობა ორ სამსახურში სჭირდება, რომ დაფაროს ოჯახის მინიმალური ხარჯები. მეორე მარტოხელა დედა ალიმენტს არ იღებს. მისი თქმით, ოფიციალურად ხელი არ ჰქონიათ მოწერილი და ბავშვის მამისგან არანაირ თანხას არ იღებს, მეტიც, მას ალიმენტი არც მოუთხოვია.

რესპონდენტების დიდი ნაწილის თქმით, მათი ოჯახები ჩართულები არიან სოფლის მეურნეობაში და შემოსავლის ნაკლებობას საკუთარი პროდუქტებით ავსებენ. ის ოჯახები, რომლებიც მთლიანად ან დიდ წილად არიან სოფლის მეურნეობაზე დამოკიდებულები, ამბობენ, რომ სოფლის მეურნეობა ძალიან დიდ და მძიმე შრომას მოითხოვს. ზოგიერთი მათგანის თქმით, ბევრი მუშაობის მიუხედავად პროდუქტს მხოლოდ სახლში იყენებს ან სოფლის პროდუქტისგან ძალიან ცოტა შემოსავალს იღებს: „*აპრილის შემდეგ დამოკიდებული ვარ ყანაში, მწვანე ვაწარმოებ ... რომ გაუშვებ, ჩაიტან ბაზარში და დაგხვდება ძალიან გაუფასურებული „ტავარი“, გლეხის „ტავარი“ მაინც რაღაცნაირად გაუფასურებულია.*“

გამოკითხულთა შორის თითქმის არცერთ ოჯახს არ აქვს მინიმალური დანაზოგი. ერთ-ერთი მოხუცი ქალი საკუთარ ცხოვრებას ასე აჯამებს: „*არცერთჯერ არ მქონია [დანაზოგი]. ქალი დავბერდი, დანაზოგი არც მაქ და არც ვფიქრობ, რომ ოდესმე მექნება, ჩემი დანაზოგი ჩემი შვილები არიან.*“ ვალი თითქმის ყველა გამოკითხული რესპონდენტის ოჯახს აქვს. ვალის რაოდენობა და ტიპი განსხვავდება. მაგალითად, ქალები ხშირად ასახელებდნენ, რომ მათ განვადებით აქვთ გამოტანილი ტელეფონები, რათა თავიანთ შვილებს პანდემიის დროს განათლებაზე წვდომა ჰქონდეთ. რესპონდენტები ბანკის ვალების მიზეზებად ასახელებენ ბინის იპოთეკურ სესხებს, საოჯახო სასტუმროსთვის, რემონტისთვის ან მცირე ბიზნესისთვის გამოტანილ თანხებს, საყოფაცხოვრებო, ყოველდღიური ხარჯებისთვის გამოტანილ თანხებს, ვალის აღების მიზეზად სახელდებოდა ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა საჭიროებაც.

ვალი რესპონდენტებს ჰქონდათ როგორც ბანკების, ასევე პატარა საკრედიტოების, ლომბარდის, კერძო პირების და ასევე მაღაზიებისა და აფთიაქების ნისია. რესპონდენტების განცდაა, რომ მათ გარშემო ადამიანების უმრავლესობა ვალების მეშვეობით ცხოვრობს. მათ აქვთ ინფორმაცია, რომ კერძო მევახშეები ხშირად სარგებლობენ ვალის გადაცილებული დღეებით და დიდ პროცენტს იღებენ ადამიანებისგან ყოველი გადაცილებული დღისთვის. ბათუმსა და ხულოში განსაკუთრებით შესამჩნევია პატარა საკრედიტოების, ლომბარდების სიმრავლე. გამოკითხული

რესპონდენტების ინფორმაციით, ბათუმში ბევრი ადამიანი თამაშობს სხვადასხვა სახის კაზინოში და ვალებს თამაშდამოკიდებულებაც ამწვავებს.

დასაქმებულების დიდი ნაწილი ამბობს, რომ მათი შრომა ადეკვატურად ანაზღაურებული არ არის. მათ, ვინც ამბობს, რომ მათი შრომა ადეკვატურად ანაზღაურდება, არგუმენტად მოაქვთ ის მიზეზი, რომ რეგიონებში ზოგადად დაბალია ანაზღაურება და სხვებთან შედარებით დაბალი ხელფასი არ აქვთ. თუმცა ადასტურებენ, რომ ხელფასები და ოჯახის მთლიანი შემოსავალი მხოლოდ ელემენტარული საჭიროებისთვის ყოფნით. რამდენიმე რესპონდენტი, ვინც ფიქრობს, რომ ოჯახის შემოსავალი ელემენტარულზე მეტს წვდება, ამბობს, რომ ეს მხოლოდ წელიწადში ერთხელ ან ორჯერ შეიძლება მოხდეს და ყოველთვის დამატებით საჭიროებებს ვერ გაწვდებიან. ერთ-ერთი ქალი ამბობს: „შეიძლება ბევრი რაღაცა შვილსაც ან მეც ან მოხუცსაც სჭირდებოდეს ოჯახში. როცა არ გაქვს ვერ დახარჯავ. გჭირდება კი, ხო მაგალითად, ახლა ამ თვის ბოლომდე 1000 ლარია საჭირო, რომ ნუ ყველაფერს ნორმალურად გაუმკლავდე, მაგრამ როცა არ გაქვს 100 ლარით უნდა დაკმაყოფილდე. რაც საჭირო და აუცილებელია ის იყიდო ან ის შეიძინო და დანარჩენს გვერდზე გადადე, რა თქმა უნდა. ბაღებსაც შეიძლება სჭირდება ისეთი რაღაცეები, რომ... ახლა მაგალითად, ჩაცმა აუცილებელია, შიშველი გარეთ ვერ გახვალ, რა თქმა უნდა და, შეძლების და მიხედვით ვაცვამ. შეიძლება მეტიც უნდოდეთ, სჭირდებოდეთ მაგრამ, აუცილებელს ვყიდულობთ. ვერ ვყიდულობთ იმას, რაც გვინდა მაგალითად. როგორიც შემოსავალია, იმის მიხედვით როგორ გვექნება დიდი გასავალი. რაც არ გაქვს იმას ვერ დახარჯავ.“

საშუალო განათლების ან არასრული საშუალო განათლების მქონე ქალები ერთხმად ამბობენ, რომ კაცებთან შედარებით სამსახურის პოვნა ძალიან უჭირთ. იმ კაცებს, ვისაც იგივე განათლება აქვთ, შეუძლიათ მშენებლობაზე იმუშავონ, ან დღიური მუშები იყვნენ, მაგრამ ქალებისთვის მსგავსი შესაძლებლობებიც თითქმის არ არსებობს. ერთ-ერთი რესპონდენტი ყვება: „რა თქმა უნდა, მინდა იყოს ისეთი სამუშაოები, რომ ჩემთვის იყოს ხელმისაწვდომი, შევძლო მუშაობა და მქონდეს ჩემი ხელფასი და ვიყო დამოუკიდებელი, რაღაცის ყიდვა მინდა და დღეს ვინმეს არ ვთხოვო, თუნდაც ჩემს ქმარს, მქონდეს შესაძლებლობა რომ ჩემ თავს ვუპასუხო. ჩვენ ვცხოვრობთ სოფელში. ძალიან მინდა ვიმუშავო, მქონდეს ჩემი ხელფასი, გარემოს გამო არ შემეძლია. მაგალითად, იქ არაფერი სამუშაო არ არის რომ ვიმუშავო. არც არის ფაბრიკა, არც არის ისეთი საწარმო, რომ დავსაქმდე ყველა ქალი. თუ იქნება მასეთი, რომ ჩვენიდან იყოს მისაწვდომი, მე დარწმუნებული ვარ რომ ბევრ ქალს აქვს სურვილი და იმუშავებს ... მე მაგალითად, როცა არ ვარ განათლებული, ოღონდ ვიყო დამოუკიდებელი და მქონდეს ფული, ჩემ შვილებს არაფერი მიაკლდეს ... მაგალითად ჩემი ქმარი მუშაობს, რამდენჯერ თუ გამეიარს და იქნება საშვალება, მშენებლობა იქნება თუ რაღაცა. რა თქმა უნდა ქალის სამუშაო მაგი არაა და მე ამის გამო ვერ ვმუშაობ ჰირადად.“ ამასთან, ქალებს უჭირთ სახლის საქმეებისა და ბავშვების დატოვება, ამიტომ ხშირად ისინი ვერ ახერხებენ მუშაობას.

უმაღლესი განათლების მქონე ქალების თქმით, ისეთ სამსახურებში მუშაობენ, სადაც დაწინაურების საშუალებები ობიექტური მიზეზების გამო არ არსებობს, რადგან ყველა თანამშრომელს ერთი დამსაქმებელი ან დირექტორი ჰყავს. ერთადერთი ადამიანი, რომელიც ამბობს, რომ კაცებთან შედარებით დაწინაურების საშუალებები შეზღუდული აქვს, ბანკში მუშაობს: „აქ კაცებს უფრო უპირატესობა აქვთ, ვიდრე ქალებს ... ზემდგომებიც თვლიან, რომ სჯობს კაცი იყო. ჩემს დასაქმებასთან დაკავშირებითაც იყო კითხვები, ეს რომ გოგოა და გაქაჩავს თუ ვერაო.“

რელიგიური დისკრიმინაცია დასაქმების დროს

აჭარაში რესპონდენტები იხსენებდნენ დასაქმების დროს რელიგიური დისკრიმინაციის შემთხვევებს, რომლებიც თვითონ ან მათ ახლობლებს გადახდათ. როგორც ქალები ამბობენ, დისკრიმინაციის პრობლემა ხულოში და მიმდებარე სოფლებში ნაკლებადაა, უფრო მეტად დისკრიმინაციის შემთხვევები ეხება სივრცეებს, სადაც მუსლიმური უმრავლესობა არ ცხოვრობს. მაგალითად, ერთ-ერთი გამოკითხული იხსენებს შემთხვევას, როდესაც მის დას რელიგიური წარმომავლობის გამო სკოლაში მუშაობაზე უარი უთხრეს: „ჩემმა დამ უნივერსიტეტი წარჩინებით დაასრულა. კარგი პედაგოგია თავისი მიდგომებით. შესთავაზა ერთმა ლექტორმა მუშაობა სკოლაში, რომლის ხელმძღვანელიცაა ქრისტიანი. როცა შეიტანა საბუთები, პასუხი იყო, რომ მათ სკოლას აუცილებლად ქრისტიანი პედაგოგი სჭირდებოდა .. ხელი შეუშალა მისმა რელიგიამ დასაქმებაში, რადგან ის იყო „თათარი“. ლექტორმა უთხრა, ჩვენს სკოლაში მხოლოდ ქრისტიანი მოსწავლეები სწავლობენ, თან დაწყებით კლასში მუსლიმი ვერ შევა, რადგან მასწავლებელმა ქრისტიანობისადმი სიყვარული უნდა ასწავლოს მოსწავლეებსო.“

კიდევ ერთი ჰიჯაბიანი ქალი ამბობს: „პირადად მე მეონია შემთხვევა. ეხლა უფრო მეტი ადგილია, სადაც მე მარტივად ვიმუშაებ, მაგრამ ადრე, როცა პირველი შვილი შემეძინა, მაშინ მინდოდა მეიმუშავა ... რო დაურეკე, მითხრეს მოდიო ... რომ მივედი, დამინახეს ახლა თავზე დაფარებული ვიყავი, იფიქრეს ალბათ, რომ ეს ვერ გააკეთებსო. აღარ დაურეკიათ ... პირადად მე ბევრი მეგობარი მყოლია [ასეთი სიტუაციაში].“

შინშრომა

აჭარის და მარნეულის მუნიციპალიტეტის გამოცდილება

მარნეულის მუნიციპალიტეტშიც და აჭარაშიც შინშრომის კუთხით გამოიკვეთა მსგავსი ტენდენციები, კერძოდ, ქალები, რომლებიც დიასახლისები არიან და სახლში დამხმარე არ ჰყავთ, სახლში და სოფლის მეურნეობაში მუშაობენ 8-14 საათის მანძილზე. მათი თქმით, გადვიძებისთანავე იწყებენ სახლის საქმეების კეთებას, იშვიათად ან საერთოდ არ ისვენებენ და მხოლოდ ძილის დროს ჩერდებიან. ამ ქალების უმეტესობას მხოლოდ თვითონ აწევს შინშრომა. ის ქალები, ვისაც სახლში ჰყავთ ღედა, ღედამთილი, მული, რძალი ან იშვიათ შემთხვევაში ქალიშვილები, ამბობენ, რომ მუშაობენ 5-9 საათის მანძილზე. მათი ნაწილის, თქმით, ქალებს შორის საქმის გადანაწილება ამცირებს სამუშაო დატვირთვას, თუმცა ზოგიერთ მათგანს, განსაკუთრებით იმათ, ვისაც დიდი ოჯახი აქვს ან ვის ოჯახსაც სოფლის მეურნეობა აქვს, შინშრომა მაინც 8-9 საათს უხდება. დასაქმებული ქალები, რომლებიც დაოჯახებულები არ არიან, სახლში ყველაზე ნაკლებად არიან დატვირთულები, იგივე შეიძლება ითქვას სტუდენტ გოგოებზე, თუმცა ყველა მათგანი ასრულებს რაღაც ტიპის სახლის საქმეებს. მათი თქმით, სახლში შაბათ-კვირას უფრო მეტად იტვირთებიან, ან სხვა დღეებში 1-2 საათს უთმობენ შინშრომას.

ცალკე ჯგუფად შეგვიძლია გამოვყოთ მარტოხელა ქალები და პრეკარიულ შრომაში დასაქმებულები. მათ ხშირად უწევთ სრული დატვირთვით მუშაობა სამსახურებში, ზოგ შემთხვევაში დღეში 10-12 საათი და სახლშიც შინშრომის დიდ ნაწილსაც ისინი ასრულებენ. ის ქალები, რომლებიც დასაქმებულებიც არიან და დაოჯახებულებიც, ამბობენ, რომ თავად მაინც უწევთ სახლის საქმეების კეთება. ზოგიერთ მათგანს მარტოს უხდება შინშრომა და სახლში ყველა საქმეს თავად აკეთებს. ქალების გამოცდილებაზე დაყრდნობით აშკარაა ისიც, რომ ოჯახში სხვა ქალის არარსებობის, ან დედის მუშაობის შემთხვევაში დატვირთვა უფროს გოგოებზე გადმოდის და მათ ბევრი საქმის შესრულება უწევთ. ზოგიერთი რესპონდენტის

შემთხვევაში, ეს ცუდად აისახებოდა მათ სკოლაში სიარულზე, თავისუფალ დროზე. ზოგი რესპონდენტისთვის კი დატვირთვა მძიმე არ ყოფილა.

გამოკითხული ქალების უმრავლესობა ამბობს, რომ მხოლოდ ძილის დროს ისვენებს ან დასვენების დრო დღეში 1-2 საათს არ ალემატება. „დასვენების დროს, რომ თქვა, დღეს ეს საათი დაუთმო დასვენებასო, ასეთი არ მგონია, სოფელში არსებობდეს. ნაწილობრივ ხან ყავას დალევა და ჩამოჯდები, მარა, რომ გამოყო საათი და დაისვენო, ეს სოფელში გამორიცხულია,“ ფიქრობს ერთ-ერთი აჭარელი ქალი. სხვა რესპონდენტი ამბობს: „ქალისთვის საქმე არ მთავრდება, ჩემი აზრით. სულ მთელი დღე რომ დაუთმო, მაინც ვერ დაამთავრებ, ჭირდება მაინც დიდი დრო, რომ ეს ყველაფერი წესრიგში გქონდეს. რო არ დაჯდე და საკუთარ თავს არ მისცე უფლება, რომ დაისვენო, შეიძლება არც კი დამთავრდეს.“ ქალების ნაწილი ამბობს, რომ მხოლოდ ბავშვებთან თამაშის დროს ისვენებს. ისინი, ვინც დღეში 1-2 საათს ისვენებენ, ამბობენ, რომ ძირითადად ჩაის ან ყავის სმის დროს ისვენებენ, ტელევიზორს უყურებენ, მეზობლები ჰყავთ სტუმრად. ქალები, რომლებიც მუშაობენ და დაოჯახებულები არ არიან, ძირითადად ამბობენ, რომ იშვიათად რჩებათ დასვენების დრო. სტუდენტები ყველაზე ხშირად ახერხებენ დასვენებას. მათი თქმით, დღეში შეიძლება 4-5 საათს დაისვენონ, მეგობრებთან ერთად გაერთონ, ფილმს უყურონ, წაიკითხონ.

სხვადასხვა ქალი დროის ყველაზე დიდ ნაწილს უთმობს ბავშვების მოვლას, ბავშვების მეცადინეობას, სახლის დალაგებას, სასოფლო მეურნეობას, საჭმლის კეთებას, რეცხვას. ზოგიერთი ქალი იმასაც ამბობს, რომ მათ უწევთ ემოციურად ხელი შეუწყონ თავიანთი ოჯახის წევრებს, შვილებსა და მეუღლეს და ენერგია ემოციურ შრომაზეც მიმართონ. ამ შრომას ერთ-ერთი რესპონდენტი ასე აჯამებს: „[შვილები] ჯერ პატარები, პატარები და მერე გაიზრდებიან, პატარები შენ ეძახე, მაგრამ ხუთ ინდივიდუალურ ადამიანთან გაქვს ურთიერთობა და ყველას თავისებური მიდგომა ჭირდება. ამას იმდენი შრომა ჭირდება, იმდენი ენერგია და ამათი ფსიქოლოგიის ამოცნობა. იმას სხვანაირი ფსიქოლოგიით მიდგომა სჭირდება, ამას აფსოლუტურად სხვანაირით.“ დიდი შრომის მიუხედავად, ბევრი ქალი ამბობს, რომ ეს საქმე მისთვის მნიშვნელოვანი ღირებულების მქონეა.

აჭარაშიც და მარნეულის მუნიციპალიტეტშიც ქალების უმრავლესობა ამბობს, რომ მათი აზრით, ქალების შრომა დატვირთვითა და სირთულით კაცების შრომის თანაბარია, ან კაცის შრომას ბევრად აღემატება. მარნეულის მუნიციპალიტეტში ერთ-ერთი ქალი ამბობს: „ჩემი აზრით, ქალების საქმე უფრო რთულია ვიდრე კაცების. ქალი სახლში ყველა საქმეს აკეთებს.“ აჭარელი ქალის თქმით, „ბებიაჩემს ჰქონდა ესეთი გამოთქმა, საოჯახო სამუშაოები გამოუჩინარიო ... იმდენს მუშაობ, მუშაობ, მაგრამ რაღაცნაირად თითქოს არ ჩანს.“ სხვა რესპონდენტი მიიჩნევს: „პირადად მე სამსახურში ნაკლებად ვიღლები, ვიდრე სახლის საქმეებისას. არ ჩანს, თორემ ძალიან შრომატევადია. სოფელში ქალის მიერ გაწეული შრომა ბევრად აღემატება კაცის მიერ გაწეულ შრომას იმის მიუხედავად, რომ კაცის შრომა უფრო უკავშირდება ძალას და მძიმეა, ქალს უფრო მეტი და დამღლევი საქმე აქვს.“ ქალების შრომის სიმძიმეს და ამავედროულად მის უხილავობას კიდევ ერთი რესპონდენტი ასე აღწერს: „[ქალის შრომა] უფრო მეტია, მარა არ ჩანს, ამაშია საქმე. დამალულია. ქალის საქმე არ ჩანს იმიტომ, რომ ის, რასაც საქმობს, საქმედ არ მიაჩნია მამაკაცს. მაგალითად ასწია და ერთი, ორი, სამი ნაჭერი შემა დაჩეხა კაცმა და ეს ჩანს. შენ რომ გადიხარ, იმას აკეთებ, ამას აკეთებ, საჭმელიც რომ საჭმელია, გააკეთებ - შემჭამენ აღარსად აღარ არის. არ ჩანს თორემ უფრო მეტია, მე ასე მიმაჩნია.“ ქალების უმრავლესობას იგივე განცდები აქვს შინაშრომასთან დაკავშირებით. მათი თქმით, ისინი მთელი დღის მანძილზე შრომობენ, საკმაოდ მძიმე სამუშაო აქვთ, მაგრამ ეს ხშირად საერთოდ არსად გამოჩნდება-ხოლმე.

მარნეულის მუნიციპალიტეტშიც და აჭარაშიც ზოგიერთი ქალი ამბობს, რომ მათი აზრით, უსამართლობაა, დიასახლისების შრომა უფასო იყოს. მარნეულის ერთ-ერთი სოფლის მაცხოვრებელის თქმით, სახელმწიფო უნდა აღიარებდეს ქალთა შრომას შრომად და დიასახლისებს მინიმალურ თანხას მაინც უნდა უხდიდეს, რადგან ისინი სინამდვილეში მუშაობენ: „ვფიქრობ, რომ სახელმწიფომ დიასახლის ქალებს სოციალური დახმარება უნდა მისცეს, თუნდაც 100 ლარი. ჩვენ სამუშაო ადგილი არ გვაქვს და როგორ უნდა ვირჩინოთ ჩვენი თავი? ჩვენ გვინდა მუშაობა, მაგრამ ვერ ვმუშაობთ იმიტომ, რომ ოჯახის წევრებს ვუვლით, შვილებს ვუვლით, ოჯახს ვუვლით.“ ყველა ქალი ფიქრობს, რომ სახლში ქალების შრომის გარეშე სხვა ეკონომიკური აქტივობები ვერ განხორციელდება.

გამოკითხული ქალების ნახევარი ამბობს, რომ ოჯახში ფულის ხარჯვის გადაწყვეტილებას თავად იღებენ. დანარჩენების თქმით, მათი ქმარი, დედა, ან ოჯახის ყველა წევრი წყვეტს ფულის ხარჯვის პრიორიტეტებს. ქალები ამბობენ, რომ ბავშვების ხარჯებთან დაკავშირებით და საოჯახო ნივთების ყიდვის დროს ფინანსურ გადაწყვეტილებებს თავად იღებენ. პროდუქტის ყიდვასთან დაკავშირებულ გადაწყვეტილებებს ქალების ნაწილი თავად იღებდა, მეორე ნაწილი კი ქმართან ან ოჯახის სხვა წევრებთან ერთად.

ძირითადად დასაოჯახებელი და დასაქმებული ქალები არიან ისინი, ვინც ამბობენ, რომ საკუთარი ფული აქვთ, რომლის დახარჯვაც საკუთარ თავზე შეუძლიათ, ზოგიერთი მათგანი მთლიან თანხას მხოლოდ თავის თავზე, საკუთარი გადაწყვეტილებებისამებრ ხარჯავს. დაოჯახებული და დასაქმებული ქალების გამომუშავებული თანხა, ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, ძირითადად, ოჯახისა და შვილების საჭიროებისთვის იხარჯება. როგორც ზევითაც აღინიშნა, ხშირად მათ შემოსავალი მხოლოდ ელემენტარული საჭიროებების დაკმაყოფილებისთვის ყოფნით ან თანხა ამისთვისაც არ ყოფნით.

III ქალთა მიმართ ძალადობა

ფიზიკური, ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა

მარნეულის მუნიციპალიტეტშიც და აჭარაშიც გამოკითხული ქალების ნახევარი ან თავს იკავებს ფიზიკურ ძალადობაზე საუბრისგან, ან ამბობს, რომ მსგავსი შემთხვევების შესახებ საახლობლოში არ სმენია. მეორე ნახევარი კი ღიად აფიქსირებს, რომ ამგვარი შემთხვევების შესახებ ინფორმაცია აქვს. ქალების ნაწილის აზრით, ბოლო დროს უფრო ნაკლები ძალადობა ხდება, მეორე ნაწილი კი მიიჩნევს, რომ ძალადობის შემთხვევები არ შემცირებულა, იშვიათ შემთხვევებში ქალები ფიქრობენ, რომ ძალადობის შემთხვევები მომატებულია. ქალების ნაწილი ასახელებს თავიანთ ნათესავებს, მეზობლებს, მეგობრებსა და თანასოფლელებს, რომლებსაც ძალადობა გამოუვლიათ და რომლებზეც დღესაც ძალადობენ. ქალებს ძირითადად ახსენდებათ ის შემთხვევები, როდესაც ქმრები ძალადობენ ცოლებზე. რესპონდენტები მათთვის ნაცნობ ძალადობის შემთხვევებს უფრო მეტად ქმრების ალკოჰოლიზმს და ფინანსურ გაჭირვებას უკავშირებენ. ის რესპონდენტები, რომლებიც ფიქრობენ, რომ ფიზიკური ძალადობა შემცირდა, ამის მიზეზად გოგოების განათლებას ასახელებენ. მათი თქმით, ქალების განათლებამ და საკუთარი უფლებების ცოდნამ ძალადობის შემთხვევები შეამცირა. თუმცა სხვა რესპონდენტები ასე არ ფიქრობენ.

რესპონდენტები უფრო ღიად საუბრობენ ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობის შემთხვევებზე. ერთ-ერთი რესპონდენტი აღიარებს, რომ მისი ქმართან განქორწინების ერთ-ერთი მიზეზი მასზე ფსიქოლოგიური ძალადობა იყო. რესპონდენტების აზრით, მათ გარშემო ეკონომიკური და ფსიქოლოგიური ძალადობა ბევრად უფრო გავრცელებულია, ვიდრე ფიზიკური.

ამასთან, რესპონდენტები ფსიქოლოგიური ძალადობის მსხვერპლობას ნაკლებად უკავშირებენ ქალების განათლებას. რამდენიმე რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ ფსიქოლოგიურად ქალებზე მხოლოდ ქმრები კი არა, ხანდახან დედამთილებიც ძალადობენ. ეკონომიკური ძალადობის შემთხვევების სიხშირეს მარნეულში ბევრი ქალი უსვამს ხაზს. ერთი რესპონდენტი ამბობს: „ეკონომიკური ძალადობაა, როდესაც მოძალადე მსხვერპლს უზღუდავს განათლების მიღებას, ჯანდაცვაზე ხელმისაწვდომობას, როდესაც მოძალადე უკრძალავს წასვლას ან ფულს არ აძლევს მსხვერპლს ... ასეთი შემთხვევები კი ბევრია.“ იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც ქალებს მათი ოჯახის წევრები ჯანმრთელობისთვის, განათლებისთვის და ელემენტარული ნივთებისთვის საჭირო თანხას არ აძლევენ, რესპონდენტები სხვაგვარი ეკონომიკური ძალადობის ფაქტებსაც იხსენებენ, როდესაც ქალი ბევრს მუშაობს ფიზიკურად, მაგრამ საბოლოოდ საკუთარი შრომიდან მიღებული შემოსავალი მას არ ეკუთვნის: „ეკონომიკური ძალადობა სოფლებში ძალიან ხშირია, ქალები მუშაობენ სოფლის მეურნეობაში და შემოსავლის მიღებაში დიდ როლს თამაშობენ. მაგრამ მაინც მამაკაცზე არიან დამოკიდებულნი ეკონომიკურად,“ ამბობს ერთ-ერთი ქალი მარნეულის მუნიციპალიტეტში.

გამოკითხული რესპონდენტებიდან მხოლოდ ორი იხსენებს შემთხვევებს, როდესაც ქალები ქმრებს დამორღვენ. რამდენიმე ქალი ამბობს, რომ მათმა ნაცნობებმა ან ნათესავებმა სხვადასხვა სახის ძალადობის გამო ოჯახებიდან წამოსვლა სცადეს, თუმცა შემდეგ სხვადასხვა მიზეზის გამო უკან დაბრუნება მოუწიათ. რესპონდენტების ნაწილი ფიქრობს, რომ ხშირად ძალადობა ცნობიერებას უკავშირდება, თუ გარშემომყოფები და თავად მსხვერპლი ქალები მეტ ინფორმაციას დააგროვებენ ამის შესახებ და სტიგმა მოირღვევა, ისინი უფრო მარტივად აიმაღლებენ ხმას ძალადობის წინააღმდეგ და საჭირო შემთხვევებში მოძალადეებს გამორღებიათ. ამასთან, ზოგჯერ გამოჩენულ ქალებს უჭირთ მშობლების სახლში დაბრუნება.

ის ქალები, რომლებიც ახლობლების მიმართ ძალადობის და ძალადობრივი გარემოდან გარიდების ისტორიებზე ყვებიან, ნათლად აღწერენ, თუ რა ბარიერები უდგათ დღეს ასეთ გარემოში მყოფ ქალებს. პირველ რიგში, ოჯახების ნაწილი თუ უარს აცხადებს გამოჩენილი ქალის უკან მიღებაზე, ბევრი ოჯახი მზადაა გამოჩენილი ქალი უკან მიიღოს. თუმცა აქ გასათვალისწინებელია სხვადასხვა დაბრკოლება: მშობლები შესაძლოა სრულიად სხვა სოფელში ან ქალაქში ცხოვრობენ, ამიტომ ქალს თუ შვილები ჰყავს, მას უხდება შვილების სხვა გარემოში გადაყვანა და ეს ხშირად სტრესული შეიძლება იყოს შვილებისთვის. ამას გარდა, ზოგი ოჯახი მზადაა მორალურად მხარი დაუჭიროს შვილს, თუმცა არ აქვს იმისი ფინანსური საშუალება, რომ საკუთარ ოჯახში დამატებით აცხოვროს რამდენიმე წევრი. შესაბამისად, ბევრი ქალი ვერ მოდის მოძალადე ოჯახიდან იმის გამოც, რომ მისი მშობლების ოჯახს ქალისა და ბავშვების რჩენის საშუალება არ აქვს. ალიმენტის აღება ბევრ ქალს დიდ ბარიერად ეჩვენება. ეს განსაკუთრებით აბრკოლებს იმათ, ვინც არ იცის სახელმწიფო ენა და დამოუკიდებლად შეხება არ ჰქონია სასამართლოსთან ან საქართველოს სხვა ინსტიტუტებთან. მიღების შემთხვევაშიც ალიმენტიც ხშირად არ არის საკმარისი იმისთვის, რომ ქალებს საკმარისი რესურსი ჰქონდეთ. როგორც ერთ-ერთი ინტერვიუდანაც ჩანს, ალიმენტის გარდა მარტოხელა ქალს შესაძლოა დამატებით ორ სამსახურში მუშაობაც კი დასჭირდეს, რომ ელემენტარული ხარჯების დაფარვა შეძლოს.

ერთ-ერთი რესპონდენტი იხსენებს შემთხვევას, როდესაც მისი მეგობარი მოძალადე ოჯახიდან წამოვიდა, მშობლების ოჯახში დაბრუნდა, თუმცა იმის გამო, რომ სახელმწიფო სტრუქტურებმა ხარვეზულად იმუშავეს, ქალი ქმრის ოჯახში დაბრუნდა. რესპონდენტის თქმით, ხარვეზები იქიდან იწყება, როდესაც პოლიციის გამოძახების შემდეგ მოძალადე და მსხვერპლი შესაძლოა

არც კი განაცალკევონ ერთმანეთისგან და მათ ერთ ჭერქვეშ ცხოვრება გააგრძელონ. რესპონდენტი იხსენებს, რომ მეგობრის მიერ ძალადობაზე პოლიციაში განცხადების შემდეგ მოძალადე ქმრის ოჯახის წევრები ნაცნობობის გზით იღებდნენ პოლიციისგან ისეთ ინფორმაციას, რაზე წვდომაც მათ წესით არ უნდა ჰქონოდათ. რესპონდენტის მეგობარი ქმრის ოჯახიდან წამოვიდა და მშობლებთან დაბრუნდა, თუმცა ქმრის ოჯახის წევრები და ნათესავები ხშირად აკითხავდნენ მას შერიგების მიზნით. ქმარი დამნაშავედ ცნეს და საზოგადოებისთვის სასარგებლო საქმის კეთება დააკისრეს, თუმცა, რესპონდენტის თქმით, კაცს ეს არ შეუსრულებია და თანხის გადახდის შემდეგ ეს საქმე სხვამ შეასრულა. რესპონდენტის მეგობარმა ვერ დაინახა სახელმწიფოს მხარდაჭერა და ქმრის ოჯახში დაბრუნდა.

იმ ფაქტორების გათვალისწინებით, რომ ხანდახან ქალის მშობლების ოჯახი ქალს და ბავშვებს ვერ მიიღებს ან მიღების შემთხვევაში ქალი რისკის ქვეშ ცხოვრობს, აუცილებელია ქალებს ჰქონდეთ თავშესაფარი და მოძალადე გარემოდან გაცლის საშუალება. რესპონდენტები ყვებიან, რომ თავშესაფრები ბევრ რეგიონში საერთოდ არ არსებობს, ან არსებობს ისეთ ადგილას, რომელიც ქალს მთლიანად მოწყვეტს საკუთარ სოციალურ გარემოს. ამას გარდა, თავშესაფრებში ხშირად ადგილი არც არის. თავშესაფარში ადგილის პოვნის შემთხვევაში კი ქალებს იქ დარჩენა მხოლოდ რამდენიმე თვის განმავლობაში შეუძლიათ. იმ პირობების გათვალისწინებით, რომ ბევრ მათგანს შესაძლოა საშუალო განათლება არ ჰქონდეს, სამუშაო გამოცდილება არ ჰქონდეს, არ ხდება ქალების გრძელვადიანი მხარდაჭერა, რომელიც მათ დამოუკიდებლად ცხოვრებისთვის საჭირო რესურსებსა და უნარებს მისცემდა. თავშესაფრის არქონა ის ერთ-ერთი მთავარი დაბრკოლებაა, რაც ქალებს ხელს უშლით მოძალადე გარემოდან გარიდებაში. მათ შორის, არ არსებობს სოციალური საცხოვრებლები, სადაც ძალადობის მსხვერპლები და მათი შვილები ქირის გარეშე იცხოვრებდნენ განუსაზღვრელი ვადით.

ის ქალები, ვისაც ძალადობის მსხვერპლთან ურთიერთობის გამოცდილება აქვს, ამბობენ, რომ სახელმწიფო სერვისები ასეთი ქალებისთვის თითქმის არ არსებობს. ძალადობის მსხვერპლი ქალებისთვის არ არსებობს გრძელვადიანი ან მოკლევადიანი ფსიქოლოგიის მხარდაჭერის პროგრამები, რომლებიც რეგიონებში ძალადობის მსხვერპლ ქალებს დაეხმარებოდა. საკმაოდ მნიშვნელოვანია ფსიქოლოგიური მხარდაჭერა, რადგან ბევრ მსხვერპლს აქვს დეპრესია, პოსტ-ტრავმატული სტრესი ან სუიციდური ფიქრები. სახელმწიფო დონეზე არ არსებობს მსხვერპლთა დასაქმების პროგრამები და მსხვერპლთა ფინანსური დამოუკიდებლობა მთლიანად უგულებელყოფილია. ამას გარდა, მუნიციპალიტეტებში არის სოციალური მუშაკების დეფიციტი. იმის მაგივრად, რომ სოციალური მუშაკები მასიურად და აქტიურად მუშაობდნენ სხვადასხვა თემში, ჩართულები იყვნენ ძალადობის შემთხვევების გამოვლენაში, მსხვერპლთან და მოძალადესთან მედიაციის პროცესში და მსხვერპლს მხარს უჭერდნენ, რეგიონებში თითო მუნიციპალიტეტში სოციალური მუშაკების ძალიან ცოტა რაოდენობაა განაწილებული.

რესპონდენტები ასევე ამბობენ, რომ რადგან ბავშვის დაბადებიდან 1 წლის მანძილზე ცოლ-ქმარს განქორწინების უფლება არ აქვს, ეს ასევე აბრკოლებს ზოგიერთ ქალს წამოვიდეს სახლიდან, რადგან კანონიერად ქმარს ვერ გამოორდება და ალიმენტს ვერ აიღებს. ეს კანონი ქალების დასაცავად არის შექმნილი, თუმცა ძალადობის შემთხვევების დროს ქალებს დაბრკოლებასაც უქმნის.

რესპონდენტების დაკვირვებით, ქალებს ხშირად არ უჯერებენ, როცა ისინი ფსიქოლოგიურ, ეკონომიკურ ან ფიზიკურ ძალადობაზე საუბრობენ. ეს თანაბრად ეხება საზოგადოებრივ აზრსაც და სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურებსაც, მაგალითად, პოლიციას. ერთ-ერთი

რესპონდენტის დაკვირვებით, ქალებს მეტად უჯერებენ მაშინ, როცა მათ გვერდით დგას რომელიმე ორგანიზაცია (მათ შორის, არასამთავრობო ორგანიზაციები), ან ჯგუფი. თუ მოძალადის ოჯახი თემში გავლენიანია, მსხვერპლის ცხოვრებას ეს უფრო ართულებს და მნიშვნელოვანია მის გვერდით იყოს ორგანიზაცია ან ადამიანთა გუნდი, რომელიც მსხვერპლს ფსიქოლოგიურ, მატერიალურ და იურიდიულ მხარდაჭერას აღმოუჩენს. ერთ-ერთი მსხვერპლის მაგალითმა ცხადყო, რომ როდესაც მის გვერდით დადგა მუნიციპალიტეტის ქალთა ოთახი, საზოგადოების დიდმა ნაწილმა მსხვერპლის მხარე დაიჭირა მოძალადის ოჯახის გავლენიანი რეპუტაციის მიუხედავად. მუნიციპალიტეტის მერიამი მომუშავე ქალის ინფორმაციით, ამ შემთხვევამ ბიძგი მისცა სხვა ქალებსაც, მიემართათ პოლიციისთვის ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე. მუნიციპალიტეტში გაზრდილია სამართლებრივ სტრუქტურებში ამ ტიპის ძალადობაზე მიმართვიანობა. ერთი მხრივ ეს ზოგადად პანდემიას უკავშირდება - პანდემიის პერიოდში გაზრდილია ოჯახური ძალადობის შემთხვევები. თუმცა მეორე მხრივ იმ ქალებმა, რომლებიც მანამდე თავს იკავებდნენ, აზრი შეიცვალეს.

რესპონდენტების თქმით, პრობლემა სახელმწიფო სტრუქტურების დონეზეც არსებობს, მაგალითად, გენდერულ საბჭოებში მნიშვნელოვანია დასაქმებულები იყვნენ ისეთი ადამიანები, რომლებსაც გენდერულ საკითხებზე სენსიტიურობა და ცოდნა აქვთ, თუმცა ეს ჯერჯერობით ასე არ არის და ზოგ შემთხვევაში გენდერულ საბჭოშიც შეიძლება იყვნენ ისეთი ადამიანები, რომლებსაც გენდერული სენსიტიურობა არ გააჩნიათ. ამას გარდა, მნიშვნელოვანია, სამართალდამცავ სტრუქტურებში გაჩნდნენ ისეთი ადამიანები, რომლებსაც ექნებათ საკითხის სიღრმისეული ცოდნა და თანაგრძნობა ძალადობის მსხვერპლების მიმართ.

აჭარელი რესპონდენტები საუბრობენ იმის შესახებაც, რომ განქორწინების დროს ქალებს ხშირად არ აძლევენ შვილებთან ცხოვრების უფლებას და შვილები მამასთან რჩებიან. ქალებს სხვადასხვა გზით უკრძალავენ ბავშვების წაყვანას და ზოგჯერ ნახვასაც კი, რადგან მათ გამორება გადაწყვიტეს.

რესპონდენტები ასევე მწვავედ სვამენ ადრეული ქორწინების საკითხს. რესპონდენტების ნაწილს თავად აქვს ოჯახი შექმნილი 15-17 წლის ასაკში. აჭარელი ქალები ფიქრობენ, რომ ადრეული ქორწინება აჭარაში თუ ნორმად მიიჩნეოდა ათი და ოცი წლის წინ, ახლა ეს შეხედულებები შეცვლილია და გოგონები ნაადრევად იშვიათად ოჯახდებიან. ასევე გასათვალისწინებელი ფაქტორია, რომ ზოგადად საქართველოში 90-იან და 2000-იანი წლების დასაწყისში ნაადრევი ქორწინება საკმაოდ ხშირი მოვლენა იყო. ზოგიერთი რესპონდენტი წუხს, რომ ოჯახის შექმნის გამო ვერ შეძლო განათლების მიღება, თუმცა ქალები ასევე აღიარებენ, რომ რამდენიმე ათეული წლის წინ ეს ითვლებოდა ნორმად.

მარნეულის მუნიციპალიტეტში ახალგაზრდებიც და შუა ხნის ქალებიც მწვავედ აყენებენ ადრეული და იძულებითი ქორწინების პრობლემას. რესპონდენტების ნაწილი ამბობს, რომ თავად არის იძულებით ან ადრეული ქორწინებაში. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, ის დაოჯახების წინააღმდეგი იყო, განათლების საშუალება მთლიანად წაერთვა და ცხოვრებაში მისი ერთადერთი იმედი თავისი პატარა შვილია. მასწავლებლები იხსენებენ შემთხვევებს, როდესაც მათ უცდიათ საკუთარი მოსწავლეების დახმარება, თუმცა ეს შედეგიანი არ ყოფილა. ზოგ შემთხვევაში მოსწავლე თავად მიმართავდა მასწავლებელს და დახმარებას სთხოვდა, ზოგ შემთხვევაში მოსწავლეს დაოჯახება თავად უნდოდა და მასწავლებელი ცდილობდა ჩარევას. მასწავლებლები ამბობენ, რომ ხშირად თავად მასწავლებლებს არ აქვთ საკმარისი ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ რა უნდა მოიმოქმედონ მათ იმ შემთხვევაში, როცა არასრულწლოვანის

ქორწინების შესახებ იგებენ. ზოგჯერ კი გოგონებს ეშინიათ და უარყოფენ, რომ მათ თავად მიმართეს მასწავლებლებს დასახმარებლად. მასწავლებლებს კი სხვადასხვა სტრუქტურა სხვადასხვა ინფორმაციას აწვდის. ამას გარდა, რესპონდენტები აღიარებენ, რომ ხშირად ნაადრევ ქორწინება გამოწვეულია სოციალური სიდუხჭირით და ოჯახები გოგონებს მაშინ ათხოვებენ, როდესაც მათ აღარ შესწევთ შვილების რჩენის თავი. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია, ჩატარდეს საფუძვლიანი მოკვლევა ადრეული და იძულებითი ქორწინების მიზეზების დასადგენად. აშკარაა, რომ ადრეული ქორწინებას საფუძვლად სოციალური და ეკონომიკური მიზეზებიც უდევს. რადგან მოტივირებულ მასწავლებლებს არ აქვთ სათანადო ინფორმაცია იმ მექანიზმების შესახებ, რომლებიც გოგონებს დაეხმარებოდა. მათ არ აქვთ წვდომა სათანადო რესურსებზე, ისინი მარტო ვერ ახერხებენ მოსწავლეების დახმარებას, ამ სქემაში ჩართულები არ არიან სოციალური მუშაკებიც. მნიშვნელოვანია, სახელმწიფომ ამ საქმეებში ჩართოს მრავალმხრივი მექანიზმი, რომელიც მხოლოდ დასჯაზე არ იქნება ორიენტირებული.

IV პოლიტიკური მონაწილეობა

მარნეულის მუნიციპალიტეტი

დასახლების კრებები

დასახლების კრება, რომლებიც, წესით, საქართველოში დემოკრატიული მმართველობის ერთ-ერთი მექანიზმია და უნდა უზრუნველყოფდეს პოლიტიკურ პროცესებში მოსახლეობის ჩართულობას, ქალებისთვის მიუწვდომელი და დახურული რჩება. მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოკითხული 17 ქალიდან მხოლოდ ერთი მათგანი ამბობდა, რომ სოფლის კრებებზე აქტიურად დადის და ყოველთვის გამოთქვამს საკუთარ აზრებს. 15 მათგანი არასდროს ყოფილა სოფლის კრებაზე.

ქალების ნაწილმა იცის ამგვარი მექანიზმის შესახებ, თუმცა თავად ვერასდროს მოახერხა ჩართვა რამდენიმე მიზეზის გამო. ნაწილი ამბობს, რომ არასდროს იცის, თუ როდის ტარდება კრებები. ერთ-ერთი აქტიური ქალი ამბობდა, რომ მუდმივად სურს ამ კრებებში მონაწილეობის მიღება, თუმცა წინასწარ მასთან კრებების შესახებ ინფორმაცია არასდროს მიდის. მსგავსი გამოცდილება ჰქონდა რამდენიმე სხვა ქალს. ზოგ მათგანს კი სოფლის კრებებში მონაწილეობის სურვილი არ ჰქონდა.

ქალების აზრები იყოფა იმასთან დაკავშირებით, იღებენ თუ არა სოფლის კაცები იმგვარ გადაწყვეტილებებს, რაც ქალების საჭიროებასაც მოიცავს. იმ სოფლებში, სადაც არ არსებობს ბაზისური ინფრასტრუქტურა, მათ შორის გზები, წყალი, გაზი და სხვა, ქალები მიიჩნევენ, რომ ნებისმიერი გადაწყვეტილება, რაც მათ ცხოვრებას დადებითად შეცვლის, მნიშვნელოვანია. გადაწყვეტილებები, რომლებიც ფუნდამენტური პრობლემების აღმოფხვრას ეხება, აისახება როგორც კაცების, ასევე ქალების კეთილდღეობაზე. თუმცა იმ სოფლებში, სადაც წყლის, გაზის და გაზის პრობლემები მეტ-ნაკლებად მოგვარებულია ან დაწყებულია ამ პრობლემების მოგვარება და არ არსებობს საბავშვო ბაღები, ქალების თქმით, კაცები არ აჟღერებენ ბაღების პრობლემას, რაც ქალებს ძალიან აწუხებთ. ამის მაგივრად კაცებმა შეიძლება რიტუალური სახლი ან კაფე მოითხოვონ. ამიტომ ქალების ნაწილი მიიჩნევს, რომ მნიშვნელოვანია ქალებისაც ჰქონდეთ საკუთარი წუხილის გაჟღერების და მუნიციპალიტეტამდე მიტანის სივრცე.

ერთ-ერთ დაბრკოლებად რჩება ის ფაქტორი, რომ რამდენი ქალის აზრით, გავრცელებულია რწმენა, თითქოს პოლიტიკა ქალების საქმე არ არის. ამიტომ ისინი უფროთხიან კიდევ არჩევნების

გარდა ნებისმიერ პოლიტიკურ პროცესში მონაწილეობას. ქალების ნაწილი ამას თემში არსებულ წარმოდგენებს უკავშირებს, მეორე ნაწილი კი იმაზე მიუთითებს, რომ ქალებს ამისი სივრცე არც მუნიციპალიტეტის მხრიდან ეძლევათ. გამოკითხულებიდან ერთი ქალის გამოკლებით ყველა სხვა ქალს სურვილი აქვს მონაწილეობა მიიღოს პოლიტიკურ პროცესებში, სადაც თემისთვის სასიკეთო ცვლილებების მოტანას მოახერხებდა.

რამდენიმე რესპონდენტს აქვს განცდა, რომ სოფლის კრებებზე მიღებული გადაწყვეტილებები დემოკრატიული არ არის, მოჩვენებითად ტარდება და მათში მონაწილეობას აზრი არ აქვს. რამდენიმე რესპონდენტი ფიქრობდა, რომ სანამ კრება გაიმართება, გადაწყვეტილებები უკვე სახელმწიფოს ოფიციალური პირების მიერაა მიღებული და კრების ჩატარებას აზრი არ აქვს. ერთ-ერთი ქალი ამბობს: „*ვფიქრობ, რომ [გადაწყვეტილებები] ძირითადად იმის მიხედვით არის მიღებული, თუ რისი გაკეთება უნდა სახელმწიფოს, ვიდრე სოფლის მოსახლეობის სურვილებით.*“ სხვა რესპონდენტი, ადგილობრივი აქტივისტი, რომელიც კარგად იცნობს რეგიონის პრობლემებს, აღნიშნავს, რომ სოფლის კრებებში კაცების მონაწილეობის მიუხედავად აზერბაიჯანულენოვან სოფლებში ქალებიც და კაცებიც პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისგან თანაბრად შორს არიან. თუ კაცები დასახლების კრებებზე ინფორმაციას იღებენ და ერთი შეხედვით ჩანს, თითქოს ისინი პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობენ, სინამდვილეში პოლიტიკაში მაინც არ არიან ჩართულები და პოლიტიკური ძალაუფლება მაინც არ გააჩნიათ. მისი თქმით, თავად სახელმწიფოს ოფიციალურ პირებსა და მართველებს, მათ შორის მარნეულის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრებისა და პარლამენტის დეპუტატების ჩათვლით, არ ესმით თუ რა მნიშვნელობა აქვს რიგითი ადამიანების მონაწილეობას პოლიტიკური გადაწყვეტილებების პროცესში. მისი თქმით, სახელმწიფოს მმართველობის რგოლებს თავად არ აქვთ გაცნობიერებული, რომ ბიუჯეტში თანხა სახელმწიფოს და ხალხის საკუთრებაა და ის კონკრეტული პარტიის ჯიბიდან არ ივსება. სახელმწიფოს მოხელეების მიერ ამის გაცნობიერების გარეშე რესპონდენტს უჭირს იმის წარმოდგენა, თუ როგორ უნდა ჩაერთონ პოლიტიკურ პროცესებში რიგითი მაცხოვრებლები.

თემში აქტიური რესპონდენტები მსგავს აზრებს ასევე აქედრებენ. ერთ-ერთი მათგანი ამბობს, რომ ხშირად მოსახლეობა არ არის ინფორმირებული მარტივი ინფორმაციითაც, მაგალითად რა ეკუთვნის, როგორც მოქალაქეს. „*დავუშვათ, როდესაც სოფელში წყლის პრობლემა არსებობს წლებია და კვირაში ერთხელ, ორჯერ წყალი მოდის, ადამიანები ფიქრობენ, რომ ეს კარგია და ძალიან დიდი წინსვლაა ... პრობლემა იმდენია, ნებისმიერი რომ მოგვარდეს, კმაყოფილები ვართ,*“ ამბობს ის. რესპონდენტის თქმით, იმ შემთხვევაში, როდესაც სოფლებში ბაზისური პრობლემები მოგვარდება, როგორიცაა წყალი ან გზა, მოსახლეობას შესაძლოა არ ჰქონდეს გაცნობიერებული, რომ ეს ინფრასტრუქტურა მათ ეკუთვნით, როგორც მოქალაქეებს და ხელისუფლების საჩუქარი არ არის. თუმცა, როგორც სხვა რესპონდენტმა აღნიშნა, ხელისუფლების წარმომადგენლობა ასევე უწყობს ხელს ამ წარმოდგენის გაძლიერებას. სხვადასხვა რესპონდენტი აღნიშნავდა, თუ როგორ მიიწერს ხოლმე სახელისუფლებო პარტია არა მხოლოდ იმ პროექტებს, რომლებიც სახელმწიფო თანხებით კეთდება, არამედ იმ პროექტებსაც, რაც საერთაშორისო ორგანიზაციების დონაციებით კეთდება. იმავე რესპონდენტის დაკვირვებით: „*პრობლემა მოსახლეობაშიც არის, რადგან არ ვართ დიდად დაინტერესებულები [პოლიტიკით] და მუნიციპალიტეტის მხრიდან წლებია მიჩვეულები ვართ, რომ მათ დამოუკიდებლად უნდა მიიღონ გადაწყვეტილებები. ახლა როდესაც ჩვენ ან ვიღაც სხვა ამაზე ხმას იღებს, ეს ჩვეულებრივი მოვლენა არ არის მათთვის, გაღიზიანებას იწვევს ... როდესაც მე რაღაცით უკმაყოფილო ვარ, ეტიკეტს მირტყავენ, რომ ოპოზიციის მომხრე ვარ. ადამიანი,*

რომელიც უკმაყოფილებას გამოაცხადებს, უცებ ოპოზიციის მომხრე ხდება. ამის გამო ბევრი თავს იკავებს ... თან უიმედობაც არის, ისედაც ვერაფერს ვერ შევცვლიო.” იმავე რესპონდენტის აზრით, მარნეულის მუნიციპალიტეტში აქტიური კაცებიც კი ვერ ახდენენ დიდ გავლენას, თუ ისინი პარტიებისთვის არ აკეთებენ საქმეს. შესაბამისად, არა მხოლოდ ქალებისთვის, არამედ პოლიტიკაში ჩართული, აქტიური კაცებისთვისაც რთულია რაიმე ხელშესახები შედეგის მიღწევა. რესპონდენტები ამბობენ, რომ მათ გარშემო ზოგ ადამიანს ჰგონია, ხელისუფლების მიმართ რაიმე უკმაყოფილების დაფიქსირების გამო ან მათი საჭიროებების დაფიქსირების გამო მათ პენსიას ან სოციალურ დახმარებას მოუხსნიან.

კიდევ ერთი რესპონდენტის აზრით, პოლიტიკისგან დისტანცირებულად ყოფნა და აზერბაიჯანულენოვან სოფლებში დასახლებების კრებების დროს პასიურობის პასუხისმგებლობა უფრო მეტად თვითმმართველობას ეკისრება, ვიდრე მოსახლეობას: „[თვითმმართველობის წარმომადგენლებს] არ სჯერათ ამ ინსტიტუტების, რომლებიც ხალხთა მონაწილეობისთვის არის მოფიქრებული. იმდენად პირობითია სოფლის კრებები: ოღონდაც ჩაატარონ, იმ რაოდენობით ხალხი შეაგროვონ და ყოველთვის უმეტესობა კაცები მონაწილეობენ. არ მუშაობს, რადგან ეს არ არის [თვითმმართველობის წარმომადგენლების მხრიდან] გულწრფელი სურვილი იმის, რომ რეალურად ეს ხალხი იყოს ჩართული განხილვაში და მათი ინტერესებიდან გამომდინარე გადაწყდეს საკითხები.“

სახელმწიფოსთვის ხმის მიწვდენა

მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოკითხული ქალების უმრავლესობა აცხადებს, რომ მუნიციპალიტეტისთვის ან სახელმწიფოს ნებისმიერი ორგანოსთვის ხმის მიწვდენა არანაირი გზით არ შეუძლია. ის ქალები, ვინც ქართულად არ საუბრობენ ამის ერთ-ერთ მთავარ ფაქტორად ასახელებენ ქართული ენის არცოდნას. მათი აზრით, ქართული ენის ცოდნის შემთხვევაში უფრო ექნებოდათ საშუალება, საკუთარი საჭიროებები და წუხილები მიეტანათ ხელისუფლების სხვადასხვა ორგანომდე და გადაეჭრათ ისინი: „ამ ხმის მიწვდენისთვის უპირველეს ყოვლისა ქართული ენა უნდა იცოდეს, მაგრამ მე არ ვიცი და ვფიქრობ, რომ ერთი-ერთ დიდი ბარიერი ეს არის,“ ამბობს ერთ-ერთი რესპონდენტი. მეორე რესპონდენტს, რომელმაც ქართული ენა არ იცის, თითქმის შეუძლებელ მისიად ესახებოდა სოციალური დახმარების მიზნით სახელმწიფოსთვის მიმართვა: „სოციალურ დახმარებასთან დაკავშირებით მინდა მიმართვა, მაგრამ ვიცი, რომ ძალიან ძნელია პროცესი და თან ვიცი, რომ ძალიან ძნელია სახელმწიფოსგან სოციალური დახმარების მიღება. ეს ყველაფერი მოტივაციას მიკარგავს.“

მეორე ფაქტორად ქალები გამოყოფენ იმას, რომ არ იციან როგორ მიაწვდინონ მუნიციპალიტეტს ან სახელმწიფოს ხმა. არ აქვთ ინფორმაცია იმ სხვადასხვა ხერხებზე, რომლებიც მათ პირდაპირ ან ირიბ წვდომას მისცემდა ხელისუფლების სხვადასხვა ორგანოსთან, თუნდაც მუნიციპალიტეტთან. ქალები ასევე ამბობენ, რომ განათლების არქონა, სოფელში ცხოვრება ის ბარიერებია, რომლებიც მათ ხელს უშლით ხელისუფლებასთან ხმის მიწვდენაში.

ქალები ასევე ბარიერად ასახელებენ იმ უამრავ საქმეს, რისი გაკეთებაც მათ სახლში ან შინამეურნეობაში უწევთ. მათ უჭირთ დროის გამონახვა იმისთვის, რომ აქტიურები იყვნენ თემის ცხოვრებაში და დამატებითი მონაწილეობა მიიღონ. განსაკუთრებით სოფლებში ქალებს იმდენი საქმის კეთება უწევთ, რომ საკუთარი ჯანმრთელობის ან თავის მოვლისთვისაც კი არ რჩებათ დრო.

ზოგიერთი რესპონდენტი კი ამბობს, რომ მუნიციპალიტეტისთვის, ან სახელმწიფოს სხვადასხვა ორგანოსთვის საკუთარი წუხილების გაზიარება და ხმის მიწვდენა უბრალოდ უშედეგოა - „პირადად მე კი მივაწვდენ, მაგრამ რეაგირებას თუ მოახდენენ?“ კითხულობს ქალი, რომელმაც ქართული სრულყოფილად იცის, თემში აქტიურია და უმაღლესი განათლებაც აქვს. ერთ-ერთი ქალი აღნიშნავს: „ადამიანებს აქვთ იმისი განცდა, რომ ჩვენს აზრს არავინ ითვალისწინებს.“ სხვა რესპონდენტი აცხადებს: „ვიცი რომ, მიმართვის შემთხვევაშიც არაფერი შეიცვლება და ყურადღებასაც კი არ გაამახვილებენ ჩვენზე. ამის გამო ტყუილად რატომ მივმართოთ? ... ხმა რომ მივაწვდინოთ სახელმწიფოს, ვინ გაამახვილებს ყურადღებას? არავინ ... არ არის გათვალისწინებული [ჩვენი საჭიროებები]. სიღუხჩირეში ვცხოვრობთ და სახელმწიფო არ გვეხმარება რომ, ამ ფინანსური პრობლემებს გავუმკლავდეო.“ სხვა სოფელში მცხოვრები ქალის თქმით: „ადამიანებს ჰგონიათ, რომ მათი აზრი არაფერს ცვლის და გავლენას არაფერზე ახდენს. თუ ადამიანს რეალურად ანახებ, რომ მისი აზრი მნიშვნელოვანია, ის მეორედაც იტყვის. მაგრამ ბევრს გონია, რომ ვერაფერს შეცვლის.“ სხვა რესპონდენტიც აქლერებს მსგავს წუხილებს: „სოფლებში ადამიანები ძალიან ცუდ მდგომარეობაზე ცხოვრობენ, საშუაო ადგილები ძალიან მცირეა. თუ ჩვენი წუხილები სახელმწიფო დონეზე იქნებოდა გათვალისწინებული, ასეთი პრობლემები ჩვენ არ გვექნებოდა.“ ერთ-ერთი სტუდენტი კი ამბობს, რომ საკუთარი გამოცდილებით, 1+4 პროგრამა იყო ერთადერთი, რომლის ფარგლებშიც გათვალისწინებული იყო ადგილობრივების წუხილები და ახლა ბევრად მეტ ახალგაზრდას აქვს იმის საშუალება, რომ კარგ დონეზე დაეუფლოს ქართულ ენას და უმაღლესი განათლება მიიღოს.

შესაბამისად, განათლების და ქართული ენის ცოდნა, რესპონდენტების აზრით, ვერც ხმის მიწვდენის გარანტია იქნება და ხმის მიწვდენის შემთხვევაშიც ქალებში არსებობს უნდობლობა, რომ სასიკეთოდ რაიმე შეიძლება შეიცვალოს.

რამდენიმე რესპონდენტის აზრით, ადამიანებმა არ იციათ ზოგადად რა სახელმწიფო ან უფასო სერვისები არსებობს. ამას გარდა, არსებობს არასწორი მიმართვიანობის პრობლემა - ადამიანებს უჭირთ გაარჩიონ, რომელ დაწესებულებას რა შემთხვევაში უნდა მიმართონ, თუმცა ხშირად მათ არავინ უხსნის, რომ ზოგ შემთხვევაში უარის მიზეზი სერვისის არარსებობა კი არა, არასწორი მიმართვიანობაა. საჯარო მოხელეები ხშირად არ თვლიან საკუთარ ფუნქციად, მოქალაქეებს აუხსნან, რატომ უუბნებიან ამა თუ იმ თხოვნაზე უარს და ხომ არ არსებობს ამ პრობლემის გადაჭრის გზები და რომელ განყოფილებაში დაეხმარებიან მას. ამას ძალიან ართულებს ენობრივი ბარიერი მოქალაქეებსა და მუნიციპალიტეტების თანამშრომლებს შორის. ერთ-ერთი ქალი, რომელსაც მჭიდრო შეხება აქვს მოქალაქეებთან და მუნიციპალურ სერვისებთან, ამბობს: „სისტემას შეუძლია რაღაცეები არ შეიმჩნიოს, როცა მას ეს არ აწყობს, ამიტომ მარტო ადამიანების კეთილი ნებისთვის ვართ განწირულები ... ეს ყველაფერი არ მუშაობს, რადგან უზარებათ ისე გაკეთება, როგორც უნდა იყოს, რადგან დროის დაკარგვად ითვლება და მოქალაქე მხოლოდ არჩევნებამდე და არჩევნების დროს უყვართ.“

4 ქალი, ორი სხვადასხვა სოფლიდან, აღნიშნავს, რომ მათ სოფლებში მოსახლეობას კოლექტიური წერილით მერიისთვის მიუმართავთ, როცა წერილი წყალს, გზას ან გაზს ეხებოდა და ეს თხოვნები დაუკმაყოფილეს, მაგრამ სხვა რესპონდენტები ამბობენ, რომ ეს პროცესები საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე იწელება და შესაძლოა წლების დასჭირდეს ბაზისური რესურსების დაკმაყოფილების საკითხს.

ქალების უმრავლესობა ამბობს, მერიისთვის პირადი საჭიროების გამო არასდროს მიუმართავს. თუმცა დანარჩენებს მუნიციპალიტეტთან გარკვეული გამოცდილება აქვთ. ორ მათგანს თავისი

ან ახლობელის ოჯახის ჯანმრთელობის გამო მიუმართავს მუნიციპალიტეტისთვის. თემში აქტიურ ქალებს სხვადასხვა მოთხოვნით მიუმართავთ, ეს ძირითადად ეხებოდა სოფლებში განსახორციელებელ სხვადასხვა პროექტს. ისინი ამბობენ, რომ ხანდახან მათ უკმაყოფილებათ თხოვნა, უფრო ხშირად - არა. თემში ერთ-ერთი აქტიური ქალი ამბობდა, რომ ეჭვი აქვს, თავისი კრიტიკული მოსაზრებების გამო შეიძლება უარს ეუბნებოდნენ სოფლისთვის საჭიროებების შესახებ თხოვნებზე (ნაგვის ურნები, სოფლის შიდა გზების გაკეთება, გარე განათება, გაჩერება და სხვა), თუმცა 2011 წელს იხსენებდა შემთხვევას, როდესაც მოთხოვნა დაუკმაყოფილეს. სხვა რესპონდენტის გამოცდილებით, მერიამ განცხადების შეტანის დროს, ბევრად უფრო სწრაფად გვარდება პრობლემა, როდესაც მერიამ ნაცნობები გვხმარებთან. იგი იხსენებდა, რომ თვეობით მოუგვარებელი პრობლემა უცებ მოაგვარა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ნაცნობი შეხვდა და მერიამ ის დაეხმარა. ის აღამიანები, რომლებსაც ნაცნობები არ ჰყავთ, თვეობით შეიძლება ელოდებოდნენ პასუხს და პრობლემა მაინც მოუგვარებელი რჩებოდა.

აჭარა

დასახლების კრებები

აჭარაში დასახლებების კრებების გამართვის შესახებ ბოლო წლებში ქალების ნაწილს საერთოდ არ სმენია. რასაკვირველია, პანდემიის გამო 2021 წელს კრებები არ ჩატარებულა, თუმცა ქალების ნაწილს მანამდეც არ სმენია კრებების გამართვის შესახებ. ქალების მეორე ნაწილი კი ამბობს, რომ უბრალოდ სოფლის კრებებზე ქალები არ დადიან. ამგვარ შეხვედრებზე, ძირითადად, კაცები იკრიბებიან და ისინი იღებენ გადაწყვეტილებებს. რამდენიმე ქალის თქმით, „ქალებს ძირითადად სიტყვა არ ეთქმით ასეთ შეკრებებზე“, „სოფლებში, და მათ შორის ჩემსაშიც, გადაწყვეტილებას ყოველთვის იღებენ კაცები... ქალებისთვის დიდიად არ მოუსმენიათ, აბა თქვენ რას ფიქრობთ? ქალებისთვის რეალურად არავის უკითხავს აზრის გამოთქმა,“ ამბობენ რესპონდენტები. იმ შემთხვევებში, როდესაც სოფლებს ბაზისური საჭიროებები არ აქვს დაკმაყოფილებული, როგორიცაა გზა და წყალი, და კრებებზე მსგავსი პრობლემები გვარდება, ეს მთელი სოფლისთვის სასიკეთოა. თუმცა ზოგიერთი ქალი აღნიშნავს, რომ გარკვეულ შემთხვევებში კაცებმა შეიძლება არ დააყენონ ის საკითხები, რომლებიც ქალებს ძალიან აწუხებთ, ასეთ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წუხილად სოფლებში საბავშვო ბაღის საკითხი დასახელდა, რომელიც ბევრ სოფელში არ არსებობს. ერთ-ერთი ქალის თქმით, „არ ფიქრობენ, რომ ქალების აზრის გათვალისწინება მნიშვნელოვანია. პირდაპირ შეიძლება აზრი არ შეუზღუდონ, მაგრამ როცა [კრებებზე] [ქალები] უმცირესობაში არიან, მაინც მამაკაცების აზრი გადის. მაგალითად, ბავშვთა ბაღების პრობლემა ან სხვა პრობლემები, რომლებიც სოფლებშია. ბევრ ქალს არც კი სმენია, რომ ბოლო წლებში კრება ჩატარებულიყოს.“

ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობდა, რომ მაშინაც კი, როცა საქმე ეხება საქმეს, რომელსაც ძირითადად ქალები ასრულებენ, გადაწყვეტილებას მაინც კაცები იღებენ. მაგალითად, როდესაც წყალს ძირითადად ქალი მოიხმარს, მაინც კაცები წყვეტენ ვის როლის ექნება წყალი. ამას გარდა, დღის წესრიგში, ქალების თქმით, ნაკლებად ექცევა ის საკითხები, რაც ქალებს ეხებათ. ქალები ერთხმად ამბობენ, რომ გავრცელებულია შეხედულება იმის შესახებ, რომ პოლიტიკა მამაკაცების საქმეა, თუმცა ამას ხელს უწყობს ისიც, რომ მსგავს შეკრებებზე ქალებს არავინ უხმობს და სახელმწიფოს მხრიდან არ ხდება მსგავს შეხვედრებზე ქალების ჩართულობის წახალისება.

აჭარაშიც, მარნეულის მსგავსად, აღამიანები წუხილს გამოთქვამენ არა მხოლოდ იმის შესახებ, რომ ვერ იღებენ სოფლის კრებებში მონაწილეობას, არამედ იმაზეც, რომ ზოგადად პოლიტიკური

პროცესი დემოკრატიული არ არის: „აქტიურად არავინ ვართ ჩართული. სახელმწიფო ჩემს საჭიროებას თვითონ წყვეტს და მუშენება, მე ამას გთავაზობ და თუ გინდა მონაწილეობა მიიღეო. მაგრამ ამის შექმნის დროს მე სად ვიყავიო, როცა ვკითხულობ, გვეუბნებიან, რომ კვლევები ჩატარდა და ყველას საჭიროებას ვითვალისწინებთო. მაგრამ მე ძალიან უჭვი მეპარება ამაში ... ახლა სახელმწიფო ინსტიტუტები კი გვეუბნებიან, რომ შენთან არიან, მაგრამ შენთან არ არიან, ეს ზემდგომი ორგანოა, რომელთანაც ასე პირდაპირ ვერ მიხვალ.“ ქალების ნაწილს განცდა ჰქონდა, რომ არა მხოლოდ ქალების, არამედ კაცების პოლიტიკაში ჩართულობა საკმარისად აქტიური არ არის.

ჰესის მიმართ წინააღმდეგობა

აჭარაში რესპონდენტები იხსენებდნენ წინააღმდეგობას ჰესებთან დაკავშირებით. იმ სოფლებში, რომლებსაც შუახევიჰესის პროექტები შეეხო, ქალები იხსენებდნენ სხვადასხვა მცირე წინააღმდეგობებს, რომლებმაც შედეგი ვერ გამოიღო. ერთ-ერთი ქალი იხსენებს: „ჩვენს სოფელში იყო პრობლემა ჰესებთან დაკავშირებით, მასში მონაწილეობას იღებდნენ როგორც კაცები, ისე ქალები, მაგრამ, სამწუხაროდ, ყოველთვის მაინც სასწორი ისე იწონიდა, როგორც მთავრობას უნდოდა და ის გადაწყვეტილება, რომელსაც ხალხი ითხოვდა არ მიღებულა. ეს ალბათ ხალხიც ბრალიცაა, რადგან ჩვენ უნდა დავდგეთ ერთ მხარეს და გავერთიანდეთ რაღაც საკითხი გარშემო. რაც უფრო მეტი ადამიანი შეიკრიბება, მით უფრო სადი აზრი იქნება, მაგრამ ჩვენ მთავრობის წინააღმდეგ ვერასდროს გავიმარჯვებთ ... ჰესებთან დაკავშირებით, საკმაოდ აქტიურად იყვნენ ქალები. სამწუხაროდ, მთავრობამ გადაუარა ქალსაც და კაცსაც და არც დააკმაყოფილა მოთხოვნა და არც გაითვალისწინეს მათი აზრი. არც სოფელი დადგა ერთ მუშტად და ამიტომ არ იყო დიდი წინააღმდეგობა. ჰესებმა გავლენა მოახდინა მოსავალზე კლიმატზე: წყლები შემცირდა, ხილი თავს აღარ ინახავს, სოფლის მეურნეობის პროდუქტები აღარ მოდის. ეს უნდა ყოფილიყო ინტერესი და არა ბინების შეძენა და პირადი ინტერესი.“

მეორე რესპონდენტი ასევე იხსენებს ჰესის გარშემო მიმდინარე მოვლენებს: „სოფლებში სხვა საჭიროებები შემოდის, სოციალური საკითხები და ის პრობლემები, რაც მაცხოვრებლებს აქვთ, უფრო წინა მხარეს გადმოდის, ვიდრე სხვა რაღაცეებს. მაგალითად, ჰესის ადგილი ... პრობლემაზე ერთობლივი საუბარი არ ყოფილა, ერთხელ იყო აქცია და ისიც ძალიან მარტივად ჩაახშეს, რადგან შესაბამისი კომპენსაციები გადაუხადეს ... ამ ადამიანებს ამის საჭიროება რომ არ ჰქონოდათ, იტყოდნენ, რომ „ჩვენ ეს ფული არ გვჭირდება.“ ჩემთვის, მაგალითად, გარემო უფრო მნიშვნელოვანია. ეს ადამიანები გარემოს უფრო წინ ვერ აყენებენ, რადგან აქვთ სხვა პრობლემები ... ბევრმა, ვისი სახლიც უშლიდა, სახლი დაკეტა, შესაბამისი ანაზღაურება აიღო და წამოვიდა ... მაგრამ გვერდით მეზობელმა, რომელმაც გამოხატა, რომ მე ეს სახლი მჭირდება და აქედან წასვლას არ ვაპირებ, იმან კომპენსაციაც ვერ მიიღო და ახლა წყალიც არა აქვს. რთულია ერთობლივი პროტესტი სახელმწიფოს უგულო დამოკიდებულების მიმართ, რომელსაც ადამიანები რომ საერთოდ არ აინტერესებს და მხოლოდ ის უნდა, იქ ჰესი აშენდეს.“

არსებული პოლიტიკა აჭარაში

ქალები იხსენებენ შემთხვევებს, როდესაც მათ უბანს ან სოფელს კოლექტიური წერილით მიუმართავთ მუნიციპალიტეტისთვის. ზოგ შემთხვევაში მათი წერილი დაკმაყოფილდა, მაგრამ ხშირად ეს პროცესი ძალიან იწელება. ზოგმა ქალმა კი განაცხადა, რომ ზოგ შემთხვევაში კოლექტიურ წერილებს აზრი არ ჰქონია.

ქალების სრული უმრავლესობა ფიქრობს, რომ საჭიროების შემთხვევაში მუნიციპალიტეტისთვის ხმის მიწვდენა რაიმე გზით შეუძლიათ, იქნება ეს განცხადებების

დაწერა, მერთან შეხვედრა თუ სხვა. ამკარაა, რომ აჭარაში მუნიციპალიტეტის ორგანოები ისეთი მიუწვდომელი არ არის, როგორც მარნეულის მუნიციპალიტეტში, თუმცა რამდენიმე ქალი იხსენებს შემთხვევებს, რომ მათ მიმართვას აზრი არ ჰქონია. ქალების თქმით, ხშირად ის თხოვნები, რომლებიც ჯერჯერობით არ დაუკმაყოფილებიათ ან შედეგი არ გამოუღია, ეხებოდა სხვადასხვა ტიპის სოციალურ დახმარებებს, სახლების საკითხს, როგორიცაა ავარიული სახლი ან სახლის დაკანონება, თავშესაფარი. ერთ-ერთი მარტოხელა დედა ყვება: „*შიძლება ხმის მიწვდენა, მაგრამ ანუ უნდა გყავდეს ვინმე ისეთი, ვინც გაგიძღვება, გაგიკეთებს ... ბევრი არიან, მარტოხელა დედები, ვისაც არ აქვს თავშესაფარი დაუშვათ. მიდიხარ მუნიციპალიტეტში, ვერ მიდიხარ ზემო ორგანოებში, ვერ შეგაქვს შენი გულისტკივილი. ვფიქრობ, [მერიამი] უნდა იყოს პიროვნება, ვინც დაგეხმარება, გვერდში დაგიდგება და შენ თუ ვერ მოახერხებ, ის შენს გულისტკივილს მიიტანს ... ვფიქრობ რომ შიძლება მუნიციპალიტეტმა გამოყოს მასეთი პიროვნება, დაუშვათ, რამე გააკეთოს ისეთი, რომ ეს მარტოხელა დედებისთვის დაკმაყოფილება, რაღაცის დახმარება მაინც შეძლოს.*“

რამდენიმე ქალი ფიქრობს, რომ მუნიციპალიტეტი მისი ოჯახის და თემის საჭიროებებს პასუხობს, თუმცა ქალების უმრავლესობა ფიქრობს, რომ მათ საჭიროებები და სახელმწიფო და მუნიციპალიტეტის პოლიტიკა აცდენილია. ახალგაზრდა ქალი მუნიციპალიტეტის და სახელმწიფო პოლიტიკას ასე აფასებს: „*ზოგადად, არ მგონია, რომ მუნიციპალიტეტის მმართველი ორგანო მოსახლეობის საჭიროებებზე იყოს მორგებული. მგონია, ერთი დაწერილი ბიუჯეტი აქვთ და ყოველ წელს ანახლებენ, არასდროს კვლევა არ ტარდება, იმ წელს რისი საჭიროებაა ან რა სიახლეა ... თითქოს ყველა პროექტი სოციალური კუთხით არის მიმართული, მაგრამ არც ერთი პრობლემა ამ კუთხითაც მოგვარებული არ არის. ერთჯერადი დახმარებით ვერ აღმოფხვრი სერიოზულ სოციალურ და ფინანსურ პრობლემებს. გრძელვადიანი პროექტი არა მგონია ჰქონდეთ ... ყველა მუნიციპალიტეტი ზოგადად მთავრობის სახეა. მას საერთო გეგმა არ აქვს და ქვეყნის მთავარ გამოწვევებს ვერ პასუხობს, იგივე ოკუპაციას, სოციალურ და ეკონომიკურ გამოწვევებს ... განათლების სფეროში სერიოზული ჩავარდნა გვაქვს, ჯანდაცვის სფეროში, ადამიანის უფლებების მხრივ სერიოზული პრობლემები, სასამართლოს პრობლემები.*“

V განათლების პოლიტიკა და შესაძლებლობები ქალებისთვის

მარნეულის მუნიციპალიტეტი

განათლებაზე ხელმისაწვდომობა: უმაღლესი განათლება

მარნეულში გამოკითხულ ქალებს შორის 2-ს ჰქონდა უმაღლესი განათლება მიღებული აზერბაიჯანში, 5-ს საქართველოში. იმ ქალებს შორის, ვინც საქართველოში მიიღო ბაკალავრის ხარისხი, 2-ს ასევე აქვს მაგისტრის ხარისხიც. 1 გამოკითხული სტუდენტია, 3 ქალს საშუალო სკოლა არ დაუმთავრებია, თუმცა მინიმუმ 9 კლასი მაინც დაამთავრა. 5 ადამიანს ჰქონდა სრული საშუალო განათლება, ხოლო 2 სწავლობდა პროფესიულ კოლეჯში აზერბაიჯანში, რომელთაგან მხოლოდ ერთმა დაამთავრა იგი.

იმ ქალებმა, რომლებმაც საშუალო სკოლა ვერ დაამთავრეს, არიან ოცდაათ წელზე მეტის და ამის მიზეზებად ასახელებდნენ იმას, რომ სკოლაში კარგად ვერ სწავლობდნენ ან დაოჯახდნენ. მხოლოდ ერთი ადამიანი ამბობდა, რომ იძულებით გადაადგილებული პირია და სწორედ სკოლის ასაკში მოუწია საქართველოში გადმოსვლა, რამაც მისი განათლება შეაფერხა.

ყველა ქალი, ვისაც ჰქონდა სრული საშუალო განათლება, ამბობდა, რომ სურდათ უმაღლესის დამთავრება, თუმცა ამის საშუალება არ მიეცათ რამდენიმე მიზეზის გამო. ერთი ადამიანის

გამოკლებით, ყველა ამბობდა, რომ მათ დროს არ იყო 1+4 პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი მოქალაქეებისთვის მშობლიურ ენაზე, ერთი გამოცდით ჩაბარების შესაძლებლობას. ქალების თქმით, მაშინ, როდესაც მათ სკოლები დაამთავრეს, აზერბაიჯანულენოვანი მოსახლეობის უმრავლესობა უმაღლესი განათლებისთვის აზერბაიჯანში მიდიოდა, მაგრამ ამის საშუალება მათ ოჯახებს არ ჰქონიათ. ამას გარდა რამდენიმე მათგანი ასახელებდა იმ პრობლემასაც, რომ სკოლებში არ იყო იმის შესაბამისი ხარისხი, რომ მათ ამ ცოდნით უმაღლესში ჩაებარებინათ. რამდენიმე ქალი ასევე აღნიშნავს, რომ სწავლა ვერ გააგრძელა ცუდი ნიშნების ან დაოჯახების, მათ შორის იძულებითი ქორწინების, გამო. ყველა, ვისაც საშუალო ან არასრული საშუალო განათლება აქვს, ფიქრობს, რომ მათ ექნებოდათ უკეთესი ცხოვრება, თუ უმაღლესს დაამთავრებდნენ. უკეთეს ცხოვრებაში გულისხმობენ მეტ ეკონომიკურ შემოსავალს, მეტ დამოუკიდებლობას, ასევე ფიქრობენ, რომ მეტად იქნებოდნენ ინტეგრირებულები პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მათ მიაჩნიათ, რომ ისინი მეტად შეძლებდნენ შვილების დახმარებასაც, რამდენიმე დედა ამბობდა, რომ ამ განათლებით ისინი ვერ ახერხებენ საკუთარი შვილების დახმარებას გაკვეთილების მომზადების დროს. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით, თუ ადამიანი განათლებულია, „[ის] აქტიური მოქალაქე ხდება, იცავს თავის და სხვების უფლებებს, სახელმწიფოს მართვაში დიდი როლის თამაში შეუძლია, შეუძლია ინფორმაცია მიიღოს და ასე შემდეგ. არ მინდა რომ მისი [შვილის] ცხოვრება ჩემს ცხოვრებას დაემსგავსოს. შემეძლია თამაშად ვთქვა, გაუნათლებელი ადამიანი ძნელ ცხოვრებას ხვდება. დღევანდელ პერიოდში თუ წინსვლა გინდა, აუცილებელია განათლების მიღება არანაკლებ საბაკალავრო დონეზე.“ რესპონდენტებს, რომლებსაც უმაღლესი განათლება აქვთ, მიაჩნიათ, რომ უნივერსიტეტში სწავლის მეშვეობით მსოფლმხედველობის გაფართოებაც მნიშვნელოვანი ასპექტია: „ზოგადად ადამიანი, გინდ უნივერსიტეტი იყოს, გინდ სკოლა, იმიტომ სწავლობს, რომ შეიმეცნოს სამყარო, თავიანთი თავი, გაზარდოს მსოფლმხედველობა და ა.შ ამის გამო საჭიროა უმაღლესი განათლების მიღება.“

ქალების აზრით, მათი დასაქმების შანსები მკვეთრად შემცირდა იმის გამო, რომ უმაღლესი განათლება არ მიუღიათ. ყველა გამოკითხულ რესპონდენტს უნდა, რომ საკუთარმა შვილებმა ან შვილიშვილებმა უმაღლესი განათლება მიიღონ, რადგან მიაჩნიათ, ბაკალავრიატის ხარისხი დასაქმებისთვის დღეს აუცილებელი პირობაა და ასევე ფიქრობენ, რომ მათი შვილები ყველაზე უკეთ ქართულს სწორედ უნივერსიტეტებში ისწავლიან. ქალების უმეტესი ნაწილი საუბრობდა, რომ მაშინ, როცა ისინი სკოლაში სწავლობდნენ, განათლება ძალიან ხარვეზიანი იყო. განსაკუთრებით პრობლემური იყო ქართული ენის საგანი, სადაც შეუძლებელი იყო ქართულის სწავლა.

იმ ქალებს, რომლებსაც აზერბაიჯანში ჰქონდათ დამთავრებული უნივერსიტეტები, ასევე ჰქონდათ დასაქმების პრობლემები. ისინი ფიქრობენ, რომ საქართველოში დაბალია სამუშაო ადგილების რაოდენობა და მათ დასაქმებაზე ასევე გავლენა მოახდინა იმან, რომ ქართული ენა კარგად არ იციან. რაც შეეხება იმ ქალებს, ვინც კოლეჯში ისწავლა, მათ აქვთ დასაქმების პრობლემები. ისინი ფიქრობენ, რომ უმაღლესში რომ ესწავლათ, ქართული ენა, ან კომპიუტერის მოხმარება რომ ცოდნოდათ, მეტად ექნებოდათ დასაქმების შესაძლებლობები. თუმცა ქალები, ვისაც აქვს უმაღლესი განათლება, ამბობენ, რომ ზოგადად ქვეყანაში არსებობს დასაქმების სერიოზული პრობლემა, განსაკუთრებით რეგიონებსა და სოფლებში. შესაბამისად, განათლების მიღება და ქართულის სრულყოფილად ცოდნა სულაც არაა საკმარისი იმისთვის, რომ ადამიანები დასაქმდნენ. შესაბამისად, ქალები, ვისაც არასრული საშუალო ან სრული საშუალო განათლება აქვს, გაჭირვებიდან ამოსვლის შესაძლებლობას განათლებასა და ქართული ენის

სწავლაში ხედავს. ხოლო ისინი, ვისაც უმაღლესი განათლება აქვს და ქართული იცის, ფიქრობენ, რომ პრობლემა ბევრად უფრო სისტემურია და უმაღლესის დამთავრების და ენის სწავლის შემდეგაც უჭირთ ადამიანებს დასაქმება.⁸

ყველა გამოკითხულს სჯერა, რომ ქალებისთვის და კაცებისთვის განათლება აუცილებელია და ხელმისაწვდომი უნდა იყოს. რამდენიმე რესპონდენტი აღნიშნავს, რომ ქალებისთვის განათლება უფრო მეტად არის მნიშვნელოვანი. ერთ-ერთი ქალი ამბობს: „ქალს უფრო სჭირდება განათლება, ვიდრე კაცს. თუ ქალი იქნება განათლებული, ის იქნება დამოუკიდებელი, ექნება ნებისყოფა, ფინანსური პრობლემები არ ექნება, განათლებული იქნება, პროფესია ექნება, თვითონ გადაწყვეტს თუ როგორ უნდა მოიქცეს და რა როლი უნდა ჰქონდეს საზოგადოებაში.“ სხვა რესპონდენტი, რომლის ერთი ქალიშვილი სტუდენტია, ამბობს: „მინდა რომ, ჩემი ქალიშვილი იყოს ძლიერი და თავისუფალი ქალი. ამისთვის კი განათლების მიღება ძალიან მნიშვნელოვანია.“ გამოკითხული ქალები ჩაგვრის თავიდან აცილების, გაძლიერების და საკუთარი უფლებების დაცვის ერთ-ერთ გამოსავლად სწორედ განათლებას ხედავენ.

ქალები, რომლებმაც ჩააბარეს უმაღლეს სასწავლებლებში, ჩაბარებისთვის ოჯახის და მშობლების მხარდაჭერას ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორად ასახელებენ. მათი თქმით, როგორც მორალურმა, ასევე ფინანსურმა მხარდაჭერამ დიდი როლი ითამაშა უნივერსიტეტში ჩაბარებაში. მათი თქმით, ბავშვების მონდომება, მეცადინეობა და მშობლების მხარდაჭერა უმაღლესში ჩასაბარებლად ყველაზე მნიშვნელოვანია. ფინანსურ მხარდაჭერაში იგულისხმება როგორც აბიტურიენტობის დროს რეპეტიტორებთან სიარულის თანხა, ასევე თბილისში ცხოვრების და სწავლის თანხები.

განათლებაზე ხელმისაწვდომობა: საშუალო სკოლა

ქალები, რომლებმაც ქართული არ იციან, მიზეზად ასახელებენ საშუალო სკოლის ხარვეზულ განათლებას და ქართული ენის გაკვეთილებს. უფროსი თაობის თქმით, საბჭოთა კავშირში ქართული პრიორიტეტული არ ყოფილა, ქართული ენის გაკვეთილები საერთოდ არ ტარდებოდა ან ხშირად არ ტარდებოდა და მასწავლებლებს არ ჰქონდათ შესაბამისი კვალიფიკაცია.

დღევანდელი სკოლების მიმართ კრიტიკულად განწყობილები არიან ქალები, რომლებმაც სკოლა 1-7 წლის წინ დაამთავრეს, ან მათი შვილები ამჟამად სკოლაში სწავლობენ და ამის გამო აქვთ სკოლებთან ახლო შეხება. დანარჩენებს მიაჩნიათ, რომ დღეს სკოლების ხარისხი უკეთესია, ვიდრე 10 ან მეტი წლის წინ იყო, თუმცა რესპონდენტები მწვავედ აყენებენ იმ საკითხს, რომ აზერბაიჯანულენოვან სკოლებში სწავლის ხარისხი მკვეთრად დაბალია ქართულენოვან სკოლებზე. რესპონდენტები ერთხმად აღიარებენ, რომ ახალი, ძლიერი ქართული ენის მასწავლებლების გამოჩენამ, ქართული ენის ეთნიკურად ქართველი დამხმარე მასწავლებლების სკოლებში შესვლამ შედეგი მოიტანა, თუმცა, რესპონდენტების აზრით, ეს არასაკმარისია. პირველ რიგში, ამ მასწავლებლების რაოდენობა არასაკმარისია და ისინი მხოლოდ რამდენიმე კლასში ახერხებენ შესვლას, შესაბამისად, კლასების დიდი ნაწილი, ხშირად, კლასების უმეტესობა, საერთოდ ამ შესაძლებლობის მიღმა რჩება. ამას გარდა, ქალები პრობლემად ასახელებენ გაკვეთილების დროის შემცირებას. პანდემიის დროს გაკვეთილების დრო 30 წუთამდე შემცირდა, რაც ყველა საგანში ხარვეზებს იწვევს, მითუმეტეს მაშინ, როდესაც კლასში 15-35 ბავშვია. შეუძლებელია, მასწავლებელმა სრულიად დაფაროს ის მასალა, რაც გათვალისწინებულია და უზრუნველყოს ყველა მოსწავლის ჩართულობა საგაკვეთილო

⁸ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი [2021](#)

პროცესში. მწვავე პრობლემად დასახელდა ონლაინ სწავლებაც საჭირო ინვენტარის ან ინტერნეტის უქონლობის, სიძვირის გამო. ასევე იმიტომ, რომ ონლაინ სწავლის დროს ბევრად რთულდება ბავშვებისგან უკუკავშირის მიღება და ბავშვების კონცენტრაციაც მკვეთრად იკლებს.⁹

ქალები ამბობდნენ, რომ მაღალმთიან სოფლებში ინფრასტრუქტურის პრობლემები მწვავედ დგას, როგორცაა ნაგებობების დაზიანება, გათბობის არარსებობა და ინფრასტრუქტურულად გაუმართავი სკოლები. ზოგადად აზერბაიჯანულენოვანი სკოლების ერთ-ერთ მწვავე პრობლემად სახელდებოდა სახელმძღვანელოები არასათანადო თარგმანების და ბილინგვური წიგნების პრობლემურობის გამო.¹⁰ წიგნებში ბევრია შეცდომა, ეს განსაკუთრებით მათემატიკის საგანში ქმნის პრობლემებს, თუმცა მსგავსი პრობლემა ყველა წიგნშია. ქართული ენის წიგნები მხოლოდ ბაზისურ გრამატიკას მოიცავს და არა სილრმისეულ გრამატიკას. ამასთან, ქართულის გაკვეთილები მხოლოდ ქართულ ენაზეა ორიენტირებული და არ ცდილობს ქართული ლიტერატურის ინტეგრირებას. რამდენიმე რესპონდენტი იხსენებდა შემთხვევებს, რომ ქართული ლიტერატურის ცნობილი ნაწარმოებები მხოლოდ სტუდენტობის დროს, ქართულ უნივერსიტეტებში გაიგეს პირველად ან ზოგიერთი ტექსტი დღემდე არ წაუკითხავთ, რადგან აზერბაიჯანულენოვან სკოლაში არ ისწავლება. ისტორიის წიგნებში კი არაფერია საქართველოს აზერბაიჯანელების შესახებ და ეს თემა საერთოდ არსად არ ჩანს. ერთ-ერთი რესპონდენტის თქმით: „სკოლაში ისეთი მთაბეჭდილება შეიძლება, რომ სხვა ქვეყანას ვეკუთვნის. არც ერთ წიგნში არაფერი იყო იმაზე, ვინ ვართ, ისტორიაში არაფერი იყო. გვიან გავიგეთ ჩვენ ვინ ვიყავით ... უნივერსიტეტში რომ შეუბნებოდნენ, აზერბაიჯანზე რამეს, უკვე აღარ ვფიქრობდი რომ ჩამოსახლებული ვარ.“

გამოიკვეთა ის საკითხიც, რომ სკოლებში მასწავლებლები საკუთარი პროფესიით გაკვეთილებს არ ატარებენ და ბევრი მათგანი დაბალი ხელფასის რამენაირად აწევს გამო ითავსებს ისეთი საგნების პედაგოგობას, რისი ცოდნაც არ აქვს. ასევე კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება ზოგადად მასწავლებლების კვალიფიკაცია, რადგან ბევრ მათგანს კვალიფიკაცია წლები და ათწლეულებია არ აუმაღლებია, ხოლო ახალგაზრდობაში მარნეულის კოლეჯები აქვთ დამთავრებული, შესაბამისად, განათლების სისტემა ამგვარ პედაგოგებს სათანადოდ ვერ გადაამზადებს. სკოლებში იშვიათია ახალი მასწავლებლების მიღებაც და კოლექტივის ახალი ცოდნითა და გამოცდილებით განახლება. ზოგიერთი რესპონდენტი ასახელებდა მწვავე ნეპოტიზმის პრობლემასაც, როდესაც მასწავლებლები ახლობლობის გამო ინიშნებიან სკოლებში, რაც მოტივირებულ და საგნების კარგად მცოდნე პედაგოგებს სკოლის მიღმა ტოვებს. აზერბაიჯანულენოვან სკოლებში პერსონალის დიდი ნაწილი საპენსიო ასაკისაა, ხოლო მოხუცი მასწავლებლების დიდ ნაწილს ბევრი მიზეზის გამო მუდმივი სიახლეების მიღების საშუალება არ აქვს. ზოგიერთი მასწავლებლის თქმით, ახალი მიდგომების გამომუშავებას და ახალი ცოდნის დაგროვებას დიდი დრო და ენერგია სჭირდება.

გამოკითხული მასწავლებლები მწვავე პრობლემად ასახელებდნენ იმასაც, რომ სკოლებში კომპიუტერების ოთახები დაკეტილია და ხშირად მათი გამოყენება არ ხდება, ხოლო ტექნიკა 10-12 წლისაა და დაძველებულია, სკოლებს ინტერნეტის პრობლემებიც აქვთ. ლაბორატორიებს, ფიზიკისა და ქიმიის საგნებში არ აქვთ საჭირო ინვენტარი და ცდები ფიზიკურად არ კეთდება. რესპონდენტების ნაწილი მიიჩნევს, რომ აზერბაიჯანულენოვან სკოლებსა და უნივერსიტეტის

⁹ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი [2020](#).

¹⁰ სოციალური სამართლიანობის ცენტრი [2020](#), EMC [2020](#).

მოთხოვნებს შორის ძალიან დიდი განსხვავებაა და სხვაობა იმდენად დიდია, სტუდენტები უნივერსიტეტს მზად ვერ ხვდებიან. მასწავლებლები ასევე მწვავედ საუბრობენ განათლების სისტემაზე. მათი თქმით, ეს სისტემა მუდმივად ქმნადია და მუდმივად იცვლება, თუმცა მთაბეჭდილება რჩებათ, რომ უფლებამოსილი პირების მიერ ხშირად იმთავითვე არ არის ცვლილებების მიზნები გააზრებული. მასწავლებლების აზრით, ჯერ ცვლილებები კეთდება და შემდეგ ფიქრობენ რისთვის არის საჭირო ისინი. ცვლილებები იმდენად სწრაფია, რომ მასწავლებლები ვერ ასწრებენ წინა რეფორმებთან ადაპტირებას. ისინი იმაზეც საუბრობენ, რომ რესურსების სიმწირის პირობებში, როდესაც ინფორმაციაც კი ძალიან სუსტად და ფრაგმენტულად აღწევს ბევრ აზერბაიჯანულ სკოლაში, მასწავლებლებს მაქსიმალურ შედეგებს სთხოვენ.

ერთ-ერთი რესპონდენტის დაკვირვებით, რომელსაც საქმიანობიდან გამომდინარე უწევს სკოლებთან ურთიერთობა, ქართველი და აზერბაიჯანელი ბავშვები სკოლებში ერთმანეთისგან განცალკევებით არიან. მისი თქმით, სკოლა არ აერთიანებს მათ და აშკარაა მათ ცოდნის, განათლების დონე და უნარების დონის სხვადასხვაობა. მათემატიკაში, ფიზიკაში და სხვა საგნებში აზერბაიჯანელი ბავშვები მკვეთრად ჩამორჩებიან ქართველ ბავშვებს. ეს განსხვავებები აშკარად იგრძნობა ერთ კლასში მყოფ ბავშვებს შორისაც. მისი აზრით, საჭიროა გამაერთიანებლების ძებნა ბავშვებს შორის, რასაც განათლების სისტემა ვერ უზრუნველყოფს. შესაბამისად, მოსწავლეებს არ აქვთ ერთიანობის განცდა და ერთად ვერ ვითარდებიან. იმავე რესპონდენტის დაკვირვებით, აზერბაიჯანულენოვან სკოლებსა და სექტორებზე კი ერთი ძირითადი პრობლემა ისაა, რომ განათლების სისტემა ერთიანი არ არის და ქართული სკოლის მიმართ სხვა მოთხოვნები აქვს და რუსული, აზერბაიჯანული, სომხური სკოლების მიმართ - სხვა.

გამოკითხული მასწავლებლები ასევე აღნიშნავენ, რომ სკოლა როგორც ფორმალური, ასევე არაფორმალური განათლების ცენტრი უნდა იყოს, თუმცა ხშირად სათემო ცენტრების გახსნაა საჭირო, რომ ჩაანაცვლოს სკოლის გარკვეული რესურსები, მაგალითად, ზოგიერთი საგნის შესწავლა, ქართული ენის, ინგლისური ენის გაკვეთილები, არაფორმალური განათლების ნაწილი.

რესპონდენტების მცირე ნაწილი, რომელიც სკოლის საკითხებში მეტადაა ჩახედული ასევე საუბრობდა სკოლების პოლიტიზების საკითხებზე. სკოლა და სკოლის მასწავლებლები ის რესურსია, რასაც მუდმივად ეყრდნობა ხელისუფლება როგორც არჩევნების, ასევე სხვა პოლიტიკური პროცესების პროცესში და მასწავლებლების გამოყენებას ახდენს.

ზოგიერთმა რესპონდენტმა იმაზეც ისაუბრა, რომ სკოლებში პრობლემური არა მხოლოდ არასათანადო დაფინანსებაა, არამედ ზოგმა სკოლამ არც კი იცის არსებული თანხები როგორ მიმართოს და რაში გამოიყენოს, რადგან არ აქვს სათანადო გამოცდილება და ცოდნა. ეს თანხები წლის ბოლოს უკან ბრუნდება მაშინ, როდესაც სკოლებში ბევრი სახის რესურსის დეფიციტია.

რესპონდენტების უმრავლესობა, ისინიც კი, ვინც ფიქრობს, რომ სკოლაში ხარისხიანი განათლების მიღებაა შესაძლებელი, ფიქრობს, რომ უნივერსიტეტში ჩასაბარებლად რეპეტიტორებთან მომზადება საჭირო ან აუცილებელია. რამდენიმე რესპონდენტისთვის, ეს განსაკუთრებით საჭიროა იმ შემთხვევაში, რომ სტუდენტმა ჩაბარებისას გრანტი აიღოს. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „საჭიროა მასწავლებელთან მომზადება, თუ ბავშვმა უმაღლესში ჩააბაროს. დღეს ერთი გაკვეთილის ხანგრძლივობა 30 წუთია, რაც, ვფიქრობ, ძალიან ცოტაა. ერთ ბავშვზე 1 წუთიც კი არ მოდის, მასწავლებელმა ინდივიდუალურად რომ აუხსნას მასალა.“ მსგავს აზრებს აქლერებს სხვა რესპონდენტიც: „საჭიროა მასწავლებელთან მომზადება, რომ უმაღლესში

ჩააბაროს. რადგან წინა პერიოდებთან შედარებით, ახლა ძალიან კარგად არ ტარდება გაკვეთილები. ახლა 30 წუთია ერთი გაკვეთილი და ბავშვმა რა უნდა ისწავლოს აბა ... აი, ძლივს ვირჩენთ თავს და ფინანსურად ვერ ვუმკლავდები დამატებითი მასწავლებლების ხარჯების დაფარვა. მაგრამ ამ ყველაფერის მიუხედავად, ვუძლებთ, რომ ჩემმა შვილმა უნივერსიტეტში ჩააბაროს. სამი ბიჭი მყავს. უფროსმა და შუათანამ ვერ ისწავლა უმაღლესში, უმცროსმა შვილმა მაინც ისწავლოს. ეს არის ახლა ჩემი ყველაზე დიდი მიზანი.“

რამდენიმე რესპონდენტი ამბობს, რომ სკოლაში სწავლის დროს უწევდა სახლის საქმეებში ჩართვა და ასევე სოფლის სამეურნეო საქმეებში დახმარება. მათი უმეტესი ნაწილის თქმით, ამის გამო მათ სკოლის გაცდენა არ უწევდათ, თუმცა ერთი მათგანის თქმით, სკოლას საკმაოდ ხშირად აცდენდა, რადგან უფროსი ქალიშვილი იყო და სახლში დიდი ტვირთი აწევბოდა: „ბევრჯერ მიწევდა სკოლის გაცდენა. ძირითადად გაზაფხულის სეზონზე იწყება მიწის ნაკვეთებში მუშაობა, რომლებიც ჩვენი სახლიდან შორს იყო. მშობლები საშუალოდ მიდიოდნენ, მე კი მიწევდა ამის გამო გამეცდინა სკოლა. სახლს ვალაგებდი, საჭმელს ვამზადებდი, ჩემს დებს და ძმას ვუვლიდი. მე ოჯახში უფროსი შვილი ვარ და ამის გამო ყველაზე დიდი ტვირთი სახლის საქმეების გაკეთებაში მე მაწვა. რა თქმა უნდა, ამ ყველაფერმა ნეგატიური გავლენა მოახდინა სრულყოფილი განათლების მიღების დროს. გაკვეთილებს კარგად ვერ ვიგებდი და ცუდ ნიშნებს ვიღებდი. ეს მიკარგავდა მოტივაციას სწავლის მიმართ.“ კიდევ ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ სკოლის გაცდენა ამის გამო იშვიათად უწევდა, თუმცა სკოლის შემდეგ ბევრი საქმის კეთება უწევდა სახლსა და შიდა მეურნეობაში, რაც ხელს ურთულებდა მეცადინეობას. დანარჩენ რესპონდენტებს მსგავსი გამოცდილება თავად არ ჰქონიათ, თუმცა თავიანთ გარშემო იხსენებდნენ მრავალ შემთხვევას, როდესაც მოსწავლეები სკოლებს ტოვებენ, ამის მიზეზად სახელდება ნაადრევი ქორწინება, სოფლის მეურნეობაში ჩართულობა, საზღვარგარეთ გამგზავრება (ძირითადად, საზღვარგარეთ მუშაობის ან მშობლების საზღვარგარეთ მუშაობის გამო). ზოგადი დაკვირვებით და მთაბეჭდილებით, ეს სამივე საკითხი მიბმულია სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებთან, თუმცა საჭიროა უფრო საფუძვლიანი კვლევების ჩატარება ამ საკითხებზე. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „კიდევ იმ მიზეზის გამო ვერ დადიან სკოლაში მოსწავლეები, რომ მათი მშობლები სხვადასხვა ადგილებში, მაგალითად თურქეთში, მუშაობენ და ბავშვები იძულებულნი არიან მათთან ერთად წავიდნენ. პრობლემაა ისაა, რომ სახელმწიფო სათანადოდ არ რეაგირებს ამ პრობლემებზე.“

დისკრიმინაციის გამოცდილება

ის ქალები, რომლებიც ქართულად არ საუბრობენ და აზერბაიჯანულენოვან გარემოში არიან, ვერ იხსენებდნენ რაიმე სახის ეთნიკური ნიშნით დისკრიმინაციის შემთხვევებს საგანმანათლებლო სივრცეებში. ბევრი მათგანი საკუთარ თემში სწავლობდა და ეს გამოცდილება ამითაც შეიძლება აიხსნას. რაც შეეხება ქალებს, რომლებმაც ისწავლეს ისეთ სივრცეებში, სადაც უმრავლესობას წარმოადგენდნენ ეთნიკური ქართველები, ზოგიერთი ქალი იხსენებდა ისეთ შემთხვევებს, რომლებიც შესაძლოა პირდაპირი დისკრიმინაცია არ ყოფილიყო, მაგრამ ააშკარავებდა ეთნიკურად ქართველ და აზერბაიჯანელ მოსახლეობას შორის გაუცხოებას. ერთ-ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ ლექტორებსაც და ჯგუფელებსაც აზერბაიჯანელ თემზე არასწორი ინფორმაცია ჰქონდა. მაგალითად, ერთი შეხედვით დადებით კომენტარებს ეუბნებოდნენ მთლიანი თემის ჩამორჩენილად, უცხოოდ, ველურად წარმოჩენის ხარჯზე. ის იხსენებს: „გარეგნობაზე აქტენტს სვამდნენ: „აზერბაიჯანელი? მართლა? ასეთი თეთრი?“ ან „როგორ გამართულად საუბრობ, შენებმა [ეთნიკურად აზერბაიჯანელებმა] არ იციან ქართული და ამიტომ ვამბობ, როგორ კარგად იცი ქართული,“ ახსენებდნენ „თათრულად

საუბარს,“ ამბობდნენ, „თქვენთან რელიგიის გამოა ნაადრევი ქორწინება,“ „ქალების წინადაცვლათ თქვენთან არის, ხომ?“ ასეთ კომენტარებს მეუბნებოდნენ.“ ის ქალები, რომლებიც ეთნიკურ ქართველებთან აქტიურ შეხებაში არიან, ამბობენ, რომ მათ თემს ხშირად მოიხსენიებენ თათრებად და ჩამორჩენილებად, რითაც შეურაცხყოფას აყენებენ მათ და სხვა საქართველოს აზერბაიჯანელებს.

აჭარა

განათლების გამოწვევები: უმაღლესი განათლება

აჭარაში გამოკითხული ქალებიდან ნახევარი სტუდენტია ან უმაღლესი განათლება აქვს, ხოლო მეორე ნახევარს აქვს საშუალო და არასრული საშუალო განათლება. ის გამოკითხულები, ვისაც არასრული საშუალო ან საშუალო განათლება ჰქონდათ, განათლების შეწყვეტის და უმაღლესში სწავლის არ გაგრძელების მიზეზებად ასახელებდნენ გარემო ფაქტორებს, როგორიცაა დაოჯახება, ფინანსური პრობლემები და ის გავრცელებული აზრი, რომ ქალებზე მეტად განათლება კაცებს სჭირდებათ. რესპონდენტების თქმით, ფინანსური პრობლემებისა და რესურსების შეზღუდულობის დროს ბევრი ოჯახი ბიჭის განათლებას ანიჭებდა უპირატესობას და რესპონდენტები ამბობენ, რომ 20-30 და მეტი წლის წინ მათ გარშემო გავრცელებული იყო მოსაზრება, რომ ქალებს განათლება არ სჭირდებოდათ. რესპონდენტების ნაწილი ამბობს, რომ მათ სწავლის დიდი სურვილი ჰქონდათ, თუმცა ამ ფაქტორების გამო უმაღლესში ვერ ისწავლეს ან საშუალო სკოლაც ვერ დაასრულეს.

ერთ-ერთი ქალი ამბობს: „არც კი იყო დღის წესრიგში დამდგარი ჩემი სწავლა-განათლება, სამწუხაროდ, არასდროს არ ყოფილა, გოგო უნდა... ნუ ისეთი სიტუაცია იყო, სკოლიდან გამოვედი, გავთხოვდი. აი არც იყო დღის წესრიგში და ვერც კი, ტელეფონი არ იყო, შუქი არ გვქონდა, რომ რაღაც ტელევიზორზე გეყურებინა, რაღაცა ცივილიზაციაში ვყოფილიყავით და ვერც კი ვიფიქრებდი. ჩემს ირგვლივ არავინ სწავლობდა, ყველა თხოვდებოდა და ვამბობდი ეს ასეთი კანონია.“ კიდევ ერთი რესპონდენტი კი იხსენებს: „სახლში რაღაც საქმე იყო, არ უნდა წავსულიყავით [სკოლაში] ... იმიტომ, რომ გოგო ვიყავით და მერე რა, თუ არ წავიდოდით ... იმას გეტყვი, რომ მე წიგნებს თითქოს სულ არ მყიდულობდნენ. განა იმიტომ, რომ არ გვქონდა. არა, ეს მხოლოდ და მხოლოდ იმიტომ ხდებოდა, რომ გოგოს არ ესაჩიროებოდა ამ დონის სწავლა და თუ რაღაცას ჩემითაც მოვახერხებდი. არც არავინ მიყვირებდა [რომ არ მესწავლა]. რამდენჯერ ყოფილა რომ მე წიგნი არ მქონდა, ისე დამიწერია და ისე მისწავლია ... იმიტომ რომ ჩემი მშობლები იმას არ თვლიდნენ საჭიროდ, რომ მე ის წიგნი მქონოდა ... არა მარტო ჩემი, ბევრი მეგობრის მშობელი ფიქრობდა ასე.“

გამოკითხული ქალები ერთხმად ამბობენ, რომ ეს წარმოდგენა ბოლო 10-20 წლის მანძილზე რადიკალურად შეიცვალა და უფრო და უფრო მეტი ქალი იღებს უმაღლეს განათლებას ბოლო წლებში. ამას ადასტურებს ის ფაქტი, რომ გამოკითხული ქალები ყველანაირად ცდილობენ, მათმა შვილიშვილებმა ან შვილებმა უმაღლესში ჩააბარონ. ბევრი მათგანი საკმაოდ დიდ რესურსს დებს იმაში, რომ მათმა შვილებმა, სქესის განურჩევლად, უმაღლესში სწავლა შეძლონ. ამას ასევე ადასტურებს ყველა გამოკითხული ქალის მოსაზრებაც იმის შესახებ, რომ ქალებსა და კაცებს განათლებაზე ერთნაირად უნდა მიუწვდებოდეს ხელი. თუმცა, მარნეულის მსგავსად, რამდენიმე ქალმა გააჟღერა, რომ განათლება ქალს შესაძლოა მეტად სჭირდებოდეს იმის გამო, რომ ის გაუმკლავდეს ზოგად არასამართლიან გარემოს და იმ დაბრკოლებებს, რაც ქალებს, კაცებისგან განსხვავებით უფრო ხვდებათ. ამაში, პირველადი დაკვირვებით, ქალები გულისხმობენ დასაქმების დროს გენდერულ უთანასწორობას, ოჯახური ძალადობისგან,

ქალების უფლებების დარღვევის სხვადასხვა შემთხვევებისგან თავის დაცვას. ერთი რესპონდენტი ამბობს: „ქალებს კაცებზე მეტად სჭირდებათ განათლება, რადგან კაცები თავს ყველგან გაიტანენ, ადვილად დასაქმდებიან, მათ დიპლომი არ სჭირდებათ შემოსავლის წყაროსთვის. ქალს კი დიპლომი აუცილებლად სჭირდება ... ქალს განათლება იმისათვისაც უნდა რომ თავის დაცვა შეძლოს.“ კიდევ ერთი რესპონდენტი ამბობს: „ჩემი აზრით მამაკაცი მხოლოდ ფიზიკურადაა ძლიერი ქალზე. ვფიქრობ, სხვა რით არის ძლიერი? რომ ვიმსჯელოთ, ტვინით ძლიერი არ არის ... გოგო უფრო ყოველთვის მეტს სწავლობდა ბიჭზე ამას სულ ვხედავდი ... რატომ უნდა მიიღოს კაცმა უფრო მეტი განათლება ქალზე. ქალი უფრო მეტად აკეთებს ყველაფერს, რატომ უნდა იყოს კაცი მეტად დაფასებული. ეს არის ჩემთვის ძალიან მიუღებელი და მე ვფიქრობ რომ თანაბარი უნდა იყოს ყველა.“

თუმცა ზოგიერთი რესპონდენტი ამბობს, რომ ბაკალავრიატის დასრულება დღეს უბრალოდ აუცილებლობაა, რათა ადამიანებს დასაქმების რამენაირი საშუალება მაინც მიეცეთ. ერთ-ერთი ქალის თქმით, „[უმაღლესში სწავლა] არის ბრძოლა დიპლომისთვის. ეს არის სწავლა დიპლომისთვის. დღეს თუ გაქვს დიპლომი, ღია გაქვს კარი დასაქმდნე ნებისმიერ სფეროში, როცა გაქვს უმაღლესი განათლება მიღებული დიპლომითან ერთად. აქედან გამომდინარე არანაირი შანსი არ არის დიპლომის და ცოდნის გარეშე. შეიძლება ადამიანს ქონდეს ცოდნა, დიპლომიანზე მეტი ცოდნა, მაგრამ არ ჰქონდეს [დიპლომი], რომ მომავალი ცხოვრება აიწყოს ნორმალურად.“ შესაბამისად, აჭარაშიც და მარნეულშიც, ადამიანების წარმოსახვაში უმაღლესი განათლება, მჭიდროდ წყვილდება უკეთესი მომავლის, მეტი შემოსავლის, სტაბილურ სამსახურში მუშაობის აუცილებელ პირობად: „რაც შეუძლია რომ უმაღლესი განათლებით მიიღოს ადამიანმა, გინდ ეკონომიკური, გინდ ზნეობრივი, თუნდაც, სულიერება, რა ვიცი აბა, ყველანაირად შეუძლია ადამიანს... სადაც ადამიანში მეტი სწავლა არის, მეტი განვითარება არის, ბუნებრივიც ასევე ფიზიკურადაც შეიძლება, რომ ეკონომიკური მდგომარეობა შეცვალო,“ ამბობს ერთ-ერთი რესპონდენტი.

უმაღლესში ჩაბარების ერთ-ერთ მთავარ დაბრკოლებად საკუთარი გამოცდილებიდან ქალები ასახელებენ ფინანსურ სიდუხჭირესაც. მათი ნაწილი ამბობს, რომ გრანტზე ქულების დაკლების გამო უმაღლესში სწავლა ვერ გააგრძელეს. რადგან მაღალმთიანი აჭარიდან უნივერსიტეტებში სიარულს ვერ მოახერხებენ, აჭარელ სტუდენტებს სჭირდებათ სწავლის გადასახადის, ქალაქში ცხოვრების, კვებისა და გადაადგილების თანხებიც, რასაც ბევრი ოჯახი ვერ წვდება. რესპონდენტები მრავლად იხსენებდნენ ნაცნობი ოჯახების შემთხვევებს, როდესაც სტუდენტებს სწავლა შეუწყვეტიათ იმის გამო, რომ მათი ოჯახები ამდენ ხარჯს ვეღარ წვდებოდნენ. მათი აზრით, ეს იმდენად მწვავე პრობლემაა, რომ ამგვარი სტუდენტების დასახმარებლად უნდა არსებობდეს სახელმწიფო პროგრამები. იმის მიუხედავად, რომ გრანტები არსებობს, გამოკითხული ქალების მოსაზრებით, ეს საკმარისი არ არის. სტუდენტებს, განსაკუთრებით, სოფლებიდან ქალაქში ჩასულ სტუდენტებს და მცირე შემოსავლიანი ოჯახების შვილებს მყარი ფინანსური მხარდაჭერა სჭირდებათ. ამის გამო, ქალების აზრით, ბევრი ბავშვი იჩაგრება, მათ შორის ისინი, ვისაც სწავლის მოტივაციაც აქვს და სურვილიც.

გამოკითხული ქალები ამბობდნენ, რომ მათ გარშემო ბევრ სტუდენტს უწევს სწავლასთან ერთად მუშაობა, რადგან არ აქვს ქალაქში ცხოვრების შესაბამისი თანხა. ერთ-ერთი რესპონდენტი საკუთარ გამოცდილებასაც იხსენებს და ამბობს, რომ კოვიდის დაწყებამდე უნივერსიტეტში სწავლის პარალელურად კვირაში 6 დღე მუშაობდა და უნივერსიტეტის შემდეგ სამსახურში სიარული უწევდა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ვერ მოახერხებდა ქალაქში ცხოვრებას. ამგვარი

გამოცდილებები ართმევს ბევრ სტუდენტს შესაძლებლობას, სწავლას სათანადო დრო დაუთმოს.

რაც შეეხება იმ სტუდენტებს, ვინც უმაღლესში სწავლა მოახერხა, უმეტესობა ამბობს, რომ მათ უმაღლესში ჩაბარებაში და სწავლაში დაეხმარათ ოჯახის მორალური და ფინანსური მხარდაჭერა. ზოგიერთი მათგანი ამბობს, რომ რეპეტიტორებთან სიარულის გარეშე ჩაბარება გაუჭირდებოდათ, რადგან ბევრ სკოლაში არ აძლევენ საკმარის ცოდნას, რომ ბავშვებმა უნივერსიტეტებში ჩააბარონ და გრანტიც მოხსნან. არის შემთხვევები, როდესაც აბიტურიენტები ამას ახერხებენ, მაგრამ ეს იშვიათია. ერთ-ერთი ქალი იხსენებს: „იმის გამო, რომ სკოლაში არ მქონდა საჭირო ცოდნა და ბაზა, ზოგჯერ მიწევდა ღამეების გათენება. ყოველდღე აბიტურიენტობისას მიწევდა 8 კმ-ის გავლა, ვმეცადინეობდი დიდაჭარაში კვირაში 6 დღე. რომ გამოვდიოდით მშვირები, დაღლილები, მერე კიდევ უნდა გვემეცადინა. ბევრი წვალეა დამჭირდა, რომ უნივერსიტეტში ჩამებარებინა.“ ბევრ ოჯახს კი რეპეტიტორების თანხა არ გააჩნია. გამოკითხულების თქმით, დაბა ხულოში უფრო მეტად არის შესაძლებელი რეპეტიტორების გარეშე ჩაბარება, რადგან ბევრი პედაგოგი სერტიფიცირებულია, თუმცა ბევრ სოფელში შესაძლოა რამდენიმე წელი არ იყოს კონკრეტული საგნის პედაგოგი და საგანს ასწავლიდეს ის, ვინც ამ საგნის სპეციალისტი არის, შესაბამისად, სოფლებში კიდევ უფრო მეტად დგება რეპეტიტორებთან მომზადების საჭიროება.

გამოკითხული რესპონდენტებიდან ერთ-ერთი იხსენებს, რომ მისი შვილების შემთხვევაში გადამწყვეტი როლი ითამაშა ხულოს ისლამურმა სასწავლებელმა. მაღალმთიანი აჭარის ისლამურ სასწავლებლებში ბავშვებს მხოლოდ რელიგიურ ცოდნას არ გადასცემენ და მათ სხვადასხვა საგანში ამზადებენ. ეს რესურსი ძალიან ადგება იმ ოჯახებს, ვისაც რეპეტიტორების თანხა არ აქვს და აღნიშნული რესპონდენტი ამბობს, რომ მისმა შვილმა სწორედ იმიტომ შეძლო უნივერსიტეტში ჩაბარება, რომ ხულოში ეს რესურსი არსებობდა.

გამოკითხული რესპონდენტებიდან ორ ქალს უმაღლესი დამთავრებული აქვს თურქეთში, მათ თურქეთის საკონსულოს სტიპენდია მოიპოვეს, რომელიც სრულიად აფინანსებდა ცხოვრების, სწავლისა და ყოველდღიური ხარჯების თანხას თურქეთში. ორივე მათგანი ამბობს, რომ ამის გარეშე ისინი ვერ მიიღებდნენ უმაღლეს განათლებას, რადგან მათ ოჯახებს შესაბამისი ფინანსური რესურსი არ ჰქონია. ერთ-ერთი მათგანი ამბობს, რომ მისი ოჯახი მკაცრად ეწინააღმდეგებოდა თურქეთში სწავლის გაგრძელების სურვილს, თუმცა სტიპენდიის ქონამ და სხვა სტუდენტების თანადგომამ საშუალება მისცა, სწავლა დაესრულებინა. ამავე ქალის თქმით, მას დიდი სურვილი ჰქონდა, სხვა მიმართულებით გაეგრძელებინა სწავლა და არა საკონსულოს მიერ შემოთავაზებულ პროგრამაზე, თუმცა ამ გადაწყვეტილებას მაინც არ ნანობს და აღიარებს, რომ სხვაგვარად უმაღლეს განათლებას ვერ მიიღებდა.

განათლების გამოწვევები: საშუალო სკოლა

ის რესპონდენტები, რომლებსაც ხშირი შეხება აქვთ განათლების საკითხებთან, ხაზს უსვამენ იმას, რომ განათლების სისტემა არასტაბილურია, ხშირად იცვლება და პედაგოგები ვერ ასწრებენ ფუნქციის აწყობას. ამასთან, ბევრი საკითხი და რეფორმა ხშირად ბუნდოვანია, იწვევს გაურკვევლობას.

სოფლებში განსაკუთრებით დგება ინგლისურისა და საბუნებისმეტყველო საგნების პრობლემა. სოფლის მკვიდრები იხსენებენ, რომ 2-3 წლის წინაც კი არ ჰქონდათ ქიმიის ან ფიზიკის ცდებისთვის ჩასატარებელი შესაბამისი ტექნოლოგიები, ბიოლოგიაში არ ჰქონდათ რესურსები,

რომლებიც მასალების თვალსაჩინოებას უზრუნველყოფდა. ქალები ამბობენ, რომ ბოლო წლებში ზოგიერთ სკოლაში ხარისხის გაუმჯობესება გამოიწვია მასწავლებელთა სერტიფიცირების პროგრამამ, თუმცა ეს ყველა სკოლას თანაბრად არ ეხება. ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად გამოკითხული რესპონდენტები ასახელებენ უცხო ენის დაბალ ხარისხს, ასევე ქიმიის, ფიზიკის, ბიოლოგიის საგნებს.

სოფლის მცხოვრებლები ამბობენ, რომ ისინი საკუთარ მაგალითზე აშკარად გრძნობდნენ ცენტრსა და სოფლებს შორის განსხვავებებს არა მხოლოდ ბათუმსა და პერიფერიებს, არამედ მუნიციპალიტეტის ცენტრსა და სოფლებს შორის. ასევე მწვავე პრობლემებია ბიბლიოთეკებთან დაკავშირებით, რადგან ბევრ სკოლაში ბიბლიოთეკებში არსებული წიგნები ძალიან ცოტაა ან საერთოდ არ არსებობს ბიბლიოთეკა.

ახალგაზრდები მწვავედ აყენებენ იმ საკითხსაც, რომ ისტორიის წიგნებში ისლამი მტრის სინონიმია, რაც შემდეგ ისლამოფობიას განაპირობებს. ისინი ვერ იხსენებენ ისლამის დადებით კონტექსტში მოხსენიების მცდელობას სახელმძღვანელოებში, ისლამი მუდმივად დაპყრობას უკავშირდება. მათი თქმით, ისტორიის წიგნებში ხშირად არ იმიჯნება ისლამისა და მუსლიმების პოლიტიკური ისტორია და ისლამი, როგორც რელიგია.

რესპონდენტები ამბობენ, რომ სახელმძღვანელოები და სასწავლო მასალა ხშირად შესაბამისობაში არაა ეროვნულ გამოცდებთან, რაც რეპეტიტორების საჭიროებას წარმოშობს. დიდი სხვაობაა საშუალო სკოლებსა და უნივერსიტეტებს შორის და ბევრ სტუდენტს უჭირს უნივერსიტეტში სწავლა, რადგან სათანადოდ სკოლა მათ არ ამზადებს. რესპონდენტები ამბობენ იმასაც, რომ ბევრ პატარა სკოლაში, მათ შორის ბევრ სოფლის სკოლაში არ მუშაობს ფსიქოლოგი და რთული ხდება გარკვეული პრობლემების აღმოჩენა, რაც ბავშვებს შეიძლება ჰქონდეთ, ან იმ დამატებითი საჭიროებების აღმოჩენა, რაც ზოგიერთ მოსწავლეს სჭირდება.

ამას გარდა, უმწვავეს გამოწვევად დგას პანდემია, რადგან ბავშვების დიდ ნაწილს არ აქვს შესაბამის ტექნიკასთან ან ინტერნეტთან წვდომა, რადგან ერთი ოჯახში ხშირად ბევრი სკოლის მოსწავლეა, ან ოჯახში მშობლებისა და ბავშვების საზიარო ტექნიკაა. ბევრ სოფელში გამოწვევად დასახელდა ელექტროენერგია. სტუდენტებიც და მოსწავლეების მშობლებიც ამბობენ, რომ ელექტროენერგია ხშირად ითიშება, რაც მოსწავლეებსა და სტუდენტებს ხშირად გამოთიშავს ხოლმე გაკვეთილებიდან და ლექციებიდან. სხვადასხვა სოფელში პრობლემაა ინტერნეტის სისწრაფეც, რაც საშუალებას არ აძლევს სტუდენტებსა და მოსწავლეებს, სრულყოფილად მოისმინონ და ჩაერთონ საგაკვეთილო და სალექციო პროცესებში.

გამოკითხულთა დიდი ნაწილი ამბობს, რომ სკოლაში სწავლის დროს აქტიურად იყო ჩართული საოჯახო მეურნეობაში. ქალების თქმით, მაღალმთიან აჭარაში თითქმის ყველა ბავშვი ჩართულია სოფლის მეურნეობაში, რადგან სოფელში ცხოვრება და თავის რჩენა სხვანაირად უბრალოდ წარმოუდგენელია. ამას ემატება მაღალმთიან აჭარაში მკაცრი კლიმატური პირობები და ლანდშაფტის სირთულე, რადგან ბევრ ოჯახს სამეურნეო მიწები სახლებიდან მოშორებით აქვს, ასევე საქონელის საბალახოდ წაყვანა კიდევ უფრო მაღალ მთაში უწევთ. გამოკითხულთა უმრავლესობა ამბობს, რომ ეს ხელს არ უშლიდა სკოლაში სიარულში და ეს არ ანაცვლებდა ან მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში ანაცვლებდა გაკვეთილების მომზადების და სკოლაში სიარულის დროს. რამდენიმე ქალი კი იხსენებს, რომ საკუთარი მოვალეობები ხელს უშლიდათ სკოლაში სიარულში და მეცადინეობაში ან სკოლაში ოჯახის საქმეების გამო მათ სკოლაში არ უშვებდნენ.

ერთ-ერთი რესპონდენტი ყვება: „საშუალო სკოლაში ვსწავლობდი და მაგიც არ მაქვს დამთავრებული, იმიტომ რომ დედაჩემი გადაყვა მშობიარობას. დავრჩით ოთხი და, ერთი სულ პატარა იყო, ერთი საათის. მე უფროსი ვიყავი, 6 წლის ... ამიტომ ბებია გვზრდიდა ჩვენს ოთხს და ვიყავით ობლები და არ მქონდა საშუალება რომ „პასტაიანად“ მევლო სკოლაში ... ნაწილობრივ, 3 კლასამდე დავდიოდით ... მერე ვეხმარებოდი ბებიას და არ მქონდა საშუალება, რომ „პასტაიანად“ ვყოფილიყავი სკოლაში. ამიტომ იქედან გამომდინარე არ მქონდა ატესტატი, სკოლიდან მალე გამოვედი. იქედან გამომდინარე, რაც განათლება მაქვს, არ არის საყოფისი რომ შევსულიყავი უნივერსიტეტში ან სადმე და არ მქონდა მაშინ მაგის შესაძლებლობა, რომ მაშინ მესწავლა. დამიტოვებდა [ბავშვებს] ან თავისთვის რამე არ დაუზიანებიათ ან ჭურჭელს მოვრეცხავდი, სახლის პირობებში, რასაც შევძლებდი. მინდოდა, რომ ბებიას დავხმარებოდი და შემემსუბუქებია მისთვის შრომა.“ სხვა რესპონდენტი იხსენებს, რომ ჩართული იყო არა მხოლოდ საკუთარი ოჯახის, არამედ მეზობლებისა და ნათესავების მეურნეობაშიც: „ყანის თესვისას ზეგანში ან მთაში [ვიყავი]. ხშირად დაღლილობის გამო, კარგად ვერ მოვშადებულვარ და ვერ მისწავლია და სკოლის შესვენებების იმედად ვიყავი. ხანდახან ხელები იმდენად დაღლილი მქონია რომ ესე ვერ დავწერე და კომპიუტერში ავკრიფე.“

სხვა რესპონდენტები იხსენებენ კლასელებს, რომლებიც სოფლის მეურნეობაში მუშაობის გამო, იალაღებზე ყოფნის გამო ხანდახან სკოლას მთელი კვირით ან თვით აცდენდნენ. ასევე იხსენებენ შემთხვევებს, რომ მათი სკოლელები და კლასელები ოჯახის სიდუხჭირის გამო თურქეთში სეზონურად წასულან სამუშაოდ, ხშირად, მთელი ზაფხულის განმავლობაში. ისინი ძირითადად თხილის ან ჩაის საკრეფად მიდიოდნენ და სკოლა დიდი ხნითაც გაუცდენიათ. რესპონდენტები იხსენებდნენ კლასელებსა და მეგობრებს, რომლებსაც მინიმალური საჭიროებების ფინანსური უზრუნველყოფის გამოც კი სჭირდებოდათ მუშაობა და ამიტომ ბევრი მათგანი სკოლას წყდება, არასრულფასოვან განათლებას იღებს ან უნივერსიტეტში ვერ აბარებს.

დისკრიმინაციული მოპყრობა

რესპონდენტები მრავლად იხსენებენ დისკრიმინაციული მოპყრობის შემთხვევებს უნივერსიტეტებსა და სკოლებში, რაც თავად გადახდენიათ, მათ შვილებს, ოჯახის წევრებსა და ახლობლებს შემთხვევით. ამგვარი დისკრიმინაციული მოპყრობის შემთხვევები უფრო ხშირად მათ აქვთ, ვინც თავსაფარს ან იმგვარ ატრიბუტებს ატარებს, რომლებიც მათ მუსლიმ იდენტობას ააშკარავებს.

ერთი ქალის თქმით, ბავშვები კერძო სკოლაში იმიტომ შეიყვანა, რომ თავისი შვილები დისკრიმინაციისგან დაეცვა, თუმცა კერძო სკოლაშიც შეხვდა პრობლემები, რადგან მუსლიმ ბავშვებს დასცინოდნენ: „აჲ [აჭარაში] ბევრ [მუსლიმ] აღამიანს ჰქონია პრობლემა, ბევრ ბავშვს შეურაცხყოფა და დაბრკოლება. ბევრი მე ვიცი ... თავზე უნდა დაეფარა, მაგის გამო ვერ დაიფარა ან სკოლიდან გამოვიდა ... პანდემიამდე კლასში ერთ-ერთმა თქვა, მე მუსლიმანი ვარო და ისტორიის მასწავლებლიდან შეურაცხყოფა წამოვიდა, რო ქართველი ხარ, მუსლიმი არაო. შეგეშალა და ეს არ უნდა გეთქვას. ჩემმა შვილმაც მხარი აუბა, მეც მუსლიმანი ვარო და იქ აჟიოტაჟი [იყო].“

კიდევ ერთი ქალი იხსენებს შემთხვევას, როდესაც საკუთარ შვილს დამრიგებელთან რელიგიის გამო კონფლიქტი მოუვიდა: „[ბათუმში] კომპიუტერი დაკარგა ამის გამო პაატამ ... მასწავლებელთან ჰქონდა კონფლიქტი რელიგიის გამო. მასწავლებელმა თქვა, ასე ადრე მოვედი

იმიტომ, რომ ხოჯის ყროყინი მადვიძებს დიღასო, ამაზე შეეკამათა ჰაატა¹¹. ამის გამო ჰქონდა კონფლიქტი მის დამრიგებელთან. ჰაატამ უთხრა, შენ მასწავლებელი ხარ და არ გაქვს უფლება ჩემს რელიგიას შეეხო, თუნდაც მასწავლებელი იყო. ღირექტორთან მიაწია ამბავი და ამ მასწავლებელმა ბოლოს დააკლო ქულა.“

სხვა რამდენიმე რესპონდენტი ამბობს, რომ მუსლიმი ახალგაზრდები ხშირად საკუთარ სარწმუნოებას მაღავენ, რათა თავიდან აირიდონ დაცინვა ან შეურაცხყოფა. ერთი ახალგაზრდა ქალის თქმით, „ჩემი მეგობრის ამბავს ვიტყვი. თბილისში როცა ჩაირიცხა, თავის კურსზე ერთადერთი მუსლიმანი იყო, რომელმაც აღიარა, რომ ... მე ვარ მუსლიმიო. მას ძალიან დიდხანს დასცინოდნენ ამის გამო, მაგრამ თავი არ დაუხრია ... იმ კურსზე რამდენიმე იყო მუსლიმი, მაგრამ არ უღიარებიათ იმის გამო, რომ მსგავს სიტუაციას, დაცინვას ვერ შეეწინააღმდეგებოდნენ ... ჩემს მეგობარს ეს სირცხვილად არ მიაჩნდა ... წარმატებული მოსწავლეც იყო და არის ... მაგრამ ჰქონდა კონკრეტული ლექტორებიდან ზეწოლა, ესეთი ლამაზი გოგო, ნასწავლი გოგო მუსლიმი როგორ ხარ. რატომ? რით არიან განსაკუთრებულები? რით არიან [ლექტორები] იმაში დარწმუნებული, რომ ისინი არიან სამყაროს შუა წერტილი?“ კიდევ ერთი რესპონდენტი იხსენებს, რომ უნივერსიტეტში ტექნიკური საგნის მასწავლებელი ხმამაღლა აფიქსირებდა საკუთარ აზრს იმასთან დაკავშირებით, რომ ყველა ქართველი ქრისტიანი უნდა ყოფილიყო და მუსლიმობას აკავშირებდა დაპყრობასთან და იძულებასთან: „ვფიქრობ, არ ელოდა, რომ მე მუსლიმი ვიქნებოდი. მითხრა, ისეთი ევროპული მეხედულება გაქვს, რომ ქრისტიანი მეგონე, რატომ ხარ მუსლიმიო, იქნებ მოინათლო კიდევაცო.“

ზოგი რესპონდენტი ამბობს, რომ ლექტორებისგან ან მასწავლებლებისგან მსგავსი კომენტარები არ წამოსულა, თუმცა ლექტორებმა ვერ აღმოფხვრეს სტუდენტების დისკრიმინაციის შემთხვევები, მათ შორის ბათუმის მეჩეთზე კომენტარები, რომ „მეჩეთები მრავლად არის“. საქართველოში თეორიულად, კონსტიტუციის დონეზე თანასწორობის პრინციპების არსებობა არ უზრუნველყოფს პრაქტიკაში რელიგიური უმცირესობებისთვის თანაბარი პირობების შექმნას. ოველდლიური დისკრიმინაციის შემთხვევებს ერთ-ერთი ქალი ასე აჯამებს: „ბევრი ისტორია ვიცი, თუ რა რთული შემთხვევები ჰქონიათ, [მუსლიმ აჭარლებს] სულ უწევდათ თავის დამკვიდრება და მტკიცება რომ ჩვენც ქართველი ერის ნაწილი ვართ, ჩვენც გვაქვს დამოუკიდებლად ცხოვრების უფლება, რომ თათრები კი არა, ქართველები ვართ. შეიძლება ძლიერი ნებისყოფის მქონე ადამიანს ეს არ შეეხოს, მაგრამ ბევრს ძალიან აწუხებს ეს დამოკიდებულება, რომ თითქოს „დამპყრობელი თათრების“ მიერ მოხვეული რელიგიის აღმსარებლები იყვნენ.“

VI დომინანტური მზერა მუსლიმი ქალების მიმართ

რესპონდენტები საუბრის დროს გამოყოფენ საკუთარი თემის მიმართ იმ დამოკიდებულებებს, რომლებსაც ისინი ხვდებიან ყოველდღიურ ცხოვრებაში. მარნეულის მუნიციპალიტეტში რესპონდენტების ნაწილი ამბობს, რომ არ იციან აზერბაიჯანული თემის მიმართ დომინანტურ ეთნიკურ ჯგუფში რა მეხედულებები არსებობს, თუმცა რამდენიმე ქალი, რომლებსაც ხშირი გადაკვეთა უწევს ეთნიკურად ქართველ თემთან, ღიად საუბრობს იმ დაბრკოლებებსა და მეხედულებებზე, რომლებსაც ისინი აწყდებიან.

ქალები განსაკუთრებით მწვავედ იხსენებენ 2020 წლის პანდემიის დასაწყისს, როდესაც ჩაიკეტა და წითელ ზონად გამოცხადდა მარნეული და ბოლნისი და სოციალურ ქსელებში

¹¹ სახელი შეცვლილია

აზერბაიჯანულენოვანი მოსახლეობის მიმართ რასისტული და შოვინისტური კომენტარები, სტატუსები გამოჩნდა. რესპონდენტების ნაწილი იხსენებს, რომ მანამდე სიძულვილი ასეთი ჭარბი დოზით არ უგრძნიათ, მაგრამ 2020 წლის გაზაფხულზე მათ მიმართ შეურაცხყოფის დიდი ტალღა წამოვიდა. განსაკუთრებით დომინირებდა ის აზრები, რომ აზერბაიჯანელები იყვნენ ველურები და გაუნათლებლები. ამას, მათი აზრით, ხელი სახელმწიფომაც შეუწყო, რომელსაც არანაირი რეაქცია არ ჰქონია სიძულვილის ენაზე. აზერბაიჯანელ თემს საპასუხო რეაგირება არ უნახავს და სახელმწიფოს მხრიდან არავის დაუცვია აზერბაიჯანელების უფლებები. შედეგად, რესპონდენტების აზრით, თემში ბევრმა დაკარგა ნდობა და გაუჩნდათ იმის შეგრძნება, რომ ისინი მარტო იქნებოდნენ სიძულვილის წინაშე. რესპონდენტების ნაწილი ფიქრობს, რომ ქართველებსა და აზერბაიჯანელებს შორის ყოველი დაძაბულობის დროს აზერბაიჯანის სახელმწიფოს ჩართვა ასევე უნდობლობით განაწყობს აზერბაიჯანელ თემს, რომელთა დიდი ნაწილიც თავს მთლიანად საქართველოს სახელმწიფოს მიაკუთვნებს. ქალები განსაკუთრებით ტკივილით იხსენებენ იმ დამოკიდებულებას, რომ მათ თემს ბევრი ადამიანი განუვითარებლად თვლის. ერთი რესპონდენტი, რომელიც ეთნიკურად ქართულ-აზერბაიჯანული ოჯახიდანაა ამბობს, რომ ქართველ თემში თუ აშკარაა აზერბაიჯანელების მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულებები, აზერბაიჯანელ თემში მას არ ახსენდება ქართველების მიმართ ნეგატიური განწყობა. აზერბაიჯანელ თემში ადამიანებს უფრო მეტად სინანულის განცდა აქვთ და არა წყენა, დომინაციის სურვილი ან აგრესია.

აჭარაში თითქმის ყველა რესპონდენტი აუღერებდა წუხილებს იმასთან დაკავშირებით, რომ საქართველოს საჯარო დისკურსში წამყვანი პოლიტიკოსებიც კი აიგივებენ ქართველობას მართლმადიდებლურ რელიგიასთან, რაც მაშინვე გამორიცხავს აჭარელ მუსლიმებს ქართველობის ცნებისგან. აჭარელი რესპონდენტები ამბობენ, რომ ისინი თავს ხშირად გრძნობენ მეორეხარისხოვან მოქალაქეებად. მათ ხშირად მოიხსენიებენ „თათრებად“, რაც აჭარლებისთვის ტკივილის გამომწვევი და გამაუცხოებელია. რესპონდენტები ასევე იხსენებენ დომინანტური ჯგუფის ხშირად ნათქვამ ფრაზას „თუ არ გინდათ, სხვაგან წადით,“ რომელიც, მათი აზრით, კარგად გამოხატავს აჭარლების მეორეხარისხოვნობას. ქალები ამბობენ, რომ მაინც არ არის გათავისებული, რომ ეს ქვეყანა მუსლიმ აჭარლებსაც ისევე ეკუთვნის, როგორც მართლმადიდებლებს და მათ სხვა სამშობლო არ გააჩნიათ.

ზოგიერთი რესპონდენტის მოსაზრებით, არსებული კონფლიქტები მუსლიმებსა და ქრისტიანებს შორის, როგორიცაა, მაგალითად, ბუკნარში მეჩეთის აშენების გარშემო მომხდარი დაპირისპირებები, გადაიფარება ხელოვნური ხელის ჩამორთმევით და შერიგებით, თუმცა სახელმწიფო პოლიტიკაში და საჯარო დისკურსში ისინი ფუნდამენტურ ცვლილებებს ვერ ხედავენ. ზოგიერთ რესპონდენტს ახსენდება იმგვარი შეურაცხყოფა, როდესაც მუსლიმ ადამიანებს ათანაბრებდნენ არაჯანსაღი აზროვნების ადამიანებთან, ტერორიზმთან, ძალადობასთან, განუვითარებლობასთან. ერთ-ერთი რესპონდენტი ამბობს: „[ფიქრობენ] ეს რახან აჭარელია, ეს რახან მუსულმანია, ესე იგი სასტიკია, დაუნდობლობისაკენ არის მიდრეკილი ... ძალიან ცუდი ვერსიები არის გაბატონებული. რახან მუსულმანი ხარ, არ გთვლიან თავის სწორად, შეიძლება ასე ვთქვათ. როდესაც გადიხარ საზოგადოებაში ვთქვათ ქალაქში ან დედაქალაქში ან სადღაც და რაღაც შეხვედრაზე და მუსულმანი ხარ და შენგან არავინ არ ელის რომ შენ ღირსეულად გაართმევ თავს შენზე დაკისრებულ მოვალეობას ... აჭარელი თუ ხარ ნადრევი ქორწინება, დაჩაგრული ხარ, არ იცი საზოგადოებაში ქცევა ... აჭარელი ვარ, მუსულმანი ვარ მაგრამ სულაც არა მეტყობა რამე რომ დაჩაგრული ვარ, ან ვინმე მჩაგრავს?“ ასაკით უფროსი ქალების თქმით, ბოლო წლებში ეს დამოკიდებულებები თანდათან შეიცვალა. მაგალითად,

ხელო თუ მათ ახალგაზრდობაში ველურ მხარედ მიიჩნეოდა, ახლა ბათუმშიც და ქობულეთშიც მეტი გაიგეს მაღალმთიანი აჭარის შესახებ და ნაკლებ ანსხვავებენ ზემო და ქვემო აჭარელს. თუმცა ყველა ქალი ფიქრობს, რომ აჭარლების მიმართ ბევრი ნეგატიური გაბატონებული წარმოდგენა არსებობს. ქალების თქმით, მათ მუდმივად უწევთ იმის მტკიცება, რომ თავადაც ქართველები არიან და საქართველო ძალიან უყვართ.

დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქალებს აჭარასა და მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოწვევები ბევრ სფეროში აქვთ. არსებული პოლიტიკონომიკური სისტემა, პატრიარქატი და ეთნიკური და რელიგიური ნაციონალიზმი ის ძალაუფლების ღერძებია, რომლებიც ერთად ქმნის ამ ქალებისთვის არასამართლიან და ზოგ შემთხვევაში მჩაგვრელ გარემოს.

ჯანდაცვის გამოწვევებიდან აჭარაში და მარნეულის მუნიციპალიტეტში ქალების სრული უმრავლესობა ერთ-ერთ მთავარ პრობლემად ასახელებს სოციო-ეკონომიკურ პრობლემებს. ქალების თქმით, მათ უწევთ მძიმე ჯანმრთელობის პრობლემებთან და ტკივილთან ერთად ცხოვრება, რადგან არ აქვთ გამოკვლევების და მკურნალობის სახსრები. გამოკვლევების და ექიმთან კონსულტაციის თანხები წლიდან წლამდე იმდენად იზრდება, რომ საშუალო შემოსავლის მეორე ქალებსაც უჭირთ სრული გამოკვლევების ჩატარება. თითქმის ყველა გამოკითხული რესპონდენტი ასახელებს წამლების სიძვირეს, როგორც ერთ-ერთ ყველაზე დიდ პრობლემას ჯანდაცვის სფეროში. ხოლო აზერბაიჯანელ ქალებს დიდი ბარიერები ექმნებათ ჯანდაცვის სერვისებზე წვდომისას ენის არცოდნის გამო.

ქვემო ქართლში ქალების დიდი ნაწილი დიასახლისი ან თვითდასაქმებულია. დიასახლისებს დასაქმების დიდი სურვილი აქვთ, რაც, პირველ რიგში, გამოწვეულია იმით, რომ ოჯახებს ხშირად საკმარისი შემოსავალი არ გააჩნიათ. თუმცა ქალების აზრით, მათთვის გადაულახავ ბარიერს წარმოადგენს ის, რომ მათ საშუალო ან არასრული საშუალო განათლება აქვთ და არ იციან ქართული ენა. თუმცა ისინი, ვისაც უმაღლესი განათლება აქვს და ქართულიც იცის, ამბობს, რომ სამსახურის პოვნა უჭირს, განსაკუთრებით მარნეულის მუნიციპალიტეტის მასშტაბით. აზერბაიჯანულენოვანი მოსახლეობის ფორმალურ სექტორში დასაქმება ძალიან დაბალია. დასაქმებული ქალების დიდი ნაწილი მასწავლებელია, თუმცა მათ ხშირად უწევთ ზეგანაკვეთური მუშაობა და აქვთ დაბალი ხელფასები. აჭარაში და მარნეულში დასაქმებული ქალების ნაწილი არასტაბილურ სამსახურებში მუშაობს, სადაც მათ არ აქვთ დაზღვევა და დეკრეტული შვებულება. მათ ხშირად არც კი იციან, რამდენ ხანს იქნებიან დასაქმებულები ან როდის მოუწევთ მუშაობა და ხელფასის აღება.

ქალები ასრულებენ შინშრომის უმეტეს ნაწილს იმის მიუხედავად, არიან თუ არა ისინი დასაქმებულები. ამის გამო ქალები მუდმივად განიცდიან ღროით სიღარიბეს - ხშირად არ აქვთ დრო დასვენებისთვის, გართობისთვის და ოჯახის პასუხისმგებლობების დიდი ნაწილი მათ აწევთ. ქალების შრომა სახლში საკმაოდ მძიმეა და მათი თქმით, ხანდახან მათ მიერ ანაზღაურებად შრომასაც აღემატება.

აჭარასა და მარნეულის მუნიციპალიტეტში ასევე მწვავედ სვამენ იმ საკითხს, რომ ძალადობის მსხვერპლი ქალებისთვის არ არსებობს მათი მხარდაჭერის გრძელვადიანი პროგრამები, რომლებიც ქალებს გაუადვილებდა ძალადობრივი გარემოსგან განრიდებას. ასევე პრობლემაა გულისხმიერი კადრები სამართალდამცავ სტრუქტურებში, რომლებიც ქალების ტრავმატიზირებას არ გამოიწვევენ. გამორეხული ქალების დიდი ნაწილი არ იღებს ალიმენტს,

ხოლო აჭარაში არსებობს შემთხვევები, როდესაც გამორეხულ ქალებს არ აქვთ ბავშვებთან ცხოვრების საშუალება.

პოლიტიკური მონაწილეობის მხრივ ქალების სრულ უმრავლესობას განცდა აქვს, რომ ქალები პოლიტიკიდან გამორიცხულები არიან. ამას მიაწერენ როგორც მათ სოფლებში, დაბებსა და ქალაქებში გავრცელებულ წარმოდგენებს იმის შესახებ, რომ პოლიტიკა უფრო მეტად კაცების საქმეა, ასევე იმას, რომ რეალურად არ არსებობს ის მექანიზმები, რომლებიც ქალების ჩართულობას უზრუნველყოფდა. მარნეულის მუნიციპალიტეტში გამოკითხული ქალების უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ მათ არ აქვთ არანაირი საშუალება, ხმა მიაწვდინონ მუნიციპალიტეტს ან სახელმწიფოს სხვადასხვა ორგანოს. ამას ისინი ხსნიან ქართული ენის არცოდნით, საკმარისი განათლების არქონით და იმ მექანიზმების არცოდნით, რომლებიც სახელმწიფოში არსებობს იმისთვის, რომ ქალებმა საკუთარი წუხილები გაუზიარონ მუნიციპალიტეტსა და სახელმწიფოს სხვადასხვა ორგანოს. მარნეულის მუნიციპალიტეტში, არჩევნებზე მონაწილეობის გამოკლებით, ქალების დიდი ნაწილი ვერ ახორციელებს პოლიტიკური ჩართულობის ყველაზე მინიმალურ უფლებებსაც. ზოგ მათგანს წარმოუდგენელ დაბრკოლებად ეჩვენება სოციალურ დახმარებაზე, ჯანმრთელობის საკითხებზე ან სოფლის პრობლემებზე მუნიციპალიტეტთან ან სოციალურ სააგენტოსთან ურთიერთობაც. აჭარაში ქალებს საკუთარი წუხილის მუნიციპალიტეტთან მიტანა გადაუღახავ დაბრკოლებად არ ეჩვენებათ, თუმცა მათი თქმით, ბევრი მათი თხოვნა, განსაკუთრებით, საცხოვრებლბთან დაკავშირებით, არ კმაყოფილდება ან დროში ძალიან იწელება. ამის გადაჭრის ერთ-ერთ გზად რამდენიმე რესპონდენტის მიერ დასახელდა გენდერული კვოტირება.

აჭარაშიც და მარნეულის მუნიციპალიტეტშიც ქალების ნაწილი ფიქრობს, რომ არა მხოლოდ ქალებს, არამედ ზოგადად ნებისმიერ მოქალაქეს მინიმალური გავლენა აქვს პოლიტიკურ პროცესებზე და საქართველოში არსებული დემოკრატიული მექანიზმები მოჩვენებითია. მათი თქმით, სახელმწიფო ძირეულად არ იკვლევს და არ ითვალისწინებს იმ საბაზისო წუხილებს, რაც საქართველოს მოსახლეობის ძირითად ნაწილს აწუხებს, არც სახელმწიფო და არც მუნიციპალურ დონეზე არ არსებობს გრძელვადიანი ხედვები ამ წუხილების მოსაგვარებლად, ხოლო არსებული სერვისები ძალიან ფრაგმენტული და წერტილოვანია, რომელსაც არ ძალუძს პრობლემების აღმოფხვრა.

განათლების კუთხით ამკარაა, რომ აზერბაიჯანულენოვანი სკოლები მკვეთრად ჩამორჩენილია, სკოლებში დგას ინფრასტრუქტურის, სასწავლო მასალების, კომპიუტერების პრობლემა. მასწავლებლების კვალიფიკაციის დონე ქართულენოვან სკოლებთან შედარებით მკვეთრად დაბალია და ეს სკოლები ვერ ახერხებენ სათანადო დონეზე ასწავლონ ბავშვებს ქართული ენა ან სხვა საგნები. დიდ პრობლემას წარმოადგენს ის წიგნებიც, რომლებითაც აზერბაიჯანულენოვან სკოლებში ბავშვებს ასწავლიან.

აჭარის და მარნეულის შორეულ სოფლებში კიდევ უფრო მწვავედ დგას ინფრასტრუქტურისა და მასწავლებლების კვალიფიკაციის პრობლემა, როდესაც წლების განმავლობაში საგნის მცოდნე პედაგოგი შესაძლოა სკოლაში არ არსებობდეს და რამდენიმე განსხვავებულ საგანს ერთი მასწავლებელი ასწავლიდეს. ორივე რეგიონში მოსწავლეებს უწევთ საოჯახო მეურნეობაში ჩართვა. იმის მიუხედავად, რომ ნაწილს ეს ხელს არ უშლის განათლების მიღებაში, გოგონების ნაწილისთვის სახლის საქმეები და სასოფლო სამეურნეო საქმიანობაში ჩართვა განათლების მიღებისას განსაკუთრებით დიდი დაბრკოლება იყო, ეს განსაკუთრებით უფროს ქალიშვილებს ეხებათ, რომლებსაც გოგონებს შორის ყველაზე დიდი პასუხისმგებლობა აწევთ. გოგონებისთვის

საშუალო სკოლის დამთავრების ხელისშემშლელ მიზეზებში ასევე სახელდება ფინანსური პრობლემები და ნაადრევი დაოჯახება. უნივერსიტეტში ჩაბარება და სწავლა, ორივე რეგიონის მაგალითზე, დამატებითი რესურსების გარეშე თითქმის წარმოუდგენელია. ოჯახის მხარდაჭერა და ფინანსური შესაძლებლობა დიდ როლს თამაშობს იმაში, მიიღებენ თუ არა გოგონები უმაღლეს განათლებას, რადგან არ არსებობს რეგიონებიდან ჩამოსული სტუდენტების მხარდაჭერის სოციალური პროგრამები საცხოვრებლის, კვების და ყოველდღიური ხარჯების დასაფარად. აზერბაიჯანული კომპანიების სტიპენდიები და თურქეთში სრული დაფინანსებით სწავლა ზოგიერთი გოგოსთვის ერთადერთი გამოსავალია უმაღლესი განათლების მისაღებად.

როგორც კვლევის პროცესში გამოჩნდა, ყურადღებას იმსახურებს კულტურული დომინაციის პრობლემაც - დომინანტური საზოგადოების ღირებულებები, რწმენები, ხედვები ნორმად ყალიბდება, უფრო უკეთეს, უპირატეს მსოფლმხედველობად მიიჩნევა და შემდეგ ამ შეხედულებებით იზომება განსხვავებული კულტურული ჯგუფების ცხოვრება და მდგომარეობა. რაც სხვადასხვა უმცირესობაში არსებულ ღირებულებებსა და ცხოვრების წესს მოიაზრებს არასაკმარისად განვითარებულ, არასაკმარისად კარგ მსოფლმხედველობად და გარკვეული ჯგუფების ორიენტალიზებას ახდენს. ამ სახის დომინაციას იყენებენ არა მხოლოდ კონსერვატიული ჯგუფები, რომლებიც ეთნო-რელიგიური ნაციონალიზმის პრიზმიდან უყურებენ რელიგიურ და ეთნიკურ უმცირესობებს, არამედ ლიბერალური ჯგუფებიც, რომლებიც გათავისუფლების პარადიგმიდან ამოდიან. მაგრამ გარდა იმისა, რომ ეს მიდგომა სხვადასხვა ჯგუფის ორიენტალიზებას ახდენს, ის ასევე რედუცირებას უკეთებს იმ პრობლემებსა და ჩაგვრის გამოცდილებებს, რომელიც ქალებს აქვთ და მათი ყოველდღიურობა ძალაუფლების მხოლოდ ერთ შრეზე დაჰყავს. შედეგად, ეს ხედვები ქალების გათავისუფლების პროცესს აზიანებს, რადგან თავს ესხმის ქალების მეორე ძირეულ იდენტობას (კულტურულ, რელიგიურ იდენტობას).

ქალების ყოფის ერთშირიანი ანალიზი მათი გამოწვევების, ყოველდღიურობისა და ჩაგვრის აღსაწერად საკმარისი ინსტრუმენტი ვერ იქნება. ქალები მატალი და დაბალი კლასიდან, პერიფერიებიდან და ცენტრიდან სხვადასხვა ტიპის გამოწვევების წინაშე დგანან, მათ ცხოვრებაზე ზემოქმედებს სხვადასხვა ფაქტორი და ეს ფაქტორები ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც მათი გენდერი. იმის გათვალისწინებით, თუ რომელ ეთნიკურ ჯგუფს მიეკუთვნებიან ქალები, მათ განსხვავებული ცხოვრების ხარისხი, სოციალური სტატუსი და გამოცდილებები აქვთ. ის ქალები, რომლებიც მიეკუთვნებიან დომინანტურ ეთნიკურ ჯგუფს, არ განიცდიან იმავე ტიპის ბარიერებსა და დისკრიმინაციას, რაც არადომინანტურ ეთნიკურ ჯგუფებს, განსაკუთრებით კი არაქართულენოვან ეთნიკურ ჯგუფებს უდგათ. ენის ბარიერი, განათლებასა და დასაქმებაზე უკიდურესად შეზღუდული წვდომა, საქართველოს აზერბაიჯანელ ქალებს დამატებით დაბრკოლებებს უქმნის. კვლევისას ასევე გამოიკვეთა, რომ განათლების სისტემაში, დასაქმების ადგილებსა და საყოფაცხოვრებო ურთიერთობაში ქართველი მუსლიმები და საქართველოს აზერბაიჯანელები ეჩეხებიან დამამცირებელი, დისკრიმინაციული მოპყრობის ფაქტებს რელიგიის ან ეთნიკური წარმომავლობის გამო. ზოგ შემთხვევაში ამას შეიძლება სიძულვილის ენის სახე ჰქონდეს, თუმცა ხანდახან რელიგიური ან ეთნიკური ფაქტორები შესაძლოა დასაქმების პროცესში დისკრიმინაციის მიზეზი გახდეს.

მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ ქალების ცხოვრებაში დიდ გავლენას ახდენს მათი სოციო-ეკონომიკური ანუ მათი კლასობრივი მდგომარეობა. კლასი ცხოვრებისეული შესაძლებლობების ერთ-ერთი ძირითადი განმსაზღვრელია. პერიფერიებში, სადაც კიდევ უფრო ცოტაა სოციალური სერვისები და დგას ბაზისური ინფრასტრუქტურული პრობლემები. ამიტომ სოფელში მცხოვრები ქალები, რომლებიც ქალაქში მცხოვრებ ქალებზე უფრო ღარიბები არიან, განიცდიან

დროით სიღარიბესაც, რადგან მათ მოშლილი ინფრასტრუქტურისა და სოციალური სერვისების შეზღუდულობის ტვირთი უფრო მძიმედ აწევბათ. ხშირად სწორედ ქალების შრომისა და დროის ხარჯზე ხდება ამ დანაკლისების შევსება. ხოლო ღარიბ ქალებს ოჯახში რესურსების სიმწირის პირობებში კიდევ უფრო მეტი შრომა უხდებათ. კლასი, გენდერი და ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილება ერთმანეთთან თანამშრომლობის გზით ასევე ქმნის უნიკალურ კომბინაციებს, რომლებიც გავლენას ახდენს ადამიანების ცხოვრებაზე და სხვადასხვა ჯგუფს სხვადასხვა კუთხით მიემართება. მაგალითად, ზოგიერთ ჯგუფს ძალაუფლების ყველა დონეზე ჩაგვრის მდგომარეობაში ამყოფებს, ხოლო სხვა ჯგუფებს შესაძლოა გარკვეულ სიტუაციებში მეტი ძალაუფლება და ლავირების საშუალება ჰქონდეთ. ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ჩაგრულ ჯგუფებს აგენტობა არ გააჩნიათ, არამედ იმის მანიშნებელია, რომ გარკვეულ ჯგუფებს მეტი დაბრკოლება ექმნებათ და მნიშვნელოვანია ჩაგვრასთან დაპირისპირების სტრატეგიების შემუშავებისას ძალაუფლების ყველა ეს დონე მოვიცვათ. ამასთან, ამ ქალებმა თავად უნდა განსაზღვრონ ბრძოლის სტრატეგიები და მნიშვნელოვანია არ მოხდეს დომინანტური ჯგუფების მიერ სხვა ქალებისთვის დღის წესრიგის განსაზღვრა.

კვლევის მიზანი იყო, შეძლებისდაგვარად ნიუანსირებულად გამოეკვეთა ის გამოწვევები, რომლებიც ქალებს ექმნებათ აჭარასა და მარნეულის მუნიციპალიტეტში. მომავალი კვლევებისთვის მნიშვნელოვანია ქალების უფრო დიდი ჯგუფის გამოკითხვა, ასევე ისეთი ჯგუფების მოცვა, რომლებსაც შესაძლოა დამატებითი წუხილები ჰქონდეთ: მაგალითად, შშმ ქალების, ფიზიკური ძალადობის მსხვერპლი ქალების და სხვა. რელიგიური და ეთნიკური უმცირესობების ქალების კვლევის ფოკუსში დაყენებით ნათლად წარმოჩინდება არსებული ძალაუფლებრივი სისტემების მოქმედება და მათი გავლენები. ქალების პრობლემებსა და გამოწვევებზე საუბრით კონკრეტული და რეალური ხდება ამ სისტემების შედეგები ყოველდღიურ ცხოვრებაში.

ბიბლიოგრაფია

მეორეული წყაროები

გაბრიელაშვილი მარიამ. “იმედგაცრუებული და არადიარებული ახალგაზრდები ეთნიკური უმცირესობების თემებიდან.” სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2021.

გაეროს ბავშვთა ფონდი. “მოსახლეობის კეთილდღეობის კვლევა 2017: მოკლე მიმოხილვა,” 2018.

———. “მოწყვლადი ბავშვები და რისკები ახალი კორონავირუსის (COVID-19) დროს,” 2020.

გაფრინდაშვილი ლელა, და ბენდელიანი ნანი. ქალთა საჭიროებები და პრიორიტეტები საქართველოს მაღალმთიან რეგიონებში. გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, 2014.

გეგეჩკორი ანა, რედ. ეთნიკური უმცირესობების ქალთა საჭიროებები და პრიორიტეტები ქვემო ქართლის რეგიონში. გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, 2014.

დალაქიშვილი მარიამ, და ირემაშვილი ნინო. ეთნიკური უმცირესობების მიმართ განათლების პოლიტიკის სისტემური გამოწვევები. რედაქტ. იმერლიშვილი მედეა, მიქელაძე თამთა. თბილისი: EMC, 2020.

ინსტიტუციონალური განვითარების ცენტრი (GIDC). “მუსლიმი ახალგაზრდების საჭიროებების, კომუნიკაციისა და ინფორმაციის მიღების კვლევა.” კვლევა. მედიის განვითარების ფონდი (MDF), 2017.

კაკულია მერაბ, და კაპანაძე ნოდარ. *საშუალო კლასი საქართველოში საქართველოში: რაოდენობრივი შეფასება, დინამიკა და პროფილი, ეკონომიკურ-სტატისტიკური გამოკვლევა*. თბილისი, 2018.

სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი. “ეთნიკური უმცირესობების ქალთა საჭიროებები და პრიორიტეტები ქვემო ქართლის რეგიონში.” გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, 2014.

შალვაშვილი მარიამ. “განათლების პოლიტიკის სისუსტეები და არაქართულენოვანი ჯგუფები.” სოციალური სამართლიანობის ცენტრი (blog), 2020.

შალვაშვილი მარიამ. “ონლაინ სწავლება რეგიონში: ქვემო ქართლის გამოცდილება.” სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2020.

Abu-Lughod, Lila. 2016. *Veiled Sentiments: Honor and Poetry in a Bedouin Society*.

Crenshaw, Kimberle. 1989. “Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics.” *University of Chicago Legal Forum* Vol. 1989 (1, Article 8): 139–67.

Hill Collins, Patricia. 1991. *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. London: HarperCollins Academic.

Hill Collins, Patricia, and Sirma Bilge. 2016. *Intersectionality*. Key Concepts Series. Cambridge, UK; Malden, MA: Polity Press.

Hooks, Bell. 2000. *Feminist Theory: From Margin to Center*. 2nd ed. South End Press Classics, v. 5. Cambridge, MA: South End Press.

Hooks, Bell. 2015. *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*. Second edition. New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Jones, Stephen Francis. 2013. *Georgia: A Political History since Independence*. London; New York: New York: I.B.Tauris; Distributed in the U.S. and Canada exclusively by Palgrave Macmillan.

Knudsen, Ida Harboe, and Martin Demant Frederiksen, eds. 2015. *Ethnographies of Grey Zones in Eastern Europe: Relations, Borders and Invisibilities*. Anthem Series on Russian, East European and Eurasian Studies. London; New York, NY: Anthem Press.

Lorde, Audre. 2021. *Sister Outsider: Essays*. Translated by Eva Bonné and Marion Kraft. 1. Auflage. München: Carl Hanser Verlag.

Mohanty, Chandra Talpade. 1984. “Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses.” *Boundary 2* 12 (3): 333. <https://doi.org/10.2307/302821>.

Narayan, Uma. 1998. "Essence of Culture and a Sense of History: A Feminist Critique of Cultural Essentialism." *Hypatia* 13 (2): 86–106. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.1998.tb01227.x>.

Pedersen, Morten Axel. 2011. *Not Quite Shamans: Spirit Worlds and Political Lives in Northern Mongolia*. Culture and Society after Socialism. Ithaca: Cornell University Press.

Verdery, Katherine. 2003. *The Vanishing Hectare: Property and Value in Postsocialist Transylvania*. Culture & Society after Socialism. Ithaca: Cornell University Press.

პირველადი წყაროები

On.ge. "საქართველოში შემწეობის მიმღებთა რაოდენობა 18,2%-ით გაიზარდა — რომელ რაიონებში უჭირთ ადამიანებს ყველაზე მეტად." *On.ge*, 2021.

ბოჩიკაშვილი გელა. "ქართველი ვიცი მართლმადიდებელი" - არის თუ არა თეა დარჩიას ნათქვამი ისლამოფობიური - ინტერვიუ." რადიო თავისუფლება, 2021.

საქსტატი. "შინამეურნეობის შემოსავლები." სტატისტიკა, 2021.
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/50/shinameurneobebis-shemosavlebi>.

საქსტატი. "ცხოვრების დონე." სტატისტიკა, 2021.
<https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/192/tskhovrebis-done>.

სოციალური მომსახურების სააგენტო. "სტატისტიკური მონაცემები საარსებო შემწეობის შესახებ 2020." სოციალური მომსახურების სააგენტო, 2021.
http://ssa.gov.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=1477.

ფორმულა. "წილოსანი: ქართველ და მუსლიმ ადამიანებს შორის არაფერია გასაყოფი." *Formulanews.Ge*, 2021.